

ยุทธศาสตร์การดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจของกัมพูชาต่อจีน

ปีค.ศ. 2012-2019

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2563

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CAMBODIA'S BANDWAGONING STRATEGY TOWARDS CHINA
BETWEEN 2012-2019

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in International Relations
Department of International Relations
FACULTY OF POLITICAL SCIENCE
Chulalongkorn University
Academic Year 2020
Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อสารนิพนธ์

ยุทธศาสตร์การดำเนินนโยบายตามรัฐธรรมนูญอำนาจของ
กัมพูชาต่อจีน ปีค.ศ. 2012-2019

โดย

น.ส.ณัฐริกา ราชชัย

สาขาวิชา

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงศ์พิสุทธิ์ บุษบาร์ตัน

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้รับสารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต

คณะกรรมการสอบสารนิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.สุรชาติ บำรุงสุข)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงศ์พิสุทธิ์ บุษบาร์ตัน)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีวินท์ สุพุทธิกุล)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

6180929024 : MAJOR INTERNATIONAL RELATIONS

KEYWORD:

Natthika Thongchai : CAMBODIA'S BANDWAGONING STRATEGY TOWARDS CHINA BETWEEN 2012-2019. Advisor: Asst. Prof. Dr. Pongphisoot Busbarat

This individual study examines the factors of Cambodia's Bandwagoning Strategy towards China between 2012-2019. Even though Cambodia was at risk and faced many consequences by receiving investment and aid from China, whether on economic aspect, politic aspect, and Socio-cultural aspect, Cambodia still chose to adopt the Bandwagoning strategy with China in all dimensions. Using Bandwagon for profit and Neo-realism by Randal L. Shweller as the conceptual framework.

The results of the study revealed that the factors that Cambodia chose to execute Bandwagon Strategy with China could be divided into two factors. First, external factors consisted of 1) balancing of power with neighbor countries, 2) having distrust in ASEAN's mechanism, 3) pressure from United State against Cambodia's political regime, and 4) China's diplomatic support for Cambodia in regional and international levels. Second, internal factors consisted of 1) economic benefit and aid from China, 2) Chinese investment and aid were conducive to corruption for local government officers, and 3) the preservation of power and legitimacy of Hun Sen regime, which was the most important factor that Cambodia used Bandwagon Strategy with China.

Field of Study: International Relations

Student's Signature

Academic Year: 2020

Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ผศ. ดร. พงศ์พิสุทธิ์ บุษบาร์ตัน ผู้ให้คำปรึกษาและชี้แนะแนวทางการทำสารนิพนธ์ตั้งแต่หัวข้อสารนิพนธ์ ตลอดจนกรุณาตรวจทานและให้คำแนะนำในรายละเอียด การเลือกใช้คำและการใช้ภาษา

ขอขอบพระคุณ ศ. ดร. สุรชาติ บำรุงสุข ประธานกรรมการ และ ผศ. ดร. อธิวัฒน์ สุพุทธิกุล กรรมการสอบสารนิพนธ์ ที่เสนอแนะแนวคิดและการปรับแก้ที่ช่วยเสริมให้งานมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยขอขอบคุณเพื่อนร่วมรุ่น ที่ให้การสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือตลอดระยะเวลาที่เรียนและทำสารนิพนธ์ และขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ประจำภาควิชาที่ให้ความสนใจและติดตามความเป็นไปในการทำสารนิพนธ์ของผู้วิจัยเสมอมา

สุดท้ายนี้ขอขอบคุณครอบครัว คุณแม่ ผู้ให้การสนับสนุนและให้กำลังใจมาโดยตลอด คุณน้า ดร. สุวพร เข้มเฮง ผู้ช่วยตรวจสอบคำผิดและการเรียบเรียงภาษาเขียน คุณบอม ที่เข้าใจและให้กำลังใจตลอดมา และท้ายที่สุดขอขอบคุณ อินเทอร์เน็ต Google และเว็บไซต์ car.chula ที่ทำให้เข้าถึงแหล่งข้อมูล ไม่ว่าจะเป็น บทความวิชาการ และข่าวสาร ในขณะที่เกิดโรคโควิด-19 ระบาด ซึ่งทำให้ไม่สามารถไปห้องสมุดเพื่อค้นคว้าข้อมูลได้

ณัฐฐิกา ธงชัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
บทที่ 1.....	1
บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 คำถามการวิจัย.....	2
1.3 สมมติฐานการวิจัย.....	2
1.4 กรอบแนวคิด.....	2
1.5 การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	3
1.6 นิยามปฏิบัติการ.....	14
1.7 วัตถุประสงค์การวิจัย.....	14
1.8 ขอบเขตการวิจัย.....	14
1.9 ระเบียบวิธีวิจัย.....	14
1.10 ข้อจำกัดของการวิจัย.....	14
1.11 โครงสร้างในการนำเสนอในแต่ละบท.....	15
บทที่ 2.....	16
พัฒนาการด้านความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชาและจีน.....	16
2.1 การลงทุนของจีนในกัมพูชา.....	21
2.2 การค้าทวิภาคีระหว่างกัมพูชา-จีน.....	34

2.3 ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาอย่างเป็นทางการ (Official Development Assistance: ODA) จากจีน.....	35
บทที่ 3.....	42
ผลกระทบจากการลงทุนและความช่วยเหลือของจีน ทางด้านการเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม วัฒนธรรม.....	42
3.1 ผลกระทบทางด้านการเศรษฐกิจ.....	43
3.1.1 การสร้างหนี้สาธารณะ และความเสี่ยงจากการติดกับดักหนี้ (Debt trap).....	43
3.1.2 การลงทุนโดยตรงของจีนส่งผลต่อราคาค่าก่อสร้างหิรัญทรัพย์ในกัมพูชา.....	45
3.1.3 การสร้างผลประโยชน์ที่ไม่เท่าเทียมระหว่างภาคเอกชนท้องถิ่น และธุรกิจของชาวจีน.....	47
3.2 ผลกระทบทางด้านการเมืองภายใน.....	48
3.2.1 ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน และการเอื้อประโยชน์ให้แก่ชนชั้นนำของสังคม.....	49
3.2.2 ปัญหาอาชญากรรมทางไซเบอร์.....	51
3.3 ผลกระทบทางด้านการเมืองระหว่างประเทศ.....	51
3.3.1 ความไม่สมดุลทางอำนาจ และการขาดอิสระในการกำหนดนโยบาย.....	52
3.3.2 ความเสี่ยงจากการพึ่งพาเงินมากเกินไป และการตกเป็นอาณานิคมรูปแบบใหม่.....	53
3.4 ผลกระทบทางด้านสังคมและวัฒนธรรม.....	54
3.4.1 การสร้างความไม่เท่าเทียมระหว่างคนท้องถิ่น และชาวจีนที่อพยพย้ายถิ่น.....	54
3.4.2 การเพิ่มขึ้นของอาชญากรรมและความรุนแรง.....	56
3.4.3 การกลืนกลายทางวัฒนธรรม.....	57
3.4.4 ปัญหาความปลอดภัยในสิ่งปลูกสร้าง.....	58
3.4.5 ปัญหาสิ่งแวดล้อม.....	60
บทที่ 4.....	63
ปัจจัยที่ส่งผลทำให้กัมพูชาใช้ยุทธศาสตร์การดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจ (Bandwagon) กับจีน.....	63
4.1 ปัจจัยภายนอก.....	64

4.1.1 การคานอำนาจกับประเทศเพื่อนบ้าน	64
4.1.2 ความไม่เชื่อมั่นในกลไกของอาเซียน	65
4.1.3 แรงกดดันของสหรัฐฯ ที่ต่อต้านระบอบการเมืองเผด็จการของกัมพูชา	67
4.1.4 การสนับสนุนของเงินทางการทูตในเวทีภูมิภาคและระหว่างประเทศ.....	70
4.2 ปัจจัยภายใน	71
4.2.1 ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และความช่วยเหลือจากจีน	71
4.2.2 การลงทุนและความช่วยเหลือของจีนเอื้อต่อการคอร์รัปชันของเจ้าหน้าที่รัฐ ชนชั้นนำ ทางการเมืองในระดับประเทศและท้องถิ่น ข้าราชการ และภาคธุรกิจ.....	76
4.2.3 การรักษาอำนาจและการสร้างความชอบธรรมของระบอบฮุนเซน	79
บทที่ 5 บทสรุป	84
บรรณานุกรม.....	87
ประวัติผู้เขียน	101

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชาและจีนมีมาอย่างยาวนานและแน่นแฟ้น โดยกัมพูชาสนับสนุนจีนทั้งในเวทีระดับภูมิภาคและระหว่างประเทศ ดังจะเห็นได้จากปี 2012 ที่กัมพูชาเป็นประธานในการประชุมสุดยอดอาเซียน แต่ไม่สามารถออกแถลงการณ์แสดงจุดยืนร่วมกันของอาเซียนในเรื่องข้อพิพาททางทะเลจีนใต้ได้ เนื่องจากมีคำวิจารณ์เกี่ยวกับการกระทำของจีนในทะเลจีนใต้ หรือ การสนับสนุนนโยบายจีนเดียว ฯลฯ¹ ความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชาและจีนแนบแน่นยิ่งขึ้นจากโครงการข้อริเริ่มสายแถบและเส้นทาง (Belt and Road Initiative - BRI) ของจีนที่ริเริ่มขึ้นเมื่อปี 2013 ซึ่งกัมพูชาถูกมองว่าเป็นหนึ่งในพันธมิตรที่ใกล้ชิดที่สุดของจีนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และถูกมองว่ากัมพูชาจะเป็น "รัฐบริวาร" ของจีน² ดังจะเห็นได้จากการลงทุนและการให้ความช่วยเหลือ อาทิ เขตเศรษฐกิจพิเศษสีหนุวิลล์ ทางด่วนพนมเปญ-สีหนุวิลล์ ท่าเรือน้ำลึก โครงการเชื่อมไฟฟ้าพลังน้ำ ฯลฯ ในระหว่างปี 2013 ถึง 2017 จีนลงทุนเงิน 5.3 พันล้านดอลลาร์สหรัฐในกัมพูชาหรือประมาณ 1 พันล้านดอลลาร์สหรัฐต่อปี ในปี 2018 การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศมายังกัมพูชามีมูลค่าสูงถึง 3.1 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยจีนเป็นนักลงทุนรายใหญ่ที่สุด นอกจากนั้นในช่วงต้นปี 2019 จีนได้ทำสัญญาที่จะช่วยเหลือกัมพูชาโดยตรงอีก 4 พันล้านหยวน ในอีกสามปีข้างหน้า การไหลเข้ามาของเงินทุนและความช่วยเหลือและจำนวนผู้มาเยือนของจีน เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ แต่ในทางกลับกันก็นำมาซึ่งผลกระทบต่อการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม³ เช่น ความเสี่ยงที่จะติดกับดักหนี้ที่ไม่สามารถใช้คืนได้ การถูกครอบงำและขาดอิสระในการกำหนดนโยบายภายในและนโยบายต่างประเทศ และอาจสูญเสียอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดน รวมทั้งการอพยพของคนจีนใหม่ที่เข้ามาลงทุนและตั้งรกรากในกัมพูชา นำมาซึ่ง

¹ Sovinda Po and Christopher B. Primiano, "An 'Ironclad Friend': Explaining Cambodia's Bandwagoning Policy towards China," *Journal of Current Southeast Asian Affairs* (2020), <https://doi.org/https://doi.org/10.1177/1868103420901879>.

² Terence Chong, "The Politics behind Cambodia's Embrace of China," last modified August 2, 2017, https://www.iseas.edu.sg/images/pdf/ISEAS_Perspective_2017_59.pdf.

³ Kimkong Heng, "Chinese investment strains Cambodian society," *Nikkei Asian Review*, last modified July 22, 2019, 2019, <https://asia.nikkei.com/Opinion/Chinese-investment-strains-Cambodian-society>.

ปัญหาทางสังคมจากการไล่ที่คนท้องถิ่นและทำลายวิถีชีวิตของคนท้องถิ่น นอกจากนี้ยังมีลักษณะที่เอื้อต่อการปกครองแบบเผด็จการ

สารนิพนธ์ฉบับนี้จึงจะวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่ส่งผลทำให้รัฐบาลกัมพูชายังคงใช้ยุทธศาสตร์การดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจ (Bandwagon) กับจีนต่อไป ท่ามกลางเสียงวิพากษ์วิจารณ์ในการที่จีนเข้ามาลงทุนและให้ความช่วยเหลือซึ่งขาดความโปร่งใสของข้อมูล แหล่งเงินทุน และเงื่อนไขของนโยบายที่จีนเลือกใช้ในการเจรจาแบบทวิภาคีในแต่ละประเทศ⁴

1.2 คำถามการวิจัย

สารนิพนธ์ฉบับนี้ต้องการวิเคราะห์ว่าปัจจัยอะไรที่ส่งผลทำให้รัฐบาลกัมพูชายังคงใช้ยุทธศาสตร์การดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจ (Bandwagon) กับจีน ทั้ง ๆ ที่กัมพูชาอาจได้รับผลกระทบทางความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

1.3 สมมติฐานการวิจัย

กัมพูชาตัดสินใจใช้ยุทธศาสตร์การดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจ (Bandwagon) กับจีน เนื่องจากปัจจัยภายในกัมพูชาโดยเฉพาะผู้นำทางการเมืองที่ต้องการใช้ความสัมพันธ์ที่ดีกับจีนในการรักษาอำนาจและสร้างความชอบธรรมในการบริหารประเทศ รวมทั้งการเอื้อประโยชน์ให้แก่ชนชั้นนำทางการเมืองในระดับประเทศและท้องถิ่น ข้าราชการ และภาคธุรกิจที่มีส่วนในธุรกิจได้รับผลประโยชน์และผลตอบแทนจากการเข้ามาลงทุนและการให้ความช่วยเหลือทางการเงินของจีน

1.4 กรอบแนวคิด

สารนิพนธ์ฉบับนี้ จะใช้กรอบแนวคิดการดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจเพื่อผลตอบแทน (Bandwagon for profit) ของ Randall L. Schweller ในการวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่ทำให้กัมพูชาเลือกใช้ยุทธศาสตร์การดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจกับจีน เนื่องจากการดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจเพื่อผลตอบแทน มีหลักการที่สำคัญกล่าวคือ การดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจแบบที่ให้ผลตอบแทน (Bandwagon for profit) มากกว่าความปลอดภัย และเป็นทางเลือกของการสร้าง

⁴ Kimkong Heng and Sovinda Po, "Cambodia and China's Belt and Road Initiative: Opportunities, Challenges and Future Directions," *US Occasional Paper Series* 1, no. 2 (2017): 3, https://www.academia.edu/34951316/Cambodia_and_Chinas_Belt_and_Road_-_Opportunities_Challenges_and_Future_Directions.pdf.

พันธมิตรที่ขึ้นอยู่กับเป้าหมายทางการเมืองของรัฐ โดยเป้าหมายของการดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจนั้นเป็นการสร้างโอกาสให้กับตนเองในการได้รับผลประโยชน์เพิ่มขึ้น⁵ นอกจากนี้ยังมีความเกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนที่ไม่เท่ากันระหว่างรัฐที่อ่อนแอกับรัฐที่มีอำนาจที่เหนือกว่าโดยการยอมรับบทบาทรอง⁶ การดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจเป็นแรงจูงใจเชิงบวกผลักดันให้รัฐขนาดเล็กใช้ยุทธศาสตร์การดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจในการแสวงหาผลประโยชน์จากรัฐมหาอำนาจ⁷ และใช้ทฤษฎีสัจนิยมใหม่ (Neo-Classical Realism) ของ Randall L. Schweller มาวิเคราะห์ในระดับรัฐ (State level Analysis) ที่อธิบายถึงปัจจัยภายในประเทศเป็นปัจจัยที่ทำให้รัฐเลือกและกำหนดนโยบายต่างประเทศ เนื่องมาจากความพึงพอใจของชนชั้นสูงทางการเมืองและกลุ่มสังคม ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากปัจจัยภายใน หรือ ความเสี่ยงทางการเมืองภายในประเทศมากกว่าความกังวลระหว่างประเทศ⁸ โดยเฉพาะรัฐที่ขาดความชอบธรรมทางกฎหมายมักเลือกใช้นโยบายเพื่อให้สอดคล้องและประกันความอยู่รอดของระบอบอำนาจของตน⁹

1.5 การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลทำให้รัฐบาลกัมพูชายังคงใช้ยุทธศาสตร์การดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจ (Bandwagon) กับจีน ทั้ง ๆ ที่กัมพูชาอาจได้รับผลกระทบทางความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้จะแบ่งออกเป็นสองส่วน ดังต่อไปนี้

1.5.1 วรรณกรรมที่กล่าวถึงการถ่วงดุล (Balance) การดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจ (Bandwagon) และการบริหารความเสี่ยง (Hedging)

วรรณกรรมที่นำเสนอเกี่ยวกับการถ่วงดุล (Balance) และการดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจ (Bandwagon) โดยบทความของ Stephen M. Walt มองว่าการสร้างพันธมิตรเป็นการตอบสนองต่อภัยคุกคาม ซึ่งการตอบสนองของรัฐอาจมาในรูปแบบของการถ่วงดุล กล่าวคือ การเป็น

⁵ Randall L. Schweller, "Bandwagoning for Profit: Bringing the Revisionist State Back In," *International Security* 19, no. 1 (1994): 74, <https://doi.org/https://doi.org/10.2307/2539149>.

⁶ Schweller, "Bandwagoning for Profit: Bringing the Revisionist State Back In," 80.

⁷ Schweller, "Bandwagoning for Profit: Bringing the Revisionist State Back In," 106.

⁸ Randall L. Schweller, "Unanswered Threats: A Neoclassical Realist Theory of Underbalancing," *International Security* 29, no. 2 (2004): 168-169, <https://doi.org/https://doi.org/10.1162/0162288042879913>.

⁹ Schweller, "Unanswered Threats: A Neoclassical Realist Theory of Underbalancing," 173-175.

พันธมิตรเพื่อต่อต้านกับภัยคุกคามหลัก หรือในรูปแบบของการดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจ (Bandwagon) คือ การเป็นพันธมิตรกับรัฐที่ก่อให้เกิดภัยคุกคาม ซึ่ง Walt มองว่าการถ่วงดุลเป็นเรื่องที่ธรรมดามากกว่าการที่รัฐจะเลือกการดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจ¹⁰ เนื่องจากรัฐจะปลอดภัยมากกว่า เพราะการเป็นพันธมิตรกับรัฐที่ก่อให้เกิดภัยคุกคามจะเผชิญการต่อต้านแบบรวมกลุ่ม และมองว่าการดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจ อาจเป็นรูปแบบของการจ่ายอมสละ (Appeasement)¹¹ ด้วยการปรับให้สอดคล้องกับรัฐบาลที่เป็นภัยคุกคาม โดยคาดหวังที่จะหลีกเลี่ยงจากการโดนโจมตี และเบี่ยงเบนให้ไปที่อื่น หรือ เพื่อแบ่งปันความเสียหายที่จะเกิดขึ้น นอกจากนี้ยังมองว่าการดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจอาจเกิดขึ้นจากความคล้ายคลึงกันทางอุดมการณ์และเครื่องมือที่รัฐให้การสนับสนุนในการเพิ่มความมุ่งมั่นของพันธมิตร เช่น เศรษฐกิจ และการช่วยเหลือทางทหารจากต่างประเทศ แต่การดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจก็มีความเสี่ยงเพราะต้องอาศัยความเชื่อถือ โดยคาดหวังให้รัฐที่มีกำลังอำนาจครอบงำจะยังคงให้ความช่วยเหลือ นอกจากนี้ยังกล่าวถึงการดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจเชิงป้องกัน (Defensive bandwagon) เพื่อเป็นการรักษาความเป็นอิสระเมื่อเผชิญกับภัยคุกคาม และการดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจเชิงรุก (Offensive bandwagon) เพื่อให้ได้รับผลประโยชน์บางอย่าง¹² และมองว่าการดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจมีความแตกต่างอย่างมากกับทฤษฎีดุลแห่งอำนาจ เนื่องจากมีคำอธิบายและวิธีที่ไม่เหมือนกันสำหรับรัฐที่จะเลือกการเป็นพันธมิตร และได้พิจารณาปัจจัยที่มีผลต่อระดับของภัยคุกคามจากผลกระทบของ 1) อำนาจจากการรวมกลุ่ม (aggregate power) 2) ความใกล้ชิด (proximity) 3) ชีตความสามารถเชิงรุก (offensive capability) และ 4) เจตนาในเชิงรุก (offensive intentions)¹³ ซึ่งรัฐมหาอำนาจสามารถลงโทษศัตรูและให้รางวัลกับพันธมิตร ดังนั้นอำนาจของรัฐอาจเป็นแรงจูงใจสำหรับการถ่วงดุล หรือ การดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจ¹⁴

ในบทความของ Randall L. Schweller ได้โต้แย้งถึงข้อจำกัดและทฤษฎีการถ่วงดุลของภัยคุกคามของ Walt ที่มองว่าการถ่วงดุลเป็นยุทธศาสตร์ที่รัฐจะเลือกใช้มากกว่าการดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจ โดย Schweller เห็นว่าแนวคิดการดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจมีการจำกัดความ

¹⁰ Stephen M. Walt, "Alliance Formation and the Balance of World Power," *International Security* 9, no. 4 (1985): 4, <https://doi.org/doi:10.2307/2538540>.

¹¹ Walt, "Alliance Formation and the Balance of World Power," 7-8.

¹² Walt, "Alliance Formation and the Balance of World Power," 37.

¹³ Walt, "Alliance Formation and the Balance of World Power," 9.

¹⁴ Walt, "Alliance Formation and the Balance of World Power," 10.

ที่แคบเกินไป และมักถูกมองว่าเป็นพฤติกรรมตรงกันข้ามกับการถ่วงดุล นอกจากนี้ยังมีนักวิจารณ์ให้ความเห็นเกี่ยวกับทฤษฎีของ Walt ที่ไม่ค่อยได้ให้ความสำคัญกับปัจจัยภายในประเทศที่มีผลในการตัดสินใจในการสร้างพันธมิตร โดยในบทความทฤษฎีสัจนิยมใหม่ภายใต้การถ่วงดุล (A Neo-Realism Theory of Underbalancing) ของ Schweller กล่าวว่า การที่รัฐเลือกใช้ยุทธศาสตร์ในการกำหนดนโยบายต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็น การถ่วงดุล การดำเนินตามนโยบายรัฐมหาอำนาจ การประนีประนอมจ่ายอมสละ ฯลฯ เนื่องมาจากความพึงพอใจของชนชั้นสูงทางการเมืองและกลุ่มสังคม ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากปัจจัยภายใน หรือ ความเสี่ยงทางการเมืองภายในประเทศมากกว่าความกังวลระหว่างประเทศ¹⁵ ซึ่งมี 4 ตัวแปรที่จะอธิบายการตอบสนองต่อภัยคุกคามของรัฐ ได้แก่ ฉันทามติในหมู่ชนชั้นนำ (Elite Consensus) ความเปราะบางของรัฐบาลหรือระบอบการปกครอง (government or regime vulnerability) ความเชื่อมั่นทางสังคม (Social Cohesion) และความร่วมมือของชนชั้นนำ (Elite Cohesion) อำนาจทางการเมืองของรัฐและการเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มชนชั้นนำมีบทบาทสำคัญในการกำหนดขอบเขตและความเหมาะสมของตัวเลือกนโยบาย โดยรัฐบาลที่มีอำนาจมาจากการบีบบังคับและขาดความชอบธรรมทางกฎหมาย และไม่ได้เป็นไปตามที่คาดหวังหรือได้รับการสนับสนุนจากสื่อและประชาชน รวมถึงการตัดสินใจเชิงนโยบายที่ไม่สามารถลดการแทรกแซงภายในประเทศ จะไม่มีความสามารถในการประเมินภัยคุกคามความมั่นคงภายนอกและภายใน และมีการเปลี่ยนแปลงนโยบายเพื่อให้สอดคล้องและประกันความอยู่รอดของระบอบการปกครองของตน ซึ่งผลข้างเคียงที่ตามมาจากการพังทลายของขีดความสามารถนโยบายภายในประเทศ ได้แก่ การขาดความเชื่อมั่นของประชาชน การขาดอิสระในการตัดสินใจและปฏิบัติตามนโยบายของรัฐ ความสามารถของรัฐบาลในการจัดการทรัพยากรหากเกิดวิกฤตความมั่นคงของชาติ ฯลฯ¹⁶ โดยนักวิจารณ์มองว่าชนชั้นสูงที่ไม่มีความชอบธรรมและรัฐที่อ่อนแอมีแนวโน้มที่จะเลือกการดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจมากกว่าการถ่วงดุล ซึ่ง Schweller กล่าวว่า การดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจเป็นไปเพื่อผลตอบแทน (Bandwagon for profit) มากกว่าความปลอดภัย และเป็นทางเลือกของการสร้างพันธมิตรที่ขึ้นอยู่กับเป้าหมายทางการเมืองของรัฐ โดยเป้าหมายของการดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจนั้นเป็นการสร้างโอกาสให้กับตนเองในการได้รับผลประโยชน์เพิ่มขึ้น¹⁷ นอกจากนี้การ

¹⁵ Schweller, "Unanswered Threats: A Neoclassical Realist Theory of Underbalancing," 168-169.

¹⁶ Schweller, "Unanswered Threats: A Neoclassical Realist Theory of Underbalancing," 173-175.

¹⁷ Schweller, "Bandwagoning for Profit: Bringing the Revisionist State Back In," 74.

ดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจยังมีความเกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนที่ไม่เท่ากันระหว่างรัฐที่อ่อนแอกับรัฐที่มีอำนาจที่เหนือกว่าโดยการยอมรับบทบาทรอง¹⁸ การดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจเป็นแรงจูงใจเชิงบวกผลักดันให้รัฐขนาดเล็กใช้ยุทธศาสตร์การดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจในการแสวงหาผลประโยชน์จากมหาอำนาจ¹⁹ โดยในบทความของ Schweller ได้แบ่งกลุ่มรัฐออกเป็น สิงโต แกะ สุนัขจิ้งจอก และหมาป่า โดยสิงโต เปรียบเป็นรัฐมหาอำนาจที่จัดการระบบระหว่างประเทศและสร้างระเบียบในปัจจุบัน ซึ่งต้องมีค่าใช้จ่ายสูงในการปกป้องและรักษาอำนาจ รวมถึงขัดขวางรัฐที่ขึ้นมาท้าทายสถานภาพเดิมในปัจจุบัน แกะ เป็นรัฐที่อ่อนแอเปรียบได้กับลูกแกะที่เป็นเหยื่อและประสบปัญหาจากความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและสังคมที่ยากจน สถาบันและชนชั้นสูงอาจขาดความชอบธรรม จึงต้องใช้ยุทธศาสตร์การดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจกับรัฐที่แข็งแกร่ง สุนัขจิ้งจอก เป็นรัฐที่ดำเนินยุทธศาสตร์การดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจ กับทั้งรัฐมหาอำนาจเพื่อให้ได้รับผลประโยชน์ แต่หากมีรัฐมหาอำนาจที่ขึ้นมาท้าทายมหาอำนาจเดิมแล้วมีที่ท่าว่าจะชนะก็จะเปลี่ยนมาดำเนินนโยบายตามรัฐนั้นๆ มักมีลักษณะแบบผลกระทบความรับผิดชอบเพื่อให้ได้รับผลประโยชน์จากความพยายามของผู้อื่นโดยที่ไม่ได้ทำอะไรเลย (Free Rider) และกลุ่มสุดท้าย หมาป่า เป็นรัฐที่เป็นนักล่า (Predator state) พร้อมรับความเสี่ยงจากความพยายามที่ต้องการแสวงหาอำนาจ²⁰

ในส่วนของวรรณกรรมที่พิจารณายุทธศาสตร์การต่างประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีต่อมหาอำนาจ บทความของ Kuik Cheng-Chwee ที่กล่าวถึงกลยุทธ์การบริหารความเสี่ยง (Hedging) ซึ่งประเทศในภูมิภาคนี้มีแนวทางที่หลากหลาย ได้แก่ การมีปฏิสัมพันธ์แบบมีผลผูกพัน (Binding engagement) การปฏิบัตินิยมทางเศรษฐกิจ (Economic pragmatism) การปฏิเสธอำนาจที่เหนือกว่า (Dominance-denial) การถ่วงดุลอำนาจทางอ้อม (Indirect-balancing) และ การดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจอย่างจำกัด (Limited bandwagoning) ซึ่งหมายถึงสถานการณ์ที่รัฐขนาดเล็กเลือกที่จะมีความสัมพันธ์ที่สอดคล้องกับประเทศมหาอำนาจหนึ่ง ในขณะที่เดียวกันก็พยายามรักษาความสัมพันธ์กับ

¹⁸ Schweller, "Bandwagoning for Profit: Bringing the Revisionist State Back In," 80.

¹⁹ Schweller, "Bandwagoning for Profit: Bringing the Revisionist State Back In," 106.

²⁰ Schweller, "Bandwagoning for Profit: Bringing the Revisionist State Back In," 101-102.

ประเทศมหาอำนาจอื่นด้วย²¹ ทั้งนี้ Kuik Cheng-Chwee อธิบายต่อไปว่า ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มักเลือกที่จะบริหารความเสี่ยงโดยเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจและนโยบายต่างประเทศเชื่อมโยงกับจีน เพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์และเพิ่มผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ การทูต และการเมือง แม้ว่าอาจต้องเสี่ยงต่อการสูญเสียความสามารถในการพึ่งพาตนเอง สูญเสียอำนาจเหนืออิปไต และอาจทำลายระบอบการปกครองของชนชั้นสูงในประเทศ ดังนั้น เพื่อให้แน่ใจว่ามาตรการบริหารความเสี่ยงจะไม่บ่อนทำลายความสัมพันธ์เชิงบวก จึงต้องพยายามกระชับความสัมพันธ์ทางนโยบายต่างประเทศกับประเทศมหาอำนาจอื่น ๆ (เช่น สหรัฐฯ) ด้วย ในกรณีที่มีความสัมพันธ์กับจีนแปรผันลง²²

การดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจของรัฐขนาดเล็กอาจมีลักษณะเป็นการดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจอย่างแท้จริง (Pure bandwagoning) หมายถึง สถานการณ์ที่รัฐขนาดเล็กเห็นพ้องกับรัฐที่มีอำนาจใหญ่กว่า และค่อย ๆ วนระยะห่างจากอำนาจอื่น²³ หรือการดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจอย่างครอบคลุม (Comprehensive bandwagoning) หมายถึง ความพยายามของรัฐขนาดเล็ก ที่จะสอดคล้องกับประเทศมหาอำนาจหนึ่งในทุกมิติ ทั้งทางด้านการทหาร เศรษฐกิจ การเมือง และการทูต แต่ก็ไม่ได้เว้นระยะห่างจากประเทศมหาอำนาจอื่นอย่างสิ้นเชิง²⁴

จากที่กล่าวมาสามารถอธิบายการที่กัมพูชาเลือกที่ดำเนินนโยบายตามจีน โดยการเข้าร่วมและสนับสนุนข้อริเริ่มของจีนอย่างครอบคลุม อาจมองว่ากัมพูชาไม่ได้บริหารความเสี่ยงจากจีน แต่เป็นการดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์จากจีน ซึ่งถึงแม้จะต้องเผชิญกับความเสี่ยงในการดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจ และการจัดการกับประเทศมหาอำนาจอื่น ๆ

1.5.2 วรรณกรรมที่กล่าวถึงนโยบายต่างประเทศของกัมพูชาในการวางยุทธศาสตร์กับประเทศมหาอำนาจ

ตลอดระยะเวลาประวัติศาสตร์ของกัมพูชาในฐานะรัฐขนาดเล็ก การดำเนินนโยบายต่างประเทศมีข้อจำกัดจากการเปลี่ยนผ่านของรัฐบาลภายในประเทศ ทิศนะของผู้นำมีผลต่อมุมมอง

²¹ Cheng-Chwee Kuik, "The Essence of Hedging: Malaysia and Singapore's Response to a Rising China," *Contemporary Southeast Asia* 30, no. 2: 165-171, <https://doi.org/https://doi.org/10.1355/cs30-2a>.

²² Cheng-Chwee Kuik, "How Do Weaker States Hedge? Unpacking ASEAN States' Alignment Behavior towards China," *Journal of Contemporary China* 25, no. 100 (February 2016): 7, <https://doi.org/https://doi.org/10.1080/10670564.2015.1132714>.

²³ Kuik, "The Essence of Hedging: Malaysia and Singapore's Response to a Rising China," 160-161.

²⁴ Po and Primiano, "An 'Ironclad Friend': Explaining Cambodia's Bandwagoning Policy towards China," 5.

ภัยคุกคาม การปฏิสัมพันธ์กับรัฐภายนอกและชาติมหาอำนาจ รวมถึงการวางยุทธศาสตร์ด้านนโยบายต่างประเทศ โดยต้องพิจารณาบริบทการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในระดับภูมิภาคและระดับโลก อิทธิพลและการแข่งขันกันของชาติมหาอำนาจมีผลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศของรัฐขนาด เล็กอย่างกัมพูชาที่ต้องพึ่งพาความช่วยเหลือและการลงทุนจากต่างประเทศ

นักวิชาการได้วิจารย์ยุทธศาสตร์การกำหนดนโยบายต่างประเทศ โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม กล่าวคือ กลุ่มแรกมองว่ากัมพูชาดำเนินยุทธศาสตร์แบบบริหารความเสี่ยง (Hedging) โดยในบทความของ Cheunboran Chanborey มองว่าแม้เงินจะเป็นหุ้นส่วนทางกลยุทธ์และเศรษฐกิจที่สำคัญที่สุดของกัมพูชา แต่รัฐบาลกัมพูชาก็ได้มีส่วนร่วมในกลยุทธ์การบริหารความเสี่ยง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความเจริญทางเศรษฐกิจ เอกอกราช และพื้นที่ทางยุทธศาสตร์ของกัมพูชา จากการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชาและญี่ปุ่น เป็นข้อบ่งชี้ที่ชัดเจนของยุทธศาสตร์การบริหารความเสี่ยงของกัมพูชา การพัฒนาและส่งเสริมความสัมพันธ์แบบทวิภาคีระหว่างกัน ในทางการทูต มีการแลกเปลี่ยน การเยือนระหว่างกันของผู้ในระดับสูงอยู่บ่อยครั้ง และการสนับสนุนซึ่งกันและกันในเวทีระดับภูมิภาค และนานาชาติ รวมถึงความสัมพันธ์ส่วนตัวที่กระหว่างกันของนายกรัฐมนตรีทั้งสองประเทศ ในระดับยุทธศาสตร์ กัมพูชาและญี่ปุ่นได้ยกระดับความสัมพันธ์ทวิภาคี โดยเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ ตั้งแต่ปี 2013 และได้ยกระดับความร่วมมือทางการเมืองและการทหารผ่าน Politico-Military Consultation ซึ่งจัดโดยกระทรวงต่างประเทศของทั้งสองประเทศ และการให้คำปรึกษาทางการทหาร โดยกระทรวงกลาโหม ในเชิงเศรษฐกิจ ญี่ปุ่นเป็น ODA ทวิภาคีที่ใหญ่และยาวนานที่สุดในกัมพูชาตั้งแต่ปี 1992 และในปี 2013 ญี่ปุ่นให้ความช่วยเหลือรวม 2,774 ล้านดอลลาร์ โดยสำนักงานความร่วมมือระหว่างประเทศแห่งญี่ปุ่น (JICA) มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการพัฒนาของกัมพูชา ผ่านความร่วมมือในด้านต่าง ๆ เช่น การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน การบรรเทาความยากจน มนุษยชน และการรวมตัวของกัมพูชาเข้ากับภูมิภาคและโลก นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมความสัมพันธ์ทางการค้าและการลงทุนระหว่างกัน โดยกัมพูชาเสนอให้ JICA ถือหุ้นร้อยละ 13.5 ในท่าเรือแห่งกัมพูชาสีหนุวิลล์ (PAS) ในปี 2017 แสดงให้เห็นว่าข่าวลือเรื่องการตั้งฐานทัพของจีนไม่เป็นจริง²⁵

²⁵ Cheunboran Chanborey, "Japan in Cambodia's Delicate Hedging Strategy," Khmer Times, last modified May 29, 2020, <https://www.khmertimeskh.com/608572/japan-in-cambodias-delicate-hedging-strategy/>.

ในบทความของ Khmer Times เกี่ยวกับกัมพูชาดำเนินยุทธศาสตร์บริหารความเสี่ยงไม่ใช่การดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจ กล่าวว่กัมพูชาดำเนินนโยบายเป็นกลางถาวร และส่งเสริมสถาบันระดับโลกและระดับภูมิภาค และมีส่วนร่วมในการสร้างสถาปัตยกรรมระดับภูมิภาค รวมถึงมีอาเซียนเป็นรากฐานสำคัญของนโยบายต่างประเทศของกัมพูชาในการป้องกันผลกระทบจากการใช้อำนาจ และช่วยให้เกิดความเป็นกลางและมีอิสระในการกำหนดนโยบาย นอกจากนี้ยังกล่าวถึงความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกัมพูชากับจีนและสหรัฐฯ โดยมีการเยือนระหว่างกันของนักการทูตชั้นนำจากจีนและสหรัฐฯ สะท้อนการมีส่วนร่วมเชิงกลยุทธ์ของกัมพูชาต่อชาติมหาอำนาจทั้งสองประเทศ²⁶

ในบทความวิจัยของ Chansambath Bong ได้ศึกษาถึงนโยบายต่างประเทศการบริหารความเสี่ยงของกัมพูชาระหว่างสหรัฐฯ และจีน กล่าวว่กัมพูชาเลือกที่จะใช้ยุทธศาสตร์การบริหารความเสี่ยง โดยมีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับจีน เพื่อช่วยในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพ การสร้างงาน ส่งเสริมกิจกรรมทางการค้า และค่าเช่าทางเศรษฐกิจสำหรับชนชั้นปกครอง แต่ในขณะเดียวกันกัมพูชาต้องการเชื่อมโยงกับสหรัฐฯ ในการเข้าถึงตลาดผู้บริโภค เพื่อดึงดูดผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเมือง เพื่อแก้ไขปัญหาสังคม เช่น การทุจริต ประชาสังคม ประชาธิปไตย สิ่งแวดล้อม และสิทธิแรงงาน รวมถึงเพื่อรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับมหาอำนาจตะวันตกอื่น ๆ ซึ่งเป็นผู้มีบทบาททางเศรษฐกิจที่สำคัญในประเทศ นอกจากนี้ กัมพูชาได้ซื้ออาวุธ แลกเปลี่ยนด้านข่าวกรอง และสร้างความสัมพันธ์ด้านการป้องกันกับทั้งจีนและสหรัฐฯ เพื่อเสริมสร้างความสามารถของกองทัพกัมพูชา (RCAF) โดยมีภัยคุกคามจากประเทศเพื่อนบ้านและภูมิรัฐศาสตร์ในเอเชียเป็นตัวผลักดันของนโยบายดังกล่าว ยุทธศาสตร์การบริหารความเสี่ยงของกัมพูชามีสองรูปแบบ กล่าวคือ 1) การปฏิบัตินิยมทางเศรษฐกิจ (Economic pragmatism) ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างกัมพูชาและจีนยังคงมีเสถียรภาพและขยายตัวอย่างต่อเนื่อง และมีความหลากหลายทางเศรษฐกิจ (Economic diversification) เป็นการกระจายความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจ โดยกัมพูชาค้าขายกับ EU เพื่อเสริมการแลกเปลี่ยนเชิงพาณิชย์ระหว่างจีนและสหรัฐฯ และการมีปฏิสัมพันธ์แบบมีผลผูกพัน (Binding engagement) กัมพูชาทำหน้าที่ร่วมกับประเทศสมาชิกอาเซียนในการทำให้จีนและสหรัฐฯ เป็นไปตามบรรทัดฐานที่นำโดยอาเซียน เพื่อ

²⁶ "Cambodia is Hedging, Not Bandwagoning," Khmer Times, last modified April 25, 2016, <https://www.khmertimeskh.com/23186/cambodia-is-hedging-not-bandwagoning/>.

สร้างสมดุลของอำนาจและอิทธิพลในภูมิภาค และการปฏิเสธอำนาจที่เหนือกว่า (Dominance-denial) โดยการสร้างความสัมพันธ์เชิงกลยุทธ์กับญี่ปุ่น รวมถึงการถ่วงดุลอำนาจทางอ้อม (Indirect-balancing) โดยกัมพูชาถือว่าจีนเป็นผู้จัดหาความช่วยเหลือทางทหาร เป็นหุ้นส่วนสำคัญในโครงการปรับปรุงใหม่ของ RCAF ทั้งทางบกและทางทะเล ในขณะเดียวกันความสัมพันธ์ด้านการป้องกันกับสหรัฐฯ ในฐานะผู้ให้ความช่วยเหลือทั้งด้านอาวุธและการฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างความสามารถของ RCAF โดยมีการฝึกทหารร่วมกัน ที่เรียกว่า Angkor Sentinel ขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อปี 2016 แต่ช่วงปี 2017-2018 ความสัมพันธ์เริ่มเสื่อมลงเนื่องจากการปราบปรามพรรคฝ่ายค้าน CNRP และการเลือกตั้ง 2) การดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจอย่างจำกัด (Limited bandwagoning) ความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างกัมพูชาและจีนมีความใกล้ชิดกันมากยิ่งขึ้นทุกปีจากการที่ทั้งสองประเทศมีผลประโยชน์ร่วมกัน และเนื่องมาจากรัฐบาล CPP ที่พยายามป้องกันตนเองจากแรงกดดันจากตะวันตกในการปราบปรามพรรคฝ่ายค้านในประเทศ เพื่อยืดเวลาในการทำงานโดยใช้กลยุทธ์เผด็จการ ในขณะที่ความสัมพันธ์ทางการเมืองกับสหรัฐฯ ประสบความผันผวนในช่วงเวลาการเลือกตั้ง เนื่องจากความเสื่อมโทรมของประชาธิปไตย และสิทธิมนุษยชน ทำให้ความสัมพันธ์ตึงเครียดและเริ่มแย่งลงในช่วงปีที่มีการเลือกตั้ง²⁷

นักวิชาการอีกกลุ่มมองว่าการดำเนินนโยบายต่างประเทศของกัมพูชาเป็นแบบการดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจ (Bandwagon) ในบทความของ Veasna Var และ University of New South Wales, Canberra กล่าวว่า กัมพูชาเผชิญความท้าทายด้านนโยบายต่างประเทศจากการแข่งขันกันของมหาอำนาจในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก นโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯ ภายใต้ประธานาธิบดี โดนัลด์ ทรัมป์ ที่มีความไม่แน่นอนในภูมิภาค ในขณะที่อิทธิพลทางเศรษฐกิจ การทหาร และยุทธศาสตร์ของจีนยังคงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จีนเป็นนักลงทุนต่างชาติรายใหญ่ที่สุดของกัมพูชา และสนับสนุนกัมพูชาทางด้านเศรษฐกิจ และการทหาร ซึ่ง Veasna Var และ University of New South Wales, Canberra มองว่ากัมพูชาดำเนินยุทธศาสตร์การดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจกับจีน เนื่องจากในปี 2017 กัมพูชาเลื่อนการฝึกทหารประจำปีระหว่างกัมพูชาและสหรัฐฯ ที่ดำเนินมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2010 หรือที่เรียกว่า Angkor Sentinel โดยนักวิจารณ์มองว่าการเลื่อนหรือยกเลิกการฝึกนั้นมีส่วนมาจากอิทธิพลที่เพิ่มขึ้นของจีนในกัมพูชา การแข่งขันเชิงกลยุทธ์และความตึงเครียด

²⁷ Chansambath Bong, "Cambodia's Hedging Foreign Policy between the United States and China: The Role of Domestic Politics, 1999-2019" (Master degree Kansas State University, 2020), 17-26, <https://krex.k-state.edu/dspace/bitstream/handle/2097/40570/ChansambathBong2020.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

ระหว่างจีนกับสหรัฐฯ ที่เพิ่มสูงขึ้น จึงเหมือนเป็นการส่งสัญญาณให้กับสหรัฐฯ ต่อข้อวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับประชาธิปไตย และสิทธิมนุษยชนในกัมพูชา โดยเงื่อนไขความช่วยเหลือของสหรัฐฯ ที่เข้มงวด หากประเมินว่ามีการละเมิดหลักของประชาธิปไตย และสิทธิมนุษยชน การให้ความช่วยเหลือจะยุติลงทันที แตกต่างจากจีนที่ให้ความช่วยเหลือแบบให้เปล่า อีกทั้งความตึงเครียดในทะเลจีนใต้ที่เกิดขึ้นทำให้กัมพูชายิ่งเข้าใกล้จีนมากขึ้น เนื่องจากไม่ได้เป็นประเทศที่มีประเด็นข้อพิพาทกับจีนในทะเลจีนใต้ ทำให้จีนกลายเป็นพันธมิตรทางทหารที่สำคัญที่สุดของกัมพูชาในการให้ความช่วยเหลือทางการทหาร การฝึกอบรบและมีส่วนร่วมในการฝึกปฏิบัติการทางทะเล โดยได้มีการฝึกร่วมกันที่เรียกว่า Golden dragon ในปี 2019²⁸ ซึ่งผลประโยชน์แห่งชาติของกัมพูชาศูนย์กลางอยู่ที่การรักษาอำนาจอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดน ความมั่นคงและเสถียรภาพทางการเมือง และการพัฒนาเศรษฐกิจ ดังนั้นนโยบายต่างประเทศของกัมพูชาจึงอธิบายได้ว่าเป็นการดำเนินนโยบายตามรัฐธรรมนูญหาอำนาจเพื่อผลประโยชน์ กัมพูชายังคงมองว่าสหรัฐฯ เป็นหุ้นส่วนที่สำคัญด้านความมั่นคง และเสถียรภาพในภูมิภาค แต่กัมพูชายังคงเลือกสนับสนุนจีน เนื่องจากมองว่าความช่วยเหลือจากจีนมาโดยปราศจากการแทรกแซง²⁹

ในบทความของ Ian Tsung-Yen Chen และ Alan Hao Yang กล่าวว่า การดำเนินนโยบายตามรัฐธรรมนูญหาอำนาจของกัมพูชาต่อจีนเป็นแบบภัยคุกคามต่ำและมีความคาดหวังทางเศรษฐกิจที่เป็นบวก (LT-PE: Low threat- Positive Economic Expectation) กัมพูชาสนับสนุนนโยบายจีนด้านการเมืองและเศรษฐกิจ โดยหวังว่าจะสร้างความร่วมมือแบบ Win-Win อีกทั้งกัมพูชาก็พยายามใช้ประโยชน์จากอิทธิพลของจีนในกิจการระหว่างประเทศ เพื่อให้ได้อิทธิพลเพิ่มมากขึ้น เช่น การสนับสนุนข้อพิพาทกับไทย การสนับสนุนการลงทุนและตลาดจากจีน ฯลฯ ดังนั้นกัมพูชาจึงใช้ยุทธศาสตร์การดำเนินนโยบายตามรัฐธรรมนูญหาอำนาจ เพื่อให้ได้มาซึ่งการสนับสนุนทางการเมือง การปกป้องทางการทหาร และความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นกับจีน และเนื่องจากกัมพูชาไม่ได้มองจีนเป็นภัยคุกคามต่างจากประเทศอื่นในอาเซียน เพราะกัมพูชาไม่มีข้อพิพาทที่สำคัญกับจีน และเนื่องจากกัมพูชาไม่ได้มีเขตแดน

²⁸ David Hutt, "US, China tensions put Cambodia in potential peril ", Asia Times, last modified June 6, 2019, <https://asiatimes.com/2019/06/us-china-tensions-put-cambodia-in-potential-peril/>.

²⁹ Veasna Var and UNSW Canberra, "Cambodia jumps on the China defence bandwagon," Eastasiaforum, last modified March 3, 2017, <https://www.eastasiaforum.org/2017/03/03/cambodia-jumps-on-the-china-defence-bandwagon/>.

ติดต่อกับจีนทำให้ไม่ได้รับแรงกดดันโดยตรงและทันที อีกทั้งจีนเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือจากต่างประเทศ รายใหญ่ของกัมพูชา ในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน กระตุ้นการเติบโตทางเศรษฐกิจในกัมพูชาและ ส่งเสริมการเติบโตของปริมาณการค้า ดังนั้นจีนจึงไม่ได้ถูกมองว่าเป็นภัยคุกคาม แต่สร้างความคาดหวัง ทางเศรษฐกิจที่เจริญรุ่งเรืองแก่ชาวกัมพูชา ปัจจัยเหล่านี้ทำให้กัมพูชาอยู่ในสถานการณ์ LT-PE นำไปสู่ การดำเนินการตามท่าทีที่จีนกำหนดในการติดต่อกับจีน กัมพูชาได้ขอความช่วยเหลือทางทหารและการ รับประกันความปลอดภัยจากจีน ทำให้อิทธิพลของจีนเพิ่มขึ้นในกิจการภายในของกัมพูชา การที่กัมพูชา เลือกว่าจะใช้ยุทธศาสตร์การดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจไม่เพียงเพื่อแก้ไขปัญหาระหว่างประเทศ เท่านั้น แต่มุ่งเน้นไปที่การแสวงหาผลประโยชน์ที่มากขึ้นเมื่อเทียบกับการอยู่รอด³⁰

ในบทความของ Sovinda Po และ Christopher B. Primiano กล่าวว่ากัมพูชายังคงตอบรับ และเข้าร่วมกับจีน ซึ่งแตกต่างจากประเทศอื่นในภูมิภาคที่ดำเนินยุทธศาสตร์ที่หลากหลายของการมี ส่วนร่วมทางเศรษฐกิจกับจีนในด้านหนึ่งและการจัดแนวความมั่นคงกับสหรัฐฯ อีกด้านหนึ่ง ซึ่งเป็นการ ดำเนินกลยุทธ์บริหารความเสี่ยงที่ช่วยให้มีข้อตกลงที่ดีกับทั้งจีนและสหรัฐฯ แต่ในขณะเดียวกันก็มี ความกังวลเกี่ยวกับกองทัพจีน และการขึ้นมามีอำนาจเพิ่มขึ้นของจีนที่เป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคง ของชาติ เศรษฐกิจ และอธิปไตย โดย Sovinda Po และ Christopher B. Primiano มองว่ากัมพูชา ดำเนินยุทธศาสตร์การดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจกับจีน เนื่องมาจากกัมพูชาไม่ได้มีข้อพิพาททาง ทะเลจีนใต้เหมือนกับประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาค จึงมองว่าจีนไม่ใช่ภัยคุกคาม และพยายามจัดลำดับ ความสำคัญของผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการมีส่วนร่วมกับจีน อีกทั้ง ผู้นำต้องการพัฒนา เศรษฐกิจ และทำงานร่วมกับจีน เนื่องจากจีนไม่วิจารณ์ระบอบการเมืองเผด็จการของรัฐบาลกัมพูชา และไม่แทรกแซงกิจการภายในประเทศ แต่ในทางตรงกันข้ามนโยบายของสหรัฐฯ ที่วิพากษ์วิจารณ์ กัมพูชาด้านประชาธิปไตย และสิทธิมนุษยชน ซึ่งเป็นภัยคุกคามต่อการอยู่รอดของระบอบการปกครอง ของกัมพูชา กัมพูชาจึงเข้าไปมีส่วนร่วมในการฝึกทหารกับจีนในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา และเลื่อนการฝึก Angkor Sentinel ร่วมกับสหรัฐฯ โดยมีตัวแปรที่ทำให้กัมพูชาดำเนินยุทธศาสตร์การดำเนินนโยบายตาม รัฐมหาอำนาจกับจีน คือ 1) ความอยู่รอดของระบอบฮุนเซน 2) ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ 3) การ รับประกันความปลอดภัยต่อผู้รุกราน (เวียดนาม) และ 4) ความไร้ประสิทธิภาพของอาเซียนในการให้

³⁰ Ian Tsung-Yen Chen and Alan Hao Yang, "A harmonized Southeast Asia? Explanatory typologies of ASEAN countries' strategies to the rise of China," *The Pacific Review* 26, no. 3 (2013/07/01 2013): 280-282, <https://doi.org/10.1080/09512748.2012.759260>.

ความคุ้มครองด้านความปลอดภัย และได้โต้แย้งนักวิชาการที่กล่าวว่ากัมพูชาดำเนินนโยบายแบบบริหารความเสี่ยงว่า นโยบายต่างประเทศของรัฐขนาดเล็กที่ถือว่าใช้นโยบายบริหารความเสี่ยงต้องมีองค์ประกอบของการบริหารความเสี่ยงตั้งแต่ 2 รายการขึ้นไป และถ้าไม่มีการดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจอย่างจำกัด และการปฏิเสธอำนาจที่เหนือกว่า จะไม่ถือว่าเป็นนโยบายบริหารความเสี่ยง เนื่องจาก ประการแรกกัมพูชาสนับสนุนข้อริเริ่มของจีนหลายอย่าง จึงไม่ได้ดำเนินการแบบดำเนินตามนโยบายรัฐมหาอำนาจอย่างจำกัด แต่เป็นแบบการดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจอย่างสมบูรณ์ (Comprehensive bandwagon) มากกว่า และประการที่สองกัมพูชาไม่ได้ดำเนินนโยบายการปฏิเสธอำนาจที่เหนือกว่าในการป้องกันและปฏิเสธการเกิดขึ้นของอำนาจที่โดดเด่นที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบกับรัฐเล็ก ๆ ในทางกลับกัน กัมพูชาสนับสนุนอิทธิพลของจีน และไม่มีแผนการดำเนินการใด ๆ เกี่ยวกับอิทธิพลของจีนในเรื่องข้อพิพาททะเลจีนใต้ จึงเป็นข้อโต้แย้งว่ากัมพูชาไม่ได้ใช้ยุทธศาสตร์การบริหารความเสี่ยงจากจีน³¹

จากที่กล่าวมาข้างต้นมีทั้งนักวิชาการที่มองว่ากัมพูชาดำเนินยุทธศาสตร์การบริหารความเสี่ยงโดยมีความสัมพันธ์และเป็นหุ้นส่วนกับประเทศอื่น ๆ แต่ก็มีนักวิชาการอีกกลุ่มหนึ่ง que เห็นว่ากัมพูชาเลือกดำเนินยุทธศาสตร์การดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจกับจีนเพราะไม่มีองค์ประกอบที่สำคัญของการบริหารความเสี่ยง ประกอบกับความไม่ไว้วางใจในอาเซียนในการจัดการปัญหาความขัดแย้ง และในด้านการทหารมีการอบรมและฝึกปฏิบัติการร่วมกับจีน อีกทั้งมีการออกนโยบายใหม่ คือ นโยบายอิสรภาพแห่งกัมพูชา (National Independence Policy) ที่ลดการพึ่งพาลาดจากทั้งสหรัฐฯ และตะวันตก ซึ่งมีผลมาจากกรณีที่ EU มีการพิจารณาจะยกเลิกสิทธิ EBA (Everything but Arms) และจะมุ่งให้ความสำคัญกับการค้าการลงทุนในเอเชียเพิ่มมากขึ้น³² รวมทั้งการที่กัมพูชาดำเนินนโยบายตามจีนเป็นเพราะผลประโยชน์ที่ได้รับจากทั้งความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจแบบให้เปล่า และการรักษาระบอบการปกครองของฮุนเซน โดยการไม่วิจารณ์ระบอบการเมืองและไม่แทรกแซงกิจการภายใน

³¹ Po Sovinda and Christopher B. Primiano, "An "Ironclad Friend": Explaining Cambodia's Bandwagoning Policy towards China," *Journal of Current Southeast Asian Affairs* (2020), <https://doi.org/https://doi.org/10.1177/1868103420901879>.

³² "นโยบายใหม่ "กัมพูชา" ลดพึ่งพา EU-US มุ่งเอเชีย," ประชาชาติธุรกิจ, last modified 23 มกราคม 2562, <https://www.prachachat.net/aseanaec/news-281710>.

1.6 นิยามปฏิบัติการ

1. การดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจ (Bandwagon) หมายถึง พฤติกรรมของรัฐในการเป็นพันธมิตรระหว่างประเทศ และดำเนินนโยบายสอดคล้องกับภัยคุกคามหรือรัฐมหาอำนาจ
2. ระบบการเมืองแบบอุปถัมภ์ (Patronage Politic) หมายถึง รูปแบบระบบการเมืองที่รัฐใช้ในการสร้างเครือข่ายทางอำนาจที่เอื้อประโยชน์ให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

1.7 วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาพัฒนาการด้านความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชาและจีน
- 2) เพื่อศึกษาผลกระทบจากการลงทุนโดยตรงและการให้ความช่วยเหลือของเงินทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรม
- 3) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลทำให้กัมพูชาใช้ยุทธศาสตร์การดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจ (Bandwagon) กับจีน

1.8 ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้มีขอบเขตด้านเนื้อหา โดยการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลทำให้กัมพูชาเลือกที่จะยังคงใช้ยุทธศาสตร์การดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจ (Bandwagon) กับจีน ตั้งแต่ปีค.ศ. 2012-2019

1.9 ระเบียบวิธีวิจัย

สารนิพนธ์นี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ การเก็บและรวบรวมข้อมูล จากการทำการศึกษาวิจัยเอกสาร (Document Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์เป็นข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยรวบรวมข้อมูลจากแหล่งที่น่าเชื่อถือ เช่น หนังสือ บทความทางวิชาการ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ ข้อมูลทางสถิติ เว็บไซต์ และข่าว ที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลทำให้กัมพูชายังคงใช้ยุทธศาสตร์การดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจ (Bandwagon) กับจีน

1.10 ข้อจำกัดของการวิจัย

เนื่องจากข้อมูลที่ใช้ได้มาจากการเก็บและรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ ไม่ได้ใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ความเห็นของเจ้าหน้าที่ หรือผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้อาจยังมีข้อจำกัดในการเข้าถึงข้อมูลเฉพาะ เนื่องจากเป็นข้อมูลเชิงลึกที่ไม่ปรากฏในหนังสือ บทความ ฯลฯ

1.11 โครงสร้างในการนำเสนอในแต่ละบท

การศึกษาปัจจัยที่ทำให้กัมพูชาใช้ยุทธศาสตร์การดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจ (Bandwagon) กับจีน ผู้ศึกษาได้แบ่งการนำเสนอออกเป็น 5 บท ได้แก่

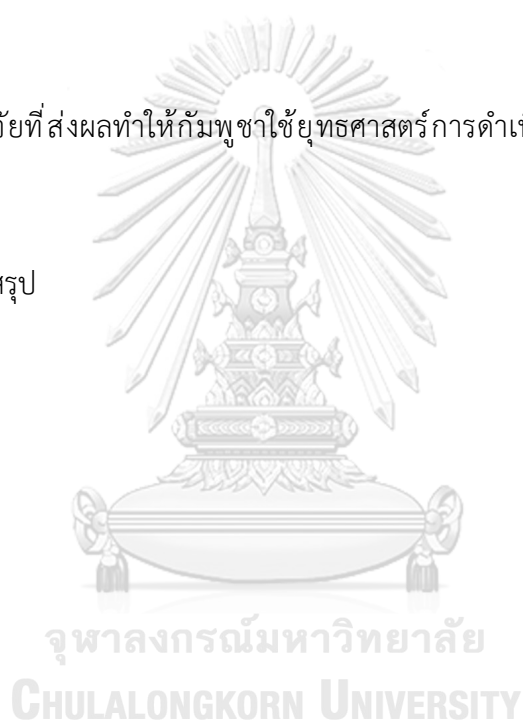
บทที่ 1 บทนำ

บทที่ 2 พัฒนาการด้านความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชาและจีน

บทที่ 3 ผลกระทบจากการลงทุนและความช่วยเหลือของจีน ทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรม

บทที่ 4 ปัจจัยที่ส่งผลทำให้กัมพูชาใช้ยุทธศาสตร์การดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจ (Bandwagon) กับจีน

บทที่ 5 บทสรุป

บทที่ 2

พัฒนาการด้านความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชาและจีน

ความสัมพันธ์ทวิภาคีระหว่างกัมพูชาและจีนเริ่มต้นขึ้นหลังจากที่กัมพูชาได้รับเอกราชในปี 1958 ความสัมพันธ์ทางการทูตเริ่มต้นขึ้นเมื่อเจ้านโรดม สีหนุซึ่งเป็นประธานาธิบดีกัมพูชาได้พบกับ นายกรัฐมนตรีโจว เอินไหลของจีน ในการประชุมที่บันดุง ประเทศอินโดนีเซีย ในปี 1955³³ และได้ เริ่มต้นความสัมพันธ์ระหว่างกันอย่างเป็นทางการในวันที่ 19 กรกฎาคม 1958³⁴ การเมืองภายใน กัมพูชาในช่วงสงครามเย็นเกิดการแบ่งกลุ่มทางการเมืองออกเป็นสองกลุ่ม กล่าวคือ กลุ่มการเมืองนำ โดยเจ้าสีหนุโดยมีจีนให้ความสนับสนุน และอีกกลุ่มที่นำโดยนายพลลอนนอนมีสหรัฐอเมริกา ให้ความ สนับสนุน และได้ทำการรัฐประหารเพื่อขับไล่เจ้าสีหนุในปี 1970³⁵ และยกเลิกสถาบันกษัตริย์³⁶ จึงทำ ให้เจ้าสีหนุต้องลี้ภัยไปอาศัยอยู่ที่จีน โดยมีผู้นำชาวจีนได้ให้ความช่วยเหลือ และใช้ประเทศจีนเป็นฐาน ในการรวมประชาชนเข้าร่วมกับเขมรแดง ที่นำโดยพอลพต เพื่อต่อสู้กับนายพลลอนนอนที่มีสหรัฐฯ หนุนหลังอยู่ ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นความสัมพันธ์ในระดับสถาบันกษัตริย์และผู้นำจีน เป็นความเชื่อมโยง ส่วนบุคคลระหว่างเจ้าสีหนุ และประธานาธิบดีเหมาเจ๋อตง ทำให้ในตอนต้นจีนสนับสนุนของใช้ที่ จำเป็นในเชิงกลยุทธ์ให้แก่กลุ่มพอลพต เช่น อุปกรณ์ทางการทหาร และที่ปรึกษาทางการเมือง³⁷

ในยุคที่เขมรแดงขึ้นมามีอำนาจและปกครองประเทศ ได้ใช้นโยบายปิดประเทศและได้นำการ ปฏิวัติมาตุภูมิและแผนการพัฒนาเศรษฐกิจแบบก้าวกระโดดครั้งใหญ่ (The Great Leap Forward) ของจีนตามแนวทางของเหมาเจ๋อตง มาใช้³⁸ ในระหว่างปี 1979-1989 กัมพูชาเกิดสงครามกลางเมือง ของกัมพูชาสี่ฝ่าย ซึ่งเป็นสงครามตัวแทน โดยมีฝ่ายโลกเสรี ที่มีสหรัฐฯ จีน และอาเซียน ให้การ สนับสนุนทางอาวุธยุทโธปกรณ์และฝึกกำลังพลให้แก่เขมรแดง เขมรเสรี และเขมรนิยมเจ้าสีหนุ กับ

³³ Sovinda and Primiano, "An "Ironclad Friend": Explaining Cambodia's Bandwagoning Policy towards China," 3.

³⁴ Sigfrido Burgos and Sophal Ear, "China's Strategic Interests in Cambodia: Influence and Resources," *Asian Survey* 50, no. 3 (2010): 616, <https://doi.org/10.1525/as.2010.50.3.615>, www.jstor.org/stable/10.1525/as.2010.50.3.615.

³⁵ Sovinda and Primiano, "An "Ironclad Friend": Explaining Cambodia's Bandwagoning Policy towards China," 3.

³⁶ Burgos and Ear, "China's Strategic Interests in Cambodia: Influence and Resources," 616-617.

³⁷ Po and Primiano, "An "Ironclad Friend": Explaining Cambodia's Bandwagoning Policy towards China," 3.

³⁸ วัชรินทร์ ยงศิริ, "กัมพูชากับมหาอำนาจจีน: ยุค สี จิ้นผิง (ตอนที่ 1)," IAS-CU, accessed 4 เมษายน, 2563, <http://www.ias.chula.ac.th/ias/en/Article-Detail.php?id=17>.

อีกฝ่ายที่เป็นคอมมิวนิสต์ได้รับการสนับสนุนจากเวียดนาม และสหภาพโซเวียตในระบอบเฮง สัมริน³⁹ โดยจุดเริ่มต้นของสงคราม เมื่อกองทัพเวียดนามบุกกัมพูชา โดยได้รับการสนับสนุนของสหภาพโซเวียต ในการแทรกแซงทางทหาร⁴⁰ จีนได้ตอบโต้โดยการส่งกำลังพลบุกโจมตีเวียดนามทางชายแดนตอนเหนือ เรียกว่า “สงครามสังคมนิยม”⁴¹ เพื่อป้องกันไม่ให้เวียดนามขยายอิทธิพลในภูมิภาคมากขึ้น จีนจึงไม่สนับสนุนรัฐบาลกัมพูชาที่สนับสนุนโดยเวียดนาม และให้ความช่วยเหลือแก่พลพรรคต่อไป ท่ามกลางความสัมพันธ์ที่ตึงเครียดระหว่างรัฐบาลจัดตั้งใหม่ของเฮง สัมรินและจีนในช่วงเวลานั้น โดยในปี 1988 ฮุนเซนได้กล่าวว่าจีนเป็น “รากเหง้าแห่งความชั่วร้ายในกัมพูชา” ภายหลังเวียดนามได้รับแรงกดดันจากรอบด้านจึงต้องถอนทหารออกจากกัมพูชา ในเดือนกันยายน ปี 1989⁴² จนกระทั่งได้มีการลงนามข้อตกลงสันติภาพปารีส เพื่อแก้ไขความขัดแย้งด้วยสันติวิธี และนำไปสู่การวางรากฐานการเลือกตั้งประชาธิปไตย⁴³ และเปลี่ยนมาเป็นระบอบประชาธิปไตยที่มีกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ⁴⁴ โดยมีองค์การสหประชาชาติภายใต้ United Nations Transitional Authority in Cambodia (UNTAC) ควบคุมการเลือกตั้งครั้งแรกในปี 1993 ซึ่งมีเขมร 4 ฝ่าย และการจัดตั้งพรรคทางการเมือง เพื่อจัดตั้งรัฐบาลใหม่ ผลการเลือกตั้งทำให้มีนายกรัฐมนตรี 2 คน คือ เจ้านโรดม รณฤทธิ์ และนายฮุนเซน⁴⁵ ต่อมาในปี 1997 ฮุนเซนได้ทำการรัฐประหารขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรีแต่เพียงผู้เดียว⁴⁶ ซึ่งทำให้กัมพูชาถูกโดดเดี่ยวจากองค์การระหว่างประเทศ ทั้งการชะลอการรับกัมพูชาเข้าสู่ประชาคมอาเซียน และที่นั่นในสหประชาชาติ อีกทั้งการลดความช่วยเหลือในโครงการต่างๆ จากต่างประเทศ เช่น ธนาคารโลก กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) และธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย (ADB) รวมถึงสหรัฐฯ ก็ระงับโครงการช่วยเหลือจำนวน 25 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ส่งผลให้กัมพูชาได้รับ

³⁹ วัชรินทร์ ยงศิริ, "กัมพูชากับมหาอำนาจจีน: ยุค สี จิ้นผิง (ตอนที่ 1)." [http://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=57c58cfb-989a-4677-bc40-0c4116dab1e6&groupId=252038](#).

⁴⁰ Burgos and Ear, "China's Strategic Interests in Cambodia: Influence and Resources," 616-617.

⁴¹ วัชรินทร์ ยงศิริ, "กัมพูชากับมหาอำนาจจีน: ยุค สี จิ้นผิง (ตอนที่ 1)." [http://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=57c58cfb-989a-4677-bc40-0c4116dab1e6&groupId=252038](#).

⁴² Sovinda and Primiano, "An 'Ironclad Friend': Explaining Cambodia's Bandwagoning Policy towards China," 3.

⁴³ Path Kosal, "Introduction: Cambodia's political history and foreign relations, 1945-1998," in *Cambodia's foreign relations in regional and global contexts*, ed. Deth Sok Udom, Sun Suon, and Serkan Bulut (Cambodia: Konrad-Adenauer-Stiftung, 2017), 15-17. https://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=57c58cfb-989a-4677-bc40-0c4116dab1e6&groupId=252038.

⁴⁴ วัชรินทร์ ยงศิริ, "กัมพูชากับมหาอำนาจจีน: ยุค สี จิ้นผิง (ตอนที่ 1)." [http://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=57c58cfb-989a-4677-bc40-0c4116dab1e6&groupId=252038](#).

⁴⁵ ทวีศักดิ์ กันโยไซ, "ประวัติศาสตร์ประเทศกัมพูชา," Satit UP, accessed 4 เมษายน, 2563, http://www.satit.up.ac.th/BBC07/AboutStudent/Document/Hist_SEA/MSWord/CambodiaHistory.pdf.

⁴⁶ Sovinda and Primiano, "An 'Ironclad Friend': Explaining Cambodia's Bandwagoning Policy towards China," 3.

ผลกระทบอย่างหนักในเรื่องของงบประมาณความช่วยเหลือและดุลการชำระเงิน จากตัวเลขของ ADB แสดงให้เห็นว่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ของกัมพูชาเติบโตเพียง 2% ในปี 1997 และไม่มีอัตราการเติบโตเลยในปี 1998 แต่จีนกลับเป็นประเทศแรกที่ทำให้การยอมรับการเปลี่ยนแปลงของรัฐบาลและให้ความช่วยเหลือ โดยผู้นำจีนเน้นย้ำถึงหลักการของการไม่แทรกแซง และจีนได้คัดค้านการคว่ำบาตรต่อกัมพูชา รวมถึงเรียกร้องให้ตะวันตกหลีกเลี่ยงการแทรกแซงกิจการภายในของกัมพูชา โดยในเดือนธันวาคม 1997 จีนได้ส่งมอบรถบรรทุกขนส่งสินค้าทางการทหาร 116 คัน และรถทหารขนาดเล็ก 70 คัน มูลค่ารวมประมาณ 2.8 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ให้แก่กัมพูชา หลังจากวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นในปี 1997 จะเห็นได้ว่าการสนับสนุนทางการเมืองและการช่วยเหลือของจีนมีส่วนสำคัญอย่างมากต่อกัมพูชาในการรับมือกับความท้าทายด้านความมั่นคงในระยะสั้นและระยะยาว⁴⁷ เนื่องจากความกดดันจากการเผชิญหน้ากับตะวันตกทำให้สุนเซนปรับเปลี่ยนมุมมองและพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชากับจีน⁴⁸ โดยมีการเยือนระหว่างกันของผู้นำระดับสูง ซึ่งการปรับความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชาและจีนนั้นมีปัจจัยทางเศรษฐกิจ ที่กัมพูชาหวังที่จะได้รับความช่วยเหลือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจจากจีน รวมถึงความร่วมมือด้านความมั่นคง เนื่องจากจีนให้ความช่วยเหลือแบบไม่มีเงื่อนไข⁴⁹ ตั้งแต่นั้นมากัมพูชาก็ภายใต้การปกครองของสุนเซนได้รักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับจีนมาจนถึงปัจจุบัน ดังจะเห็นได้จากการที่กัมพูชาสนับสนุนนโยบายจีนเดียว โดยในปี 1996 กัมพูชาได้ยกเลิกความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชาและไต้หวันอย่างเป็นทางการ⁵⁰ และได้ส่งปิดสถานทูตโดยพฤตินัยของไต้หวัน (Taiwan's de-facto embassy) ในกรุงพนมเปญในปี 1997⁵¹ และต่อมาในปี 2009 กัมพูชายังร่วมมือกับจีนในการปราบปรามกลุ่มต่อต้านทางการเมือง โดยกัมพูชาได้ส่งตัวชนกลุ่มน้อยอยู่กึ่งกลับประเทศตามความต้องการของจีน นำมาซึ่งเสียงวิพากษ์วิจารณ์จากนานาชาติและองค์กรระหว่างประเทศ⁵² และยกระดับความสัมพันธ์ระหว่างจีนและกัมพูชาในการพัฒนาหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ที่ครอบคลุมในปี 2010 เนื่องจากจีนเป็นพันธมิตรที่ใกล้ชิดและให้ความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจและการทหารที่ใหญ่ที่สุด

⁴⁷ "Cambodia's foreign policy 2020," Khmer Times, last modified 4 February, 2020, <https://www.khmertimeskh.com/686843/cambodias-foreign-policy-2020/>.

⁴⁸ Sovinda and Primiano, "An "Ironclad Friend": Explaining Cambodia's Bandwagoning Policy towards China," 3.

⁴⁹ รัชนีกร ยงศิริ, "กัมพูชากับมหาอำนาจจีน: ยุค สี จิ้นผิง (ตอนที่ 1)."

⁵⁰ Burgos and Ear, "China's Strategic Interests in Cambodia: Influence and Resources," 616-617.

⁵¹ Sovinda and Primiano, "An "Ironclad Friend": Explaining Cambodia's Bandwagoning Policy towards China," 4.

⁵² รัชนีกร ยงศิริ, "กัมพูชากับมหาอำนาจจีน: ยุค สี จิ้นผิง (ตอนที่ 1)."

ความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดเริ่มปรากฏชัดเจนขึ้นตั้งแต่ปี 2012 ที่กัมพูชาเป็นประธานในการประชุมสุดยอดอาเซียน ในการประชุมครั้งนี้ไม่สามารถออกแถลงการณ์แสดงจุดยืนร่วมกันของอาเซียนในเรื่องข้อพิพาททางทะเลจีนใต้ ซึ่งจีนก็เพิ่มความช่วยเหลือแบบไม่มีข้อผูกมัด และให้สินเชื่อแก่กัมพูชา⁵³ ความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชาและจีนแนบแน่นยิ่งขึ้นจากโครงการข้อริเริ่มสายแถบและเส้นทาง (Belt and Road Initiative - BRI) ของจีนที่ริเริ่มขึ้นเมื่อปี 2013 จีนเข้ามาลงทุนโดยตรงและให้ความช่วยเหลือในด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในกัมพูชาหลายโครงการ⁵⁴ และได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการประสานงานระหว่างรัฐบาลของทั้งสองประเทศ (An Inter-Government Coordination Committee) ขึ้นในปีเดียวกัน เพื่อดำเนินมาตรการในการส่งเสริมความร่วมมือตามแผนหุ้นส่วนยุทธศาสตร์ที่ครอบคลุมระหว่างกัมพูชาและจีน⁵⁵ กัมพูชายังคงสนับสนุนจีนอย่างเข้มแข็ง ดังจะเห็นได้จากในปี 2016 กัมพูชาขัดขวางถ้อยแถลงที่กล่าวโทษการกระทำของจีนในทะเลจีนใต้ในการออกแถลงการณ์ร่วมของอาเซียน และตอกย้ำการสนับสนุนนโยบายจีนเดียว หนึ่งในนโยบายหลักที่สำคัญของจีน โดยในปี 2017 รัฐบาลฮุนเซน ไม่อนุญาตให้แสดงธงชาติได้หวนในกัมพูชา⁵⁶

ในปี 2018 เป็นวาระครบรอบ 60 ปี ของการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกัมพูชาและจีน ที่ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม 1958 ท่ามกลางความไม่แน่นอนทางการเมืองในประเทศและการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในภูมิภาค โดยสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 แห่งสยาม ได้ส่งจดหมายถึง ฯพณฯ วัง หยาง ประธานคณะกรรมการประจำสำนักงานสภาปรึกษาการเมือง ฝ่ายกิจการแนวร่วมของคณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์จีน (CPPCC) โดยกล่าวถึงความสัมพันธ์ฉันท์มิตร และความร่วมมือที่ครอบคลุมอย่างต่อเนื่อง เพื่อผลประโยชน์ร่วมกันของทั้งสองประเทศ การเดินทางเยือนระหว่างผู้นำทั้งสองประเทศ และการเพิ่มพูนของความร่วมมือทวิภาคีของทั้งสองประเทศ ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ การท่องเที่ยว สังคมและวัฒนธรรม ซึ่งพัฒนาไปเป็น “ความร่วมมือเชิงยุทธศาสตร์ที่ครอบคลุม” โดยกัมพูชาแสดงความขอบคุณอย่างสุดซึ้งต่อรัฐบาลจีนในการให้ความช่วยเหลือและการสนับสนุนการดำเนินนโยบายของรัฐบาลกัมพูชาที่มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและ

⁵³ Kimkong Heng, "Is Cambodia's Foreign Policy Heading in the Right Direction?," The Diplomat, last modified Feb 08, 2019, <https://thediplomat.com/2019/02/is-cambodias-foreign-policy-heading-in-the-right-direction/>.

⁵⁴ Chong, "The Politics behind Cambodia's Embrace of China."

⁵⁵ วุชรินทร์ ยงศิริ, "กัมพูชากับมหาอำนาจจีน: ยุค สี จิ้นผิง (ตอนที่ 2)," IAS-CU, accessed 4 เมษายน, 2563, <http://www.ias.chula.ac.th/ias/en/Article-Detail.php?id=18>.

⁵⁶ Sovinda and Primiano, "An 'Ironclad Friend': Explaining Cambodia's Bandwagoning Policy towards China," 3.

สังคม และปรับปรุงมาตรฐานการดำรงชีวิต และลดความยากจนในกัมพูชา อีกทั้งยังได้เน้นย้ำถึงการสนับสนุนนโยบายจีนเดียว และยังคงกล่าวถึงความสำเร็จของรัฐบาลจีนในการผลักดันให้จีนเป็นประเทศที่มีเศรษฐกิจใหญ่เป็นอันดับที่ 2 และมีบทบาทที่สำคัญในเวทีระหว่างประเทศ⁵⁷ ซึ่งการสนับสนุนของจีนมีส่วนอย่างมากต่อวิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศของกัมพูชาที่จะทำให้กัมพูชาเป็นประเทศที่มีรายได้ปานกลางในปี 2030 และมีรายได้สูงในปี 2050⁵⁸

การเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 6 ที่จัดขึ้นในปี 2018 ผลการเลือกตั้ง พรรคประชาชนกัมพูชา (CPP) ของฮุนเซนได้รับชัยชนะ หลี เค่อเฉียง นายกรัฐมนตรีแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ส่งจดหมายแสดงความยินดีต่อชัยชนะของพรรคประชาชนกัมพูชา และกล่าวถึงความสำเร็จในการพัฒนาประเทศของรัฐบาลกัมพูชา โดยจีนจะสนับสนุนกัมพูชาต่อไปในการรักษาเสถียรภาพ เร่งให้เกิดการพัฒนา และการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชน⁵⁹ ซึ่งจดหมายดังกล่าวสะท้อนถึงการรับรองชัยชนะทางการเมืองของฮุนเซน ในขณะที่ความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชาและตะวันตกมีทิศทางแย่ลงเนื่องจากการยุบพรรคฝ่ายค้าน National Rescue Party (CNRP) ในปี 2017 และการเลือกตั้งที่ขาดความโปร่งใส มีการทุจริตและใช้อำนาจในทางที่ผิดของเจ้าหน้าที่ระดับสูงของรัฐ ในปี 2018 จึงทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชาและสหรัฐฯ ตกต่ำลง โดยสหรัฐฯ ได้มีการคว่ำบาตรในการให้ความช่วยเหลือและทางการเงิน และเผชิญหน้ากับความท้าทายจากการที่สหภาพยุโรปได้เริ่มกระบวนการถอดถอนสิทธิพิเศษทางการค้า (Everything But Arms; EBA) ซึ่งเป็นการเคลื่อนไหวเพื่อตอบสนองต่อกัมพูชาในการขาดความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ แรงงาน และสิทธิทางการเมือง รวมถึงการถอยหลังตามระบอบประชาธิปไตย (Democratic Backsliding) แรกกุดต้นจากการเมืองภายในประเทศและระหว่างประเทศ ผลักดันให้กัมพูชาดำเนินนโยบายตามจีนมากขึ้น โดยนโยบายต่างประเทศของกัมพูชาภายใต้เงื่อนไขในปัจจุบันมุ่งเน้นไปที่จีนมากขึ้นจากการพึ่งพาความช่วยเหลือและการลงทุนโดยตรงจากจีน⁶⁰ และได้

⁵⁷ Li Kerqiang, Congratulatory letter from H.E. Mr. Li Kerqiang, Premier of the State Council of the People's Republic of China on the victory of Cambodian People's Party at the 2018 National Assembly Elections., (mfaic, 2018).

⁵⁸ Vannarith Chheang, "Cambodia, China 60 years on," Khmer Times, last modified Jan 02, 2018, <https://www.khmertimeskh.com/99250/cambodia-china-60-years/>.

⁵⁹ Kerqiang, Short Congratulatory letter from H.E. Mr. Li Kerqiang, Premier of the State Council of the People's Republic of China on the victory of Cambodian People's Party at the 2018 National Assembly Elections.

⁶⁰ Kimkong Heng, "Is Cambodia's Foreign Policy Heading in the Right Direction?" TheDiplomat, last modified Feb 08, 2019, <https://thediplomat.com/2019/02/is-cambodias-foreign-policy-heading-in-the-right-direction/>.

กระชับความสัมพันธ์กับจีนอย่างต่อเนื่องจากการเดินทางเยือนระหว่างกันของผู้นำระดับสูง ดังจะเห็นได้จากผลของการเยือนประเทศจีนอย่างเป็นทางการของ ฯพณฯ ปรีก สุกน รองนายกรัฐมนตรีของ กัมพูชาตั้งแต่วันที่ 30 พฤษภาคม 2019 – 1 มิถุนายน 2019 โดยได้กล่าวถึงความสัมพันธ์อันดีที่มีมาอย่างยาวนาน และความร่วมมือแบบต่างฝ่ายต่างได้ประโยชน์ (Win-Win) โดย ฯพณฯ หลี่ เค่อเฉียง ยืนยันว่าจะให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของกัมพูชาต่อไป และจะสนับสนุนอย่างเต็มที่ในการประชุมสุดยอด ASEM ครั้งที่ 13 ที่จะจัดขึ้นในกัมพูชา ในปี 2020 และจะส่งเสริมความร่วมมือภายใต้กรอบทวิภาคี ระดับภูมิภาค และระดับระหว่างประเทศ รวมถึงแม่โขง-ล้านช้าง อาเซียน และสหประชาชาติ ในการหารือในระดับทวิภาคีระหว่างรองนายกรัฐมนตรี ปรีก สุกน และสภาแห่งรัฐฯ หวัง อี้ ได้มีความเห็นร่วมกันถึงความไว้วางใจทางการเมืองระหว่างกัน และจะทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดเพื่อดำเนินการตามแผนการปฏิบัติการในการสร้างประชาคมที่มีส่วนร่วมระหว่างกัมพูชาและจีน แห่งอนาคตในปี 2019-2023 เพื่อเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงทางการเมือง และเศรษฐกิจ และได้เน้นย้ำถึงความร่วมมือภายใต้โครงการข้อริเริ่มสายแถบและเส้นทาง (Belt and Road Initiative - BRI) เพื่อการเชื่อมต่อโครงสร้างพื้นฐานในประเทศ⁶¹

ความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกัมพูชาและจีนมีความแน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้นจากการเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์อย่างครอบคลุม ก่อให้เกิดความไว้วางใจในเชิงกลยุทธ์และการเมืองระหว่างกัน จีนเป็นแหล่งความช่วยเหลือที่สำคัญของกัมพูชาท่ามกลางแรงกดดัน รวมถึงการคว่ำบาตรจากสหรัฐฯ และตะวันตก⁶² โดยความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชาและจีนในปัจจุบัน สามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเด็น ได้แก่ การลงทุนของจีนในกัมพูชา การค้าทวิภาคีระหว่างกัมพูชา-จีน และ ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาอย่างเป็นทางการ

2.1 การลงทุนของจีนในกัมพูชา

เศรษฐกิจของกัมพูชามีอัตราการเติบโตสูงอย่างต่อเนื่องโดยเฉลี่ยมากกว่าร้อยละ 7 จากปี 2012-2018 และยังคงสถานะเป็นเศรษฐกิจที่มีอัตราการเติบโตเร็วที่สุดในภูมิภาค โดยผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ในปี 2018 อยู่ที่ 24.542 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ทำให้กัมพูชาบรรลุสถานะผู้มีรายได้ปานกลางต่ำตามการจัดประเภทของธนาคารโลกในปี 2015 โดยมีรายได้ประชาชาติมวลรวม

⁶¹ Kingdom of Cambodia Ministry of Foreign Affairs & International Cooperation, Outcomes of the official visit of H.E. Deputy Prime Minister Prak Sokhonn to the People's Republic of China from 30 May to 01 June 2019., (mfaic, 2018).

⁶² Chheang, "Cambodia, China 60 years on."

(GNI) ต่อหัวเพิ่มขึ้นมากกว่าสี่เท่าจาก 880 ดอลลาร์สหรัฐ ในปี 2012 เป็น 1,390 ดอลลาร์สหรัฐ ในปี 2018 โดยกลยุทธ์การพัฒนาประเทศที่สำคัญ คือ การดึงดูดการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (FDI) ปริมาณการลงทุนจากต่างประเทศตั้งแต่ปี 2012-2018 เฉลี่ยอยู่ที่ 7% ต่อ GDP การเปิดเสรีทางการค้า การพัฒนาเศรษฐกิจมหภาคที่มั่นคง และการปฏิรูปสถาบันส่งผลให้การลงทุนจากต่างประเทศมีอัตราที่สูงขึ้น โดยจีนเป็นประเทศที่มีการลงทุนรายใหญ่อันดับหนึ่งในกัมพูชา เนื่องจากความเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ที่ครอบคลุม และความสัมพันธ์อันดีทางการทูต ประกอบกับการเข้าถึงตลาดและต้นทุนค่าแรงต่ำ มีที่ตั้งทางยุทธศาสตร์ที่สะดวกต่อการกระจายสินค้า⁶³ จำนวนการลงทุนในกัมพูชาเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญตั้งแต่ปี 2012 จาก 2.9 พันล้านดอลลาร์สหรัฐในปี 2012 เป็น 9.4 พันล้านดอลลาร์สหรัฐในปี 2019 โดยจีนเป็นแหล่งการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (FDI) รายใหญ่ที่สุดในกัมพูชา และเพิ่มการลงทุนอย่างต่อเนื่อง (ตามตารางที่ 1)⁶⁴

ตารางที่ 1: การลงทุนของจีนในกัมพูชา ตั้งแต่ปี 2012-2019 (พันล้านดอลลาร์สหรัฐ)

Year	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Total	\$2.9B	\$4.9B	\$3.9	\$4.6	\$3.6	\$6.3	\$6.4	\$9.4
%	20.69%	15.68%	24.44%	18.62%	29.92%	25.97%	51.06%	39.55%
China	\$0.6	\$0.768	\$0.953	\$0.856	\$1.0	\$1.6	\$3.2	\$3.7

ที่มา: Council for the Development of Cambodia (CDC)

ในปี 2019 ได้มีการจัดทำข้อตกลงและบันทึกความเข้าใจวิภาคี 19 ฉบับ (MOUs) ระหว่างจีนและกัมพูชาแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นโอกาสสำหรับกัมพูชาในการสร้างโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น และพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อแข่งขันในตลาดระดับภูมิภาคและระดับโลก โดยการลงทุนของจีนสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ภาค ได้แก่ ภาคการเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตร ภาคอุตสาหกรรม ภาคโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพและการบริการ และการท่องเที่ยว⁶⁵

⁶³ Vannarith Chheang, "The Political Economy of Chinese Investment in Cambodia," *Trends in Southeast Asia* 16, no. © ISEAS Yusof Ishak Institute (2017): 4-5, <http://hdl.handle.net/11540/7691>.

⁶⁴ Council for the Development of Cambodia, "Investment Trend," Council for the Development of Cambodia (CDC), accessed 11 July, 2020, <http://www.cambodiainvestment.gov.kh/why-invest-in-cambodia/investment-environment/investment-trend.html>.

⁶⁵ Chheang, "The Political Economy of Chinese Investment in Cambodia," 12.

การลงทุนของจีนในภาคการเกษตรและอุตสาหกรรมการเกษตรมีทั้งรัฐวิสาหกิจ (SOEs) และบริษัทเอกชน โดยมีโครงการลงทุนของจีนประมาณ 30 โครงการ ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 237,406 เฮกตาร์ ในปัจจุบันมีโครงการที่ดำเนินการอยู่ 11 โครงการ บนพื้นที่ 173,904 เฮกตาร์⁶⁶ โดยนักลงทุนจีนได้รับสัมปทานที่ดินทางเศรษฐกิจจำนวนมาก (ELCs) ที่จัดสรรเพื่อการเพาะปลูก เช่น ยางพารา น้ำตาล มันสำปะหลัง และโรงงานแปรรูปไม้⁶⁷ นอกจากนี้ยังมีโครงการลงทุนของจีน 7 โครงการ ในการสีข้าว กำลังการผลิตกว่า 669.82 ตันต่อปี⁶⁸ หนึ่งในโครงการลงทุนด้านเกษตรกรรมที่สำคัญที่สุดของจีน คือ เขตเศรษฐกิจพิเศษที่จังหวัดกำปงสปีอ ตั้งอยู่ทางตะวันตกของกัมพูชา ด้วยเงินลงทุนกว่า 2 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ⁶⁹

การลงทุนของจีนในภาคอุตสาหกรรม ส่วนใหญ่จะเป็นบริษัทเอกชนของจีนที่เข้ามาลงทุนในอุตสาหกรรมเครื่องนุ่งห่มที่มีส่วนสำคัญในการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมด้วยการสร้างโอกาสในการสร้างงานให้กับชาวกัมพูชาและส่งเสริมความเชี่ยวชาญด้านเทคนิคและกำลังการผลิต และกลายเป็นส่วนหนึ่งของห่วงโซ่มูลค่าในการผลิต⁷⁰ โดยในปี 2018-2019 มีการลงทุนสร้างโรงงานผลิตเครื่องนุ่งห่มในกัมพูชาจำนวนมาก ซึ่งส่วนใหญ่เป็นบริษัทจากจีน และฮ่องกง (จีน) โดยมีบริษัท Shenzhou International Group Holdings สร้างโรงงานตัดเย็บเสื้อผ้ามูลค่า 150 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในเขตเศรษฐกิจพิเศษในกรุงพนมเปญ ซึ่งจะแล้วเสร็จในปี 2021 ซึ่งบริษัท Shenzhou เป็นบริษัทผู้ผลิตสินค้าและวัตถุดิบรายใหญ่ของ Nike ซึ่งจะทำให้กัมพูชาเข้าร่วมห่วงโซ่มูลค่าโลก (Global value chain) ในการผลิตเสื้อผ้ากีฬาสำเร็จรูปและผู้ค้าปลีกเสื้อผ้าทั่วโลก นอกจากอุตสาหกรรมเครื่องนุ่งห่มแล้ว ยังมีการลงทุนในอุตสาหกรรมที่เน้นการส่งออกและใช้แรงงานเป็นหลัก เนื่องจากค่าแรงต่ำและการเข้าถึงการส่งออกไปยังตลาดขนาดใหญ่ เช่น อาเซียน สหรัฐฯ และสหภาพยุโรป ด้วยสิทธิพิเศษทางการค้า เช่น ชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์และชิ้นส่วนยานยนต์ โรงงานปูนซีเมนต์ โรงงานผลิตของเล่น⁷¹ และมี 23 บริษัท

⁶⁶ Chheang, "The Political Economy of Chinese Investment in Cambodia," 10-14.

⁶⁷ Michiel Verver, "Old' and 'new' Chinese business in Phnom Penh," International Institute for Asian Studies, 2017, accessed 11 July, 2020, <https://www.iias.asia/the-newsletter/article/old-new-chinese-business-phnom-penh>.

⁶⁸ Chheang, "The Political Economy of Chinese Investment in Cambodia," 12.

⁶⁹ Sovinda and Primiano, "An 'Ironclad Friend': Explaining Cambodia's Bandwagoning Policy towards China," 9-10.

⁷⁰ Chheang, "The Political Economy of Chinese Investment in Cambodia," 14.

⁷¹ The ASEAN Secretariat, *ASEAN Investment Report 2019 - FDI in Services: Focus on Health Care*, ASEAN Secretariat (Jakarta, 2019), 9-10.

ที่ลงทุนในอุตสาหกรรมเหมืองแร่ เช่น เหล็ก และทองคำ ในปี 2016 มีการลงทุนของจีน 2 โครงการในการขุดเจาะหินแกรนิตในจังหวัดกระเจะ⁷² และมีแนวโน้มที่จะมีบริษัทจีนเข้ามาลงทุนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ โดย China Minsheng Investment Group นำคณะผู้แทน บริษัทกว่า 100 แห่งไปยังประเทศกัมพูชา และให้คำมั่นที่จะลงทุนด้านอุตสาหกรรมในเขตชานเมืองของกรุงพนมเปญ และจัดตั้งกองทุนโครงสร้างพื้นฐานมูลค่าหลายร้อยล้านดอลลาร์สหรัฐ⁷³

การลงทุนของจีนภาคโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพและบริการ โดยจีนได้จัดทำนโยบายเชิงยุทธศาสตร์ “ข้อริเริ่มสายแถบและเส้นทาง” (Belt and Road Initiative - BRI) ขึ้นในปี 2013 ซึ่งมีจุดมุ่งหมายหลักในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อเชื่อมต่อระหว่างประเทศ โดยกัมพูชาสันับสนุนข้อริเริ่มสายแถบและเส้นทางของจีนและมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ โดยจีนให้การสนับสนุนกัมพูชาหลายล้านดอลลาร์สหรัฐต่อปี ผ่านความช่วยเหลือและเงินกู้จากรัฐบาล และธนาคารจีน เช่น ธนาคารเพื่อการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานแห่งเอเชีย (AIIB) กองทุนเส้นทางสายไหม (Silk Road Fund - SRF) ฯลฯ และมีส่วนในการสนับสนุนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ผ่านการค้า การลงทุนโดยตรงจากจีน ซึ่งมีทั้งภาครัฐวิสาหกิจ (State-Owned Enterprises - SOEs) และภาคเอกชน⁷⁴ ธนาคารโลกได้มีการรวบรวมข้อมูลการลงทุนร่วมกับภาคเอกชนในโครงสร้างพื้นฐาน หรือ Private Participation in Infrastructure - PPI จากข้อมูลในเบื้องต้นพบว่าระหว่างปี 2013-2019 ภาคเอกชนจีนได้เข้าร่วมลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานในกัมพูชา มูลค่าประมาณ 1,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ⁷⁵ โดยการร่วมลงทุนโครงสร้างพื้นฐานระหว่างจีนกับกัมพูชา (ตารางที่ 2) อาทิ ทางหลวงหมายเลข 214 (สตริงเตรง-สะพานแม่น้ำโขง) และทางรถไฟพระวิหาร-เกาะกง ในประเทศกัมพูชา⁷⁶ ทางด่วนพนมเปญ-สีหนุท์ สนับสนุนโดยบริษัท China Road and Bridge Corp. โครงการมีมูลค่า 2 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ โดย

⁷² Chheang, "The Political Economy of Chinese Investment in Cambodia," 13-14.

⁷³ KENJI KAWASE, "The 'Chinaization' of Cambodia," Nikkei Asian Review, last modified 16 March, 2017, <https://asia.nikkei.com/Economy/The-Chinaization-of-Cambodia>.

⁷⁴ Sim Vireak, "Dynamism of Chinese investment in Cambodia," Asia Times, Last modified November 08, 2019, <https://www.asiatimes.com/2019/11/opinion/dynamism-of-chinese-investment-in-cambodia/>.

⁷⁵ "Private Participation in Infrastructure (PPI) Database," The World Bank, accessed 11 July, 2020, 2020, <https://ppi.worldbank.org/en/ppi>.

⁷⁶ Suffian Jusoh, "The Impact of BRI on Trade and Investment in ASEAN," CIMB ASEAN research institute, accessed 11 July, 2020, 2020, <https://www.cariasean.org/publications/chinas-belt-and-road-initiative-bri-and-southeast-asia-publication/the-impact-of-bri-on-trade-and-investment-inasean/#.XhqjP4zavF>.

บริษัทมีความตั้งใจจะเก็บค่าผ่านทางมากกว่า 50 ปีความยาวถนนกว่า 190 กิโลเมตร ซึ่งคาดว่าจะแล้วเสร็จในปี 2023 ซึ่งจะช่วยลดระยะทาง และเป็นนัยยะสำคัญของธุรกิจกัมพูชา โดยสีหนุวิลล์จะเป็นฐานการส่งออกขนาดใหญ่ที่สุดของประเทศและเป็นที่ตั้งของท่าเรือน้ำลึก⁷⁷ และในปี 2019 วิศวกรรมกรรมทางหลวงฉางชาจิ้งหวัดกวางตุ้ง (จีน) ได้ชนะการประมูลในการปรับปรุงและบำรุงรักษาถนนโครงการมูลค่า 20 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และ บริษัท Sinomach (China) ดำเนินงานโครงการ 28 โครงการด้วยมูลค่าสัญญาารวม 170 ล้านดอลลาร์สหรัฐ รวมถึงโครงการโรงไฟฟ้า⁷⁸ นอกจากนี้ยังมีการลงทุนโดยธนาคารเพื่อการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานแห่งเอเชีย (AIIB) เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี 2016 และได้มีการอนุมัติการลงทุนในโครงการโครงสร้างพื้นฐานในกัมพูชา ในโครงการเครือข่ายการสื่อสารสายใยนำแก้วมูลค่า 75 ล้านดอลลาร์สหรัฐ⁷⁹ (ตามตารางที่ 2) ซึ่งบางโครงการเสร็จสิ้นแล้ว แต่บางโครงการก็ยังคงอยู่ในระหว่างการดำเนินการให้สำเร็จลุล่วง

ตารางที่ 2: โครงการ BRI ในกัมพูชา ปี 2013-2018

ชื่อโครงการ	ประเภท	เริ่มต้น (คาดว่าจะ)	เสร็จสิ้น (คาดว่าจะ)	มูลค่า (ดอลลาร์สหรัฐ)
NR 55	ถนน	2015	เสร็จสิ้น	133mn
National Highway No. 5	ถนน	2013	2016	160mn
Phnom Penh–Sihanoukville Expressway	ถนน	2017	2023	1.9bn
Preah Vihear–Kaoh Kong Railway	ทางรถไฟ	2013	2017	9.6bn
National Road 214	ถนน	-	เสร็จสิ้น	117mn
Fiber Optic Communication Network	เครือข่ายการสื่อสาร	-	-	75mn

ที่มา: CIMB ASEAN RESEARCH INSTITUTE & AIIB (www.aiib.org/en/projects/approved)

ภาคพลังงานกัมพูชาพึ่งพาการนำเข้าไฟฟ้าจากประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ประเทศไทย เวียดนาม และลาว ในปี 2010 กัมพูชามีการนำเข้าพลังงานเพิ่มขึ้นร้อยละ 40 ของประเทศทั้งหมด ในขณะที่กัมพูชาได้รับพลังงานจำนวนมากจากเพื่อนบ้าน แต่การจัดการหาไฟฟ้าจากประเทศเหล่านั้นไม่

⁷⁷ Tomoya Onishi, "In Cambodia, even debt-free roads lead to more Chinese influence," Nikkei Asian Reviews, last modified 29 August, 2019, <https://asia.nikkei.com/Spotlight/Belt-and-Road/In-Cambodia-even-debt-free-roads-lead-to-more-Chinese-influence>.

⁷⁸The ASEAN Secretariat, *ASEAN Investment Report 2019 - FDI in Services: Focus on Health Care*.

⁷⁹ "Approved Projects Overview," Asian Infrastructure Investment Bank, accessed 11 July, , 2020, <https://www.aiib.org/en/index.html>.

เพียงพอและมีราคาแพง⁸⁰ การสร้างเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำมีความสำคัญเนื่องจาก รัฐบาลมีเป้าหมายที่จะพึ่งพาตนเองในระยะปานกลางเพื่อช่วยลดภาษีศุลกากรที่สูงซึ่งขัดขวางการลงทุนจากต่างประเทศ⁸¹ และเพื่อเพิ่มกำลังการผลิตเพื่อลดการนำเข้าพลังงานและช่วยขยายการเติบโตของอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็ว⁸² ซึ่งความต้องการใช้ไฟฟ้าในกัมพูชาเพิ่มขึ้นทุกปี แต่โรงไฟฟ้าพลังน้ำ 6 แห่งในกัมพูชาสามารถผลิตไฟฟ้าได้เพียง 928 เมกะวัตต์ต่อปี ซึ่งคิดเป็นประมาณ 47% ของกระแสไฟฟ้าที่ใช้อยู่ในประเทศกัมพูชา ประเทศจีนได้ตอบสนองต่อความต้องการนี้โดยตกลงที่จะให้สินเชื่อสัมปทานจำนวนเกือบ 2 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ⁸³ โดยจีนยังเป็นนักลงทุนต่างชาติที่ใหญ่ที่สุดในภาคพลังงานในกัมพูชา ซึ่งจีนเริ่มดำเนินการเกี่ยวข้องกับการพัฒนาแม่น้ำโขงด้วยการสร้างเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำหลายแห่ง ความได้เปรียบเชิงกลยุทธ์ของจีนในด้านการจัดการทรัพยากรน้ำเกิดจากการมีส่วนร่วมในขั้นต้นไปสู่แม่น้ำโขง⁸⁴ รัฐวิสาหกิจของจีนมุ่งเน้นไปที่โครงการโรงไฟฟ้าพลังน้ำ โดยได้ให้ความช่วยเหลือแบบให้เปล่าหรือ การกู้ยืมเงินในอัตราดอกเบี้ยต่ำจากรัฐบาลจีน และมีการเชื่อมต่อทางการเมืองกับชนชั้นทางการเมืองในท้องถิ่น ด้วยเงินทุนสะสมกว่า 7.5 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ในโรงไฟฟ้าพลังน้ำ และประมาณ 4 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ในโรงไฟฟ้าถ่านหิน บริษัทจีนลงทุนในสถานี่พลังงานไฟฟ้า 9 แห่งด้วยความจุ 1,733 เมกะวัตต์ โดยมีโครงการพลังงานถ่านหินสองโครงการกำลังการผลิต 405 เมกะวัตต์ และโครงการพลังน้ำเจ็ดโครงการกำลังการผลิต 1,328 เมกะวัตต์⁸⁵ ได้แก่ เขื่อน Kirirom I (12MW) ในกัมปงสปีอ เขื่อน Kamchay (193MW) ในกำปอต เริ่มปฏิบัติการในปี 2011 เขื่อน Kirirom III (18MW) เริ่มปฏิบัติการในปี 2013 เขื่อน Stung Atai (120MW) ในโพธิสัตว์ เริ่มปฏิบัติการในปี 2013 เขื่อน Lower Russei Chrum (338MW) ในเกาะกง เริ่มปฏิบัติการในปี 2014 เขื่อน Stung Tatai (246MW) ในเกาะกง เริ่มผลิตพลังงานในปี 2014 และ เขื่อน Lower Sesan II (400MW) ในสตริงตรง ที่เพิ่งเปิดตัวอย่างเป็นทางการในปี 2018 ซึ่งมีค่าใช้จ่ายในการก่อสร้าง

⁸⁰ Sovinda and Primiano, "An "Ironclad Friend": Explaining Cambodia's Bandwagoning Policy towards China," 10.

⁸¹ "Cambodia's Hydropower," International hydropower association, last modified May, 2019,

<https://www.hydropower.org/country-profiles/cambodia>.

⁸² Sopheng Cheang, "Cambodia's biggest hydropower dam now producing electricity", last modified 17 December, 2018, <https://www.seattletimes.com/business/cambodias-biggest-hydropower-dam-now-producing-electricity/>.

⁸³ Chong, "The Politics behind Cambodia's Embrace of China," 3.

⁸⁴ Burgos and Ear, "China's Strategic Interests in Cambodia: Influence and Resources," 623-624.

⁸⁵ Chheang, "The Political Economy of Chinese Investment in Cambodia," 13-14.

ประมาณ 780 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และเป็นการร่วมทุนระหว่าง Hydrolancang International Energy ของจีน (ถือหุ้นร้อยละ 51) กลุ่ม Royal ของกัมพูชา (ร้อยละ 39) และ EVN International Joint Stock Company ของเวียดนาม (ร้อยละ 10) ในฐานะที่เป็นโครงการไฟฟ้าพลังน้ำที่ใหญ่ที่สุดของประเทศ ซึ่งจะช่วยให้การผลิตกระแสไฟฟ้า 20% มีกำลังการผลิตติดตั้งมากกว่า 1,300 เมกะวัตต์ ซึ่งคิดเป็นครึ่งหนึ่งของกำลังการผลิตติดตั้งทั้งหมดของประเทศจากแหล่งพลังงานทั้งหมด โดยมีการจำหน่ายไฟฟ้าให้กับการไฟฟ้าของรัฐ (Electricité du Cambodge: EDC) ในราคาพื้นฐาน 0.0695 เซนต์ ต่อ กิโลวัตต์ การพัฒนาได้รับการสนับสนุนโดยทำเป็นสัญญาแบบ Build-Operate-Transfer (BOT) เป็นเวลา 45 ปีกับรัฐบาล ซึ่งจะได้รับประโยชน์จากรายได้ภาษีประจำปีกว่า 30 ล้านดอลลาร์สหรัฐ การพัฒนาไฟฟ้าพลังน้ำถือเป็นเสาหลักสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างจีน - กัมพูชา ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา และถูกกำหนดให้ดำเนินการต่อไปในฐานะส่วนหนึ่งของโครงการ BRI ของจีน โครงการไฟฟ้าพลังน้ำหลายโครงการได้ถูกเสนอขึ้นในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา รวมถึงโครงการ Sambor ขนาด 2,600 เมกะวัตต์ซึ่งตั้งอยู่ที่แม่น้ำโขง⁸⁶ ด้วยการสนับสนุนจากจีนทำให้กัมพูชาลงทุนอย่างมากในด้านพลังงานน้ำ จึงทำให้กระแสไฟฟ้ารวมเพิ่มขึ้นจาก 180 เมกะวัตต์ ในปี 2002 เป็นมากกว่า 2,000 เมกะวัตต์ ในปี 2016⁸⁷ เพื่อตอบสนองความต้องการพลังงานที่เพิ่มขึ้นซึ่งเพิ่มขึ้นจาก 490 มิลลิวัตต์ ในปี 2008 เป็น 2,650 มิลลิวัตต์ ในปี 2018⁸⁸

จีนได้ลงทุนและก่อสร้างเขตเศรษฐกิจพิเศษแห่งแรกของจีนที่อยู่นอกประเทศจีนและทำเรือในเขตเศรษฐกิจพิเศษสีหนุวิลล์ (Sihanoukville Special Economic Zone: SSEZ) ขึ้นตั้งแต่ปี 2008 ซึ่งดำเนินการโดยกลุ่มพัฒนาการลงทุนระหว่างประเทศของกัมพูชาและการลงทุนความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศของมณฑลเจียงซูไท่หู บนพื้นที่กว่า 1,114 เฮกเตอร์ ในจังหวัดพระสีหนุ เขตดังกล่าวมีทั้งรัฐวิสาหกิจ และบริษัทเอกชนต่าง ๆ จดทะเบียน 108 แห่ง มีเงินลงทุนรวมประมาณ

⁸⁶ "Cambodia's Hydropower."

⁸⁷ KAWASE, "The 'Chinazation' of Cambodia."

⁸⁸ SHAUN TURTON, "Chinese construction rush aggravates Cambodia's electricity shortage," Nikkei Asian Review, last modified 8 April, 2019, <https://asia.nikkei.com/Economy/Chinese-construction-rush-aggravates-Cambodia-s-electricity-shortage>.

306,738 ล้านดอลลาร์สหรัฐ⁸⁹ ซึ่งเป็นเขตเศรษฐกิจปลอดภาษีของจีน - กัมพูชา⁹⁰ การพัฒนาดังกล่าวมีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประเทศกัมพูชา เช่น การจัดหางานให้กับชาวกัมพูชา ด้วยจำนวนพนักงานปัจจุบันกว่า 16,000 คน และมีเป้าหมายที่จะเพิ่มโรงงานอีก 300 แห่ง และเพิ่มการจ้างงานประมาณ 80,000 ถึง 100,000 คน ในปี 2020 และน่าจะเป็น “เซินเจิ้น” ของกัมพูชา⁹¹ โดยมีทั้งบริษัทที่ผลิตสิ่งทอ เสื้อผ้า กระเป๋า สินค้าเครื่องหนัง เครื่องจักร และผลิตภัณฑ์ไม้ เขตเศรษฐกิจพิเศษสีหนุวิลล์ (SSEZ) ได้รับการยกย่องจากการเยี่ยมชมของผู้นำจีน โดยในปี 2016 ประธานาธิบดีสี จิ้นผิง กล่าวว่า เป็น “รูปแบบของความร่วมมือเชิงปฏิบัติการ” และรองนายกรัฐมนตรีหลี่ เค่อเฉียง เรียกว่า “สัญลักษณ์ของมิตรภาพจีน - กัมพูชา ที่สร้างขึ้นมาเพื่อส่งมอบผลประโยชน์ที่แท้จริงแก่ผู้คน”⁹² นอกจากนี้ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา มีการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจ 17 เขตในเขตยุทธศาสตร์ซึ่งรวมถึงเขตเมืองหลวง เมืองหลวงพื้นที่ชายฝั่งทะเล และตามแนวชายแดน ซึ่งดึงดูดการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (FDI)⁹³

การลงทุนของจีนจำนวนมากได้หลั่งไหลเข้ามาในสีหนุวิลล์ของกัมพูชา เนื่องจากมีทำเลที่ตั้งสะดวก และการเปิดกว้างของรัฐบาลที่สนับสนุนการลงทุน โดยเฉพาะในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์และคาสิโน ปัจจุบันมีคาสิโนมากกว่า 80 แห่ง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นของชาวจีนในพื้นที่ จากรายงานล่าสุดโดยหน่วยงานจังหวัดสีหนุวิลล์ ในขณะนี้ชาวจีนเป็นเจ้าของกิจการต่างๆ มากกว่า 90% ของธุรกิจทั้งหมดในสีหนุวิลล์ เช่น โรงแรม คาสิโน ร้านอาหาร และร้านนวด⁹⁴ ส่งผลให้มีการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของอาคารสูงในเมืองหลวงของสีหนุวิลล์ ซึ่งสร้างสถิติเมื่อปีที่แล้ว เมื่อมีการอนุมัติอาคาร 238 แห่ง เพิ่มขึ้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

⁸⁹ Chheang, "The Political Economy of Chinese Investment in Cambodia," 12-13.

⁹⁰ Somethea Tann, "How Chinese money is changing Cambodia," DW, last modified 22 August, 2019, <https://www.dw.com/en/how-chinese-money-is-changing-cambodia/a-50130240>.

⁹¹ Sovinda and Primiano, "An 'Ironclad Friend': Explaining Cambodia's Bandwagoning Policy towards China," 10.

⁹² Dominic Faulder and Kenji Kawase, "Cambodians wary as Chinese investment transforms their country," Nikkei Asian Review, last modified 18 July, 2018, <https://asia.nikkei.com/Spotlight/The-Big-Story/Cambodians-wary-as-Chinese-investment-transforms-their-country>.

⁹³ Chhau Somethea, "Global Value Chains in ASEAN - Cambodia," *Global Value Chains in ASEAN* 3, no. ASEAN Promotion Centre on Trade, Investment and Tourism (2019): 11-12, https://www.asean.or.jp/ja/wp-content/uploads/sites/2/GVC-in-ASEAN-paper-3_Cambodia.pdf.

⁹⁴ Heng, "Chinese investment strains Cambodian society."

จาก 188 อาคารในปี 2017⁹⁵ มูลค่ากว่า 3.1 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ⁹⁶ การเติบโตของภาคการก่อสร้างในกัมพูชาในปัจจุบันมาจากการลงทุนของจีนจำนวนมาก ซึ่งแต่ละโครงการมีมูลค่าหลายร้อยล้านดอลลาร์สหรัฐ การไหลเข้ามาของเงินทุนโดยตรงสามารถช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจ และก่อให้เกิดการสร้างงาน รวมถึงยังช่วยรัฐบาลในการรับรายได้จากภาษี⁹⁷ ซึ่งจีนได้ลงทุนในตลาดคอนโดมิเนียม ซึ่งมีโครงการใหม่ 8 โครงการ จำนวนกว่า 5,853 ยูนิต และได้มีการคาดการณ์ว่าสต็อกคอนโดมิเนียมจะเพิ่มขึ้นเป็นสองเท่าจากประมาณ 15,000 ยูนิต เป็น 30,000 ในปี 2019 โดยโครงการ 5 โครงการ ประกอบด้วย 1,393 ยูนิต เปิดตัวทางออนไลน์ในไตรมาสที่สอง ทำให้สต็อกรวมอยู่ที่ 16,658 ยูนิต โดยนักพัฒนาจากจีนที่มีโครงการดำเนินการอยู่ ได้แก่ Prince Real Estate, Yeu Tai และ R&F Properties⁹⁸ และอีกสองโครงการ คือ SeaGate Suite และ Blue Bay ซึ่งแต่ละโครงการมีมูลค่า 200 ล้านดอลลาร์สหรัฐ⁹⁹ เกาะพิซ หรือ เกาะโดมอนต์ ที่มีเนื้อที่ประมาณ 68 เฮกเตอร์ นักลงทุนชาวจีนได้เปลี่ยนแปลงเกาะแห่งนี้ให้เป็นชุมชนของชาวจีน ได้ลงทุนร้านอาหารริมแม่น้ำ สำนักงาน คอนโดมิเนียม เซอร์วิสอพาร์ทเมนต์ และโรงเรียนนานาชาติ ซึ่งเกาะแห่งนี้เชื่อมต่อกับเมืองหลวงโดยมีสะพานข้ามสี่แห่ง โดยฝั่งตรงข้ามได้มีการสร้างคอนโดมิเนียมระดับพรีเมียม โดยผู้พัฒนา Guangzhou R&F Properties ตั้งอยู่บนพื้นที่ 7 เฮกเตอร์ ติดกับถนนสี่เลน มีมูลค่ากว่า 2 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยได้เริ่มจำหน่ายแล้ว 5,000 หน่วย ในเดือนพฤษภาคม 2018 มียอดขายกว่า 215.2 ล้านหยวน (31.6 ล้านดอลลาร์สหรัฐ) และได้มีการลงทุนโรงแรมขนาดใหญ่ ตั้งอยู่ที่ Naga World ซึ่งเป็นคาสิโนที่สามารถเล่นการพนันถูกกฎหมายแห่งเดียวในพนมเปญ¹⁰⁰ นอกจากนี้ยังมีโครงการที่โดดเด่นอย่าง One Park

⁹⁵ Sim Vireak, "Dynamism of Chinese investment in Cambodia ", Asia Times, last modified 8 November, 2019, <https://asiatimes.com/2019/11/dynamism-of-chinese-investment-in-cambodia/>.

⁹⁶ Shaun Turton, "Cambodia construction approvals hit \$3.1bn in Q2 as China piles in," Nikkei Asian Reviews, last modified 11 July, 2019, <https://asia.nikkei.com/Business/Construction/Cambodia-construction-approvals-hit-3.1bn-in-Q2-as-China-piles-in>.

⁹⁷ Hin Pisei, "China still No1 source of FDI ", Phnompenhpost, last modified 23 September, 2019, <https://www.phnompenhpost.com/business/china-still-no1-source-fdi>.

⁹⁸ Turton, "Cambodia construction approvals hit \$3.1bn in Q2 as China piles in."

⁹⁹ Sovinda Po and Kimkong Heng, "Assessing the Impacts of Chinese Investments in Cambodia: The Case of Preah Sihanoukville Province," *Pacific forum* 19 (2019): 5, https://www.academia.edu/39475026/Assessing_the_Impacts_of_Chinese_Investments_in_Cambodia_The_Case_of_Preah_Sihanoukville_Province_ISSUES_and_INSIGHTS_A_Working_Paper_on_China_Cambodia_Relations?auto=download.

¹⁰⁰ Faulder and Kawase, "Cambodians wary as Chinese investment transforms their country."

หรือ พนมเปญหมายเลข 1 เป็นอาคารเพื่อการพาณิชย์และที่อยู่อาศัย ดำเนินงานโดยบริษัทพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ Graticity ถูกสร้างบนพื้นที่ 7.9 เฮกตาร์ ค่าก่อสร้างกว่า 130 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และต่อมา China State Construction Engineering Corp. ชนะสัญญาอีก 11.1 เฮกตาร์ ของที่ดินที่ถูกเรียกคืน และได้รับการจัดสรรสำหรับการพัฒนาต่อไป¹⁰¹ นักลงทุนชาวจีนยังสนใจที่จะสร้างห้างสรรพสินค้าในเดือนกันยายน 2018 มีการลงทุน 10 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ที่เรียกว่า Furi Times Square Mall¹⁰² โครงการของจีนยังรวมถึงอาคารที่มีชื่อเสียงของรัฐ เช่น สำนักงานใหญ่วุฒิสภาของกัมพูชา และอาคารคณะรัฐมนตรี¹⁰³

นอกจากตลาดคอนโดมิเนียมแล้ว จีนได้ลงทุนใน 5 โครงการหลัก คือ รีสอร์ทคอมเพล็กซ์ในจังหวัดพระสีหนุ หรือ Golden Silver Golf Resort ตั้งอยู่ในอุทยานแห่งชาติ Ream National Park ครอบคลุมพื้นที่ 3,300 เฮกตาร์ ด้วยเงินลงทุน 5,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ โดย Yeejia Tourism Development Company โดยโครงการดำเนินภายใต้สัมปทานที่ดินที่ได้รับจากรัฐบาลกัมพูชา รีสอร์ทในจังหวัดพระสีหนุ ด้วยเงินลงทุน 434 ล้านดอลลาร์สหรัฐ โดย Zhongqi Property Investment โครงการโรงแรมห้าดาว เงินลงทุน 85 ล้านดอลลาร์สหรัฐ โดย Xi-Hu International Hotel และศูนย์รีสอร์ทนานาชาติในเกาะกง ด้วยเงินการลงทุน 3,805 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ใน 45,000 เฮกตาร์ โดย Union Development Group¹⁰⁴ ซึ่งเป็นโรงแรมระดับห้าดาวและสนามกอล์ฟ ในปี 2008 รัฐบาลกัมพูชาได้ลงนามในสัญญาเช่าที่ดินให้กับกลุ่มสหภาพจีนเป็นเวลา 99 ปี ประกอบด้วย การสร้างอาคารผู้โดยสารและสนามบินนานาชาติขนาดใหญ่ ระยะทาง 3,200 เมตร ซึ่งดึงดูดความสนใจจากนานาชาติเพราะสามารถรองรับเครื่องบินขนาดใหญ่พิเศษ เช่น A380 ของแอร์บัสที่จะบินขึ้นและลงจอด และท่าเรือน้ำลึกที่สามารถรับเรือขนาดใหญ่ในบริเวณเกาะกง ครอบคลุมพื้นที่ 450 ตารางกิโลเมตร¹⁰⁵ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงการธงดารารีสอร์ท ที่มีบริเวณชายหาดกว้าง 45,000

¹⁰¹ KAWASE, "The 'Chinazation' of Cambodia."

¹⁰² Po and Heng, "Assessing the Impacts of Chinese Investments in Cambodia: The Case of Preah Sihanouville Province," 5.

¹⁰³ Burgos and Ear, "China's Strategic Interests in Cambodia: Influence and Resources," 624.

¹⁰⁴ Chheang, "The Political Economy of Chinese Investment in Cambodia," 13-14.

¹⁰⁵ Tomoya Onishi, "Cambodia's China-built runway irks US but locals have other concerns," Nikkei Asian Reviews, last modified 11 November, 2019, <https://asia.nikkei.com/Politics/International-relations/Cambodia-s-China-built-runway-irks-US-but-locals-have-other-concerns>.

เสกตาร์ ในอุทยานแห่งชาติเกาะกง¹⁰⁶ นอกจากนี้ยังมีโครงการรีสอร์ตที่เปิดใหม่ในปี 2018 รีสอร์ตสี่หนุวิลล์ มูลค่า 1 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ที่เรียกว่า Wisney World¹⁰⁷

ในภาคบริการ จีนได้เข้ามาลงทุนในธุรกิจหลากหลายประเภท เช่น ในปี 2018 Luk Fook ผู้ค้าปลีกเครื่องประดับจากฮ่องกง ย้ายมาอยู่ที่กัมพูชาโดยมีร้านค้าหลักในพนมเปญ Furla บริษัทสินค้าฟุ่มเฟือยจากอิตาลี ร่วมมือกับ China Duty Free Group ของจีนเปิดร้านบูติก บริษัทผู้ให้บริการอื่นๆ เช่น TGG Takara Gaming Group ของฮ่องกง (จีน) ได้ก่อตั้งบริษัทในประเทศเมื่อปีที่ผ่านมา การเพิ่มขึ้นของกิจการข้ามชาติ (MNEs) ในภาคธนาคารและประกัน เช่น ธนาคารสหกรณ์ ใต้หวัน (ใต้หวันจังหวัดจีน) ซึ่งจะเปิดสำนักงานตัวแทนและวางแผนที่จะเปิดสาขาในปี 2020 และบริษัทที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีด้านการเงินได้จัดตั้งการดำเนินงานในกัมพูชาเพื่อให้บริการลูกค้าได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งรวมถึง Unionpay (จีน) ด้วยระบบการชำระเงินแบบดิจิทัล, Alipay (จีน) ให้บริการธนาคารบนมือถือ และการเพิ่มขึ้นของกิจกรรมการค้าระหว่างประเทศส่งผลให้บริษัทเดินเรือและโลจิสติกส์เข้ามาลงทุนและขยายกิจการในกัมพูชามากยิ่งขึ้น เช่น ในปี 2018 บริษัทเอเวอร์กรีนมารีนคอร์ปอเรชัน (ใต้หวันจังหวัดของจีน) ได้จัดตั้งบริษัทย่อยขึ้นในกัมพูชา¹⁰⁸

ในภาคการท่องเที่ยวซึ่งเป็นหนึ่งในสี่เสาหลักที่สนับสนุนเศรษฐกิจของกัมพูชา ซึ่งมีชื่อเสียงในเรื่องแหล่งมรดกโลกและแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จำนวนนักท่องเที่ยว 5 อันดับแรก จากกราฟที่ 3 แสดงให้เห็นว่าจากปี 2012-2016 มีนักท่องเที่ยวชาวเวียดนามเดินทางมายังกัมพูชามากที่สุด รองลงมาด้วยจีน และประเทศอื่นๆ เช่น ลาว เกาหลีใต้ และไทย แต่ในปี 2017 จนถึง 2019 นักท่องเที่ยวชาวจีนเดินทางมายังกัมพูชาเป็นอันดับแรกและเพิ่มมากขึ้น 45.9% จากปี 2016 เป็นจำนวน 1.21 ล้านคน ในปี 2017 และมีอัตราการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง 67.2% ในปี 2018 จำนวนนักท่องเที่ยว 2.02 ล้านคน และในปี 2019 มีจำนวนนักท่องเที่ยวชาวจีนสูงถึง 2.36 ล้านคน คิดเป็น 35.7% ของจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งหมด¹⁰⁹ ตามรายงานมีชาวจีนจำนวนมากที่เดินทางเพื่อจุดประสงค์ทางธุรกิจ 936,000

¹⁰⁶ Kenji Kawase, "Cambodia's biggest port sees China coveting Japan's dominant role," Nikkei Asian Reviews, last modified 3 August, 2018, <https://asia.nikkei.com/Business/Company-in-focus/Cambodia-s-biggest-port-sees-China-coveting-Japan-s-dominant-role>.

¹⁰⁷ Po and Heng, "Assessing the Impacts of Chinese Investments in Cambodia: The Case of Preah Sihanoukville Province," 5.

¹⁰⁸ The ASEAN Secretariat, *ASEAN Investment Report 2019 - FDI in Services: Focus on Health Care*, 10-11.

¹⁰⁹ Tourism Statistics Department, *Tourism Statistics Report Year 2019*, Ministry of Tourism (Cambodia, 2019), https://seishiron.com/wp-content/uploads/2019/07/Year_2019.pdf.

คนในปี 2018 และ 1.08 ล้านคนในปี 2019¹¹⁰ จีนเป็นแหล่งที่มาของนักท่องเที่ยวต่างชาติที่ใหญ่ที่สุด และเป็นตลาดขนาดใหญ่สำหรับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในกัมพูชา และได้ยกระดับข้อกำหนดใหม่สำหรับการจัดการและบริการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง¹¹¹ โดยในปี 2016 ได้มีการลงนามข้อตกลงการพัฒนาการท่องเที่ยวระหว่างกระทรวงการท่องเที่ยวของกัมพูชา และกลุ่มบริการการท่องเที่ยวระหว่างประเทศเซียงไฮ้สปริงของจีน เพื่อกระตุ้นการไหลเข้ามาของนักท่องเที่ยวชาวจีนสู่กัมพูชา บันทึกความเข้าใจส่วนใหญ่มุ่งเน้นไปที่การสร้างความร่วมมือ และความร่วมมือเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างกระทรวงการท่องเที่ยวและบริษัทต่างๆ เพื่อส่งเสริมการเพิ่มเที่ยวบินโดยตรงจากเมืองต่างๆ ของจีนไปยังกัมพูชา และข้อตกลงดังกล่าวยังครอบคลุมถึงการฝึกอบรมด้านทรัพยากรมนุษย์สำหรับมัคคุเทศน์ นักท่องเที่ยว การแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว และการนำนักท่องเที่ยวจากจีนมายังกัมพูชาเพิ่มมากขึ้น ซึ่งข้อตกลงดังกล่าวเป็นอีกก้าวสำคัญที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวจีนให้มาเที่ยวกัมพูชามากขึ้น¹¹² จึงทำให้จำนวนของนักท่องเที่ยวชาวจีนเพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดด และมีชาวจีนขอใบอนุญาตทำงาน คิดเป็น 69% ในปี 2017¹¹³ นอกจากนี้กระทรวงการท่องเที่ยวได้มีการออกใบรับรองให้แก่ผู้ประกอบการท่องเที่ยวที่ผ่านการประเมินกับ China Ready Center เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวชาวจีน โดยศูนย์แห่งนี้จะอำนวยความสะดวกในการวิจัยเกี่ยวกับข้อกำหนดและความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวจีน รวมถึงการเสริมทักษะทางด้านภาษาและวัฒนธรรมจีนให้กับผู้ประกอบการท่องเที่ยวชาวกัมพูชา¹¹⁴ ในปี 2019 ได้มีการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวจีน-กัมพูชา ขึ้นที่กรุงพนมเปญ ซึ่งเป็นการส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวในประเทศกัมพูชา การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและปรับปรุงขีดความสามารถของเมืองเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวและนักลงทุนต่างประเทศ รวมถึงการคมนาคมที่สะดวกมากขึ้นส่งผลให้ภาคการท่องเที่ยวของกัมพูชาเติบโตอย่างรวดเร็ว ในปัจจุบันได้มีการเปิดเที่ยวบินตรงจาก 3 เมืองที่สำคัญของกัมพูชา ได้แก่ พนมเปญ เสียมเรียบ และสีหนุวิลล์ ไปยังจีนมากกว่า 10 เมือง โดยมีประมาณ 500 เที่ยวบินระหว่างจีนและกัมพูชาทุกสัปดาห์ นอกจากนี้รัฐบาลกัมพูชาก็พยายามสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวเพิ่มเติมผ่านทางเครื่องบินเส้นทางอื่นๆ รถบัส และเรือ โดยเมื่อเดือนมิถุนายน ปี 2019 กรม

¹¹⁰ Joshua Lipis, "Chinese Tourists to Cambodia Grow, But Yield Little Revenue For Locals," Radio Free Asia, last modified 19 December, 2019, <https://www.rfa.org/english/news/cambodia/tourists-12192019164451.html>.

¹¹¹ "Number of Chinese tourists to Cambodia reaches 2 million in 10 months," Xinhuanet, last modified 17 December, 2019, http://www.xinhuanet.com/english/2019-12/17/c_138637974.htm.

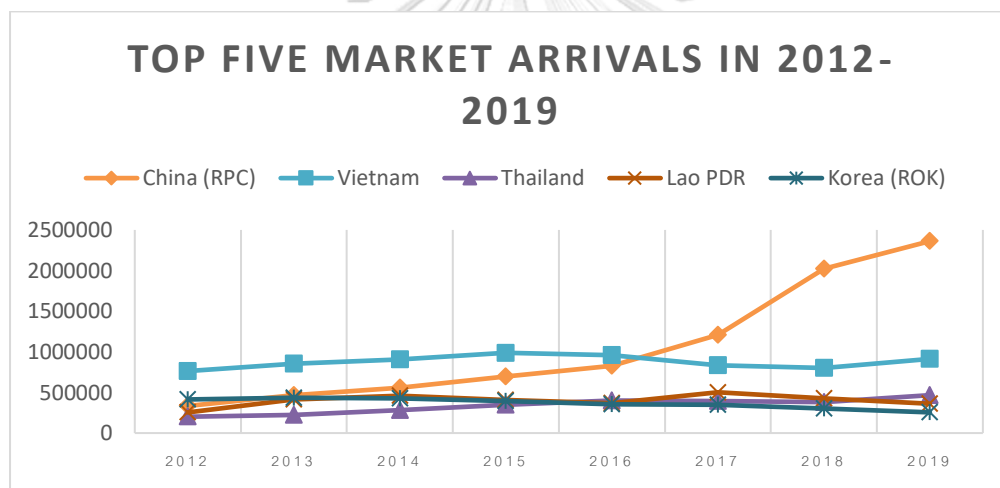
¹¹² Chea Vannak and Sum Manet, "Cambodia-China Tourism Pact," Khmer Times, last modified 17 October, 2016, <https://www.khmertimeskh.com/7913/cambodia-china-tourism-pact/>.

¹¹³ Darren Touch, "What Does Chinese Investment Mean for Cambodia?," The Diplomat, 2018, accessed 15 Aug, 2019, <https://thediplomat.com/2018/02/what-does-chinese-investment-mean-for-cambodia/>.

¹¹⁴ Vannak and Manet, "Cambodia-China Tourism Pact."

ตรวจคนเข้าเมืองของกัมพูชาได้ออกบัตรใหม่มาถึง 3 ภาษา ได้แก่ เขมร จีน และอังกฤษ เพื่อช่วยให้ผ่านพิธีการเข้าเมืองได้ง่ายยิ่งขึ้น โดยรัฐบาลกัมพูชายังคงอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวชาวจีนอย่างต่อเนื่องและปรับปรุงด้านต่างๆ ของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศ¹¹⁵ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาหวังที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวจีนเพิ่มขึ้นเป็น 3 ล้านคนในปี 2020 5 ล้านคนในปี 2025 และ 8 ล้านคนในปี 2030¹¹⁶ นอกจากนี้ยังมีคนงาน และนักธุรกิจชาวจีนจำนวนมากที่ย้ายถิ่นฐานไปยังกัมพูชา โดยพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับอิทธิพลของจีนและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว คือ เมืองท่าสีหนุวิลล์ เนื่องจากทำเลที่ตั้งและการเปิดกว้างของรัฐบาลในการลงทุนโดยเฉพาะในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์และคาสิโน¹¹⁷ ซึ่งปัจจุบันมีคาสิโนมากกว่า 80 แห่ง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นของชาวจีนในพื้นที่ จึงทำให้นักท่องเที่ยวชาวจีนจำนวนมากเดินทางมาเพื่อเล่นการพนันและทำให้สีหนุวิลล์กลายเป็นแม่เหล็กดึงดูดนักลงทุนชาวจีน¹¹⁸

ตารางที่ 3: จำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติ 5 อันดับในกัมพูชา ตั้งแต่ปี 2012-2019

ที่มา: Cambodia's Ministry of Tourism

¹¹⁵ Hongyu and Liang Jun, "China-Cambodia bonds greatly enhanced by tourism," en.people.cn, last modified 30 December, 2019, <http://en.people.cn/n3/2019/1230/c90000-9644881.html>.

¹¹⁶ "1.7 mln Chinese tourists visit Cambodia in 8 months, up 33 pct," Chinadaily, last modified 08 October, 2019, <https://www.chinadaily.com.cn/a/201910/08/W55d9bfcc0a310cf3e3556f1fd.html>.

¹¹⁷ George Wright, "Anti-Chinese Sentiment on the Rise in Cambodia", thediplomat, last modified 7 November, 2018, <https://thedi diplomat.com/2018/11/anti-chinese-sentiment-on-the-rise-in-cambodia/>.

¹¹⁸ Heng, "Chinese investment strains Cambodian society."

2.2 การค้าทวิภาคีระหว่างกัมพูชา-จีน

การค้าทวิภาคีระหว่างกัมพูชาและจีนมีการเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 26 ต่อปี ปริมาณการค้าทวิภาคีในปี 2018 รวมอยู่ที่ 7.37 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งการส่งออกของกัมพูชาไปยังจีนเพิ่มขึ้นจาก 264 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี 2012 มาเป็น 1.35 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยมีสินค้าหลัก ได้แก่ ผลิตภัณฑ์สิ่งทอ รองเท้าหนังและเครื่องแต่งกาย หนังสือสัตว์ ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร เช่น ข้าว แป้ง มันสำปะหลัง เม็ดมะม่วงหิมพานต์ น้ำมันปาล์มกึ่งแปรรูป พลาสติกและยางพารา เป็นต้น ส่วนการนำเข้าสินค้าจากจีนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจาก 2.77 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี 2012 เป็น 6.02 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี 2018 สินค้าที่กัมพูชานำเข้าจากจีนส่วนใหญ่เป็นวัสดุและอุปกรณ์สำหรับผลิตภัณฑ์สิ่งทอและเครื่องจักรสำหรับโรงงานตัดเย็บเสื้อผ้า โลหะและวัสดุก่อสร้าง หินและแก้ว ชิ้นส่วนรถยนต์ ผลิตภัณฑ์เคมี พลาสติกและยาง เป็นต้น อย่างไรก็ตามกัมพูชายังคงไม่ได้รับประโยชน์สูงสุดจากการค้าทวิภาคี เนื่องจากขาดทรัพยากร ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ ข้อมูลเกี่ยวกับตลาด จึงทำให้กัมพูชามียอดขาดดุลการค้ากับจีนตั้งแต่ปี 2012 เป็นมูลค่า 2.5 ล้านดอลลาร์สหรัฐ จนถึง 4.67 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี 2018¹¹⁹ จีนยังคงสนับสนุนและให้คำมั่นที่จะนำเข้าสินค้าเกษตรและข้าวจากกัมพูชาจำนวน 400,000 ตันในปี 2020 เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคชาวจีน หลังจากที่สหภาพยุโรปกลับมาเรียกเก็บภาษีการนำเข้าข้าวจากกัมพูชาอีกครั้ง เนื่องจากทำให้ทำให้ผู้ผลิตในสหภาพยุโรปเสียหาย¹²⁰ และทั้งสองฝ่ายพยายามที่จะเพิ่มการค้าทวิภาคีของพวกเขาให้สูงถึง 6 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี 2020¹²¹ และเพิ่มมูลค่าเป็น 10,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐภายในปี 2023¹²² นอกจากนี้กัมพูชาและจีนกำลังวางแผนที่จะเจรจาและลงนามในข้อตกลงการค้าเสรีระหว่างกันในปี 2020 ซึ่งหากการเจรจาตกลงนามเขตการค้าเสรีระหว่างกันสำเร็จ จีนจะเป็นกลไกที่ส่งเสริม และกระจายศักยภาพทางเศรษฐกิจและวิสัยทัศน์ของทั้งสองประเทศ ซึ่งข้อตกลงนี้จะช่วยขยายการค้า การลงทุน การบริการ และความร่วมมือที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นระหว่างทั้งสองประเทศ และจะทำให้กัมพูชาสามารถส่งออกสินค้า โดยเฉพาะสินค้าทางการเกษตรไปยังตลาดจีนได้เพิ่มมากขึ้นและยังเป็นการเสริมสร้างห่วงโซ่มูลค่าให้กับกัมพูชา และจะช่วยอำนวยความสะดวกให้กับนักลงทุนในการขยายธุรกิจ และดึงดูดการลงทุนจากจีนไปยังกัมพูชาได้เพิ่มมากขึ้น และจะช่วยเพิ่มเครือข่าย

¹¹⁹ "Cambodia," OEC, <https://oec.world/en/profile/country/khm>.

¹²⁰ "China promises Cambodia US\$600 million aid ", The Asean Post, last modified 23 January, 2019, <https://theaseanpost.com/article/china-promises-cambodia-us600-million-aid>.

¹²¹ Sovinda and Primiano, "An "Ironclad Friend": Explaining Cambodia's Bandwagoning Policy towards China," 10.

¹²² Heng, "Chinese investment strains Cambodian society."

การผลิตระหว่างสองประเทศ¹²³ และจะช่วยจำกัดความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการระงับสิทธิพิเศษ EBA จากสหภาพยุโรป¹²⁴ ในช่วงปี 2012-2019 มูลค่าการค้าระหว่างกัมพูชา-จีน ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4: การค้าระหว่างกัมพูชา-จีน ตั้งแต่ปี 2012-2019

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Export	\$264M	\$432M	\$520M	\$708M	\$886M	\$991M	\$1.35B
Import	\$2.77B	\$3.67B	\$3.47B	\$3.67B	\$3.67B	\$4.47B	\$6.02B
Balance	(2.50B)	(3.24B)	(2.88B)	(2.96B)	(2.80B)	(3.48B)	(4.67B)

ที่มา: OEC.WORLD HS4

2.3 ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาอย่างเป็นทางการ (Official Development Assistance: ODA) จากจีน

นอกเหนือจากที่จีนเป็นนักลงทุนรายใหญ่ในประเทศกัมพูชาแล้ว จีนยังเป็นหนึ่งในหุ้นส่วนการพัฒนาที่สำคัญที่สุดในของประเทศ หลายปีที่ผ่านมามีจีนเป็นผู้บริจาครายใหญ่ที่สุดของกัมพูชา แต่ตั้งแต่ต้นปี 2010 จีนเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาที่ใหญ่ที่สุดและต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน จากรายงานของสภาเพื่อการพัฒนาประเทศกัมพูชาและฐานข้อมูล ODA ของกัมพูชา ตามตารางที่ 5 จีนมอบเงินบริจาคอย่างต่อเนื่องผ่านเงินกู้ปลอดดอกเบี้ยและสินเชื่อสัมปทาน

ตารางที่ 5: จำนวนโครงการทั้งหมดจากจีน ปี 2018-2023

Development Partners	Number of Projects	Own Disbursement (USD Million)			Planned Disbursement (USD Million)		
		2018	2019	2020	2021	2022	2023
China	99	353.03	496.18	418.21	255.52	89.71	-

ที่มา: The Cambodia ODA Database

โดยในปัจจุบันมีโครงการทั้งหมด 99 โครงการ ครอบคลุมทั้งหมด 4 ภาค ได้แก่ ภาคสังคม ด้านการศึกษา ในปี 2016 จีนได้มอบทุนการศึกษาแก่นักศึกษาชาวกัมพูชามากกว่า 2,000 คน¹²⁵

¹²³ "Cambodia, China closer to FTA signing deal ", Bangkok Post, last modified 17 February, 2020,

<https://www.bangkokpost.com/business/1859504/cambodia-china-closer-to-fta-signing-deal>.

¹²⁴ "Cambodia to sign FTA with China to boost agro exports, potentially offset EBA losses," Bilaterals.org, last modified 10 July, 2020, <https://www.bilaterals.org/?cambodia-to-sign-fta-with-china-to&lang=en>.

¹²⁵ Sovinda and Primiano, "An "Ironclad Friend": Explaining Cambodia's Bandwagoning Policy towards China," 11.

และได้ให้เงินช่วยเหลือจัดตั้งศูนย์อาชีวศึกษาและฝึกอบรมด้านเทคนิคจังหวัดสีหนุ ที่เพิ่งเสร็จสิ้นในปี 2017 ด้วยงบประมาณ 8.52 ล้านดอลลาร์สหรัฐ¹²⁶ ในประเด็นด้านสุขภาพ ในปี 2014 จีนมอบ รถพยาบาล 200 คันให้กับกัมพูชา¹²⁷ ภาคเศรษฐกิจ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการพัฒนาในแหล่งน้ำและ เขื่อน เช่น โครงการพัฒนาเขื่อนอเนกประสงค์ในจังหวัดพระตะบอง เสร็จสิ้นในปี 2017 งบประมาณ กว่า 99.3 ล้านดอลลาร์สหรัฐ โครงการพัฒนาแหล่งน้ำ Stung Chikreng ในจังหวัดเสียมเรียบ (ระยะ ที่ 1) ซึ่งแล้วเสร็จเมื่อปี 2018 ด้วยงบประมาณ 41.4 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และกำลังดำเนินการ โครงการการพัฒนาแหล่งน้ำในกลุ่มน้ำ Sreng (ระยะที่ 2) ด้วยงบประมาณ 40 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ภาค โครงสร้างพื้นฐาน¹²⁸ จีนได้ให้ความช่วยเหลือผ่านเงินกู้ยืมและสัมปทานในโครงการก่อสร้างถนน สะพาน ท่าเรือพนมเปญ (PPAP) และสนามบินนานาชาติเสียมราฐใหม่¹²⁹ ซึ่งประกอบด้วยด้าน พลังงานและพลังงานไฟฟ้า เช่น การขยายระบบไฟฟ้าในชนบทในระยะที่ 2-6 ด้วยงบประมาณกว่า 186.6 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และกำลังดำเนินการโครงการสายส่งขนาด 230 KV ในภาคตะวันตกเฉียง ใต้ของกริดแห่งชาติกัมพูชา (ระยะที่ 1) มีงบประมาณ 159 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ด้านการคมนาคม ขนส่ง ซึ่งดำเนินการในการก่อสร้างถนนหลักและถนนเชื่อมต่อ รวมถึงสะพาน เช่น โครงการฟื้นฟู NR.6 ของกัมพูชา แล้วเสร็จในปี 2017 งบประมาณ 242 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และกำลังดำเนิน โครงการก่อสร้างถนนแห่งชาติหมายเลข 58 ด้วยงบประมาณ 119 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ด้านการพัฒนา น้ำและการสุขาภิบาล ได้มีการดำเนินโครงการพัฒนาแหล่งน้ำลุ่มน้ำเชียงแสนระยะที่ 1 ในจังหวัดกำ ปงธม เสร็จสิ้นในปี 2018 งบประมาณ 49 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และสุดท้าย ภาคบริการและการ ท่องเที่ยว เช่น โครงการจัดทำกล่องลงคะแนนและคูหาเลือกตั้ง ในปี 2018 งบประมาณ 7.4 ล้าน ดอลลาร์สหรัฐ เป็นต้น¹³⁰ ดังจะเห็นได้จากตารางที่ 6 นอกจากนี้จีนยังให้การสนับสนุนนโยบายพัฒนา อุตสาหกรรม (Industrial Development Policy: IDP) ใน 4 สาขาหลักที่สำคัญ ได้แก่ การส่งเสริมการ ลงทุน การขยายธุรกิจ SMEs สภาพแวดล้อมด้านกฎระเบียบ และการสนับสนุนนโยบาย ตั้งแต่ปี

¹²⁶ "Project Listing by Development Partner and Status ", The Cambodia ODA Database, accessed 11 July,, 2020, http://odacambodia.com/projectlist/project_list_readonly.asp.

¹²⁷ Sovinda and Primiano, "An "Ironclad Friend": Explaining Cambodia's Bandwagoning Policy towards China," 11.

¹²⁸ "Project Listing by Development Partner and Status ".

¹²⁹ Sovinda and Primiano, "An "Ironclad Friend": Explaining Cambodia's Bandwagoning Policy towards China," 10.

¹³⁰ "Project Listing by Development Partner and Status ".

2014-2018 มีมูลค่ารวมกว่า 334 ล้านดอลลาร์สหรัฐ¹³¹ และในความช่วยเหลืออื่นๆ เช่น โครงการความร่วมมือในระดับภูมิภาคอย่างกรอบความร่วมมือแม่โขง-ล้านช้าง (MLC) ฯลฯ

ตารางที่ 6: การเบิกจ่ายจากเงินแบ่งตามภาคส่วน ปี 2012-2019 (ล้านดอลลาร์สหรัฐ)

Sector	Official Title	Project Status	Start Date	Completion Date	Budget
Social	Technical Vocational Education and Training Center at Sihanouk Province	Completed	10 Dec 15	10 Jun 17	8.252
Economic	300 Biodigesters	Completed	12 Nov 13	2 Jun 14	0.4
	Achang Irrigation Development Project in Kompong Chhnang Province	Completed	3 Nov 14	31 Jan 18	41.778
	Equipment Provision to Senate of Cambodia	Completed	19 Jul 18	31 Dec 18	0.618
	Kanghot Irrigation Development Project - Phase II	Completed	1 Nov 12	1 May 16	30.799
	Landmine Clearance Activity in Cambodia	On-going	19 Jun 18	31 Dec 18	2.5
	Multipurpose Dam Development Project in Battambang Province	Completed	13 Jun 12	13 Jun 17	99.283
	Project on providing ballot boxes and polling booths	Completed	1 Nov 18	31 Dec 18	7.368
	Sreng River Basin Water Resources Development (Phase II)	On-going	8 Jun 15	31 Dec 17	43.035
	Stung Chikreng Water Resources Development Project in Siem Reap Province (Phase I)	Completed	16 Feb 15	31 May 18	41.395
Infrastructure	2019 Census Material for Aid Cambodia	Completed	8 Feb 18	31 Dec 18	2.210
	Construction of 115kV Transmission Line and Substation from Phnom Penh to Bavet Project	Completed	27 Feb 14	30 Jun 18	70.059
	Construction of National Road No. 58 Project	Completed	18 Mar 15	26 Feb 20	119.751

¹³¹ *Development Cooperation and Partnerships Report*, Cambodian Rehabilitation and Development Board Council for the Development of Cambodia (2018), http://www.cdc-crdp.gov.kh/cdc/dcpr_images/docs/english.pdf.

Sector	Official Title	Project Status	Start Date	Completion Date	Budget
	Enhancement Public Transportation	Completed	16 Dec 16	16 Dec 17	8.399
	Enlargement of NR. 5 into 4 lanes from Phnom Penh to Prek Kdam	Completed	31 Mar 12	31 Dec 17	45.237
	Equipment Provision to Senate of Cambodia	Completed	19 Jan 18	31 Dec 18	0.618
	Koh Thom Bridge Project	Completed	15 Mar 14	31 Dec 16	18.568
	National Road No. 1577 Project	Completed	2 Nov 15	31 Dec 17	36.301
	National Road No. 55 Project (Pursat-Phnom Korvanh-Veaveng-Thmorda)	Completed	4 May 15	9 Mar 20	129.314
	Project of Extension National Road 76	Completed	2 Feb 12	2 Feb 17	89.273
	Project of National Road No.214 of Cambodia and construction of Across the Mekong River Bridge	Completed	15 Apr 12	15 May 15	113.441
	Project of Reconstruction NR.6 of Cambodia (The Section from Thnal Kaeng to Ang Kroeung)	Completed	13 Jun 12	13 Jun 17	242.269
	Project of Rehabilitation NR.44	Completed	13 Jun 12	13 Jun 17	78.192
	Project on providing ballot boxes and polling booths	Completed	1 Nov 18	31 Dec 18	7.368
	Rural Grid Extension Phase III & IV	Completed	26 Jan 16	31 Dec 18	94.862
	Rural Grid Extension Project Phase 5 and 6	On-going	1 Jan 17	31 Dec 19	84.982
	Rural Grid Extension Project Phase II	Completed	4 Dec 14	31 Dec 17	6.939
	Staung River Basin Water Resources Development Project, Phase I in Kampong Thom Province	Completed	18 Apr 14	31 Jan 18	48.593
	The 230 KV Loop Transmission Line Project in South-western Part of Cambodian National Grid (Phase I)	On-going	16 Jun 16	31 Dec 18	159.155
	The West Second Ring Road of Phnom Penh Project	On-going	6 Mar 17	31 Dec 19	57.177

Sector	Official Title	Project Status	Start Date	Completion Date	Budget
Service & Tourism	2019 Census Material for Aid Cambodia	Completed	8 Feb 18	31 Dec 18	2.210
	Equipment Provision to Senate of Cambodia	Completed	19 Jan 18	31 Dec 18	0.618
	Project on providing ballot boxes and polling booths	Completed	1 Nov 18	31 Dec 18	7.368

ที่มา: The Cambodia ODA Database

นอกจากความช่วยเหลือทั้ง 4 ภาคข้างต้นแล้ว จีนยังเป็นแหล่งความช่วยเหลือทางทหารที่ใหญ่ที่สุด และมีความร่วมมือทางทหารระหว่างจีนและกัมพูชามาตั้งแต่ปลายปี 1990 โดยจีนให้ความช่วยเหลือทางการทหารในรูปแบบต่างๆ ตัวอย่างเช่น ในเดือนธันวาคม ปี 1999 จีนบริจาควัสดุก่อสร้างมูลค่า 1.5 ล้านดอลลาร์สหรัฐ รวมถึงค่ายทหารใหม่ รถจี๊ปสี่ล้อคัน รถพยาบาลสี่ล้อคัน และร่วมซื้อชีพสำหรับกองกำลังกัมพูชา และในปี 2006 จีนให้ความช่วยเหลือในการฝึกอบรมด้านทรัพยากรมนุษย์ของกองทัพกัมพูชา และซ่อมแซมอุปกรณ์ทางทหาร และให้เรือลาดตระเวน 6 ลำของกัมพูชาเพื่อช่วยต่อสู้กับยาเสพติดและการค้ามนุษย์ และในปี 2012 กัมพูชาและจีนได้ลงนามในข้อตกลงความร่วมมือทางทหาร ซึ่งจีนตกลงให้การสนับสนุน 120 ล้านดอลลาร์สหรัฐแก่กัมพูชาเพื่อสร้างโรงพยาบาลทหารและโรงเรียนฝึกทหารสำหรับกองกำลังทหารกัมพูชา ตามรายงานของเจ้าหน้าที่อาวุโสของกระทรวงกลาโหมที่ขอไม่ให้ระบุชื่อจีนเป็นแหล่งช่วยเหลือทางทหารที่ใหญ่ที่สุดของกัมพูชาโดยบริจาคเงินปีละกว่า 5 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และสนับสนุนทหารกัมพูชาโดยเฉลี่ย 40 นายต่อปี เพื่อศึกษายุทธศาสตร์ทางทหารในประเทศจีน¹³²

โครงการความช่วยเหลือของจีนมีการเจรจาโดยตรงกับรัฐบาล จากนั้นจีนจะทำการประเมินถึงรายงานความเป็นไปได้ ซึ่งตรวจสอบโดย Exim Bank ไม่ใช่รัฐบาลจีน ในการประเมินโครงการและโอกาสในการชำระหนี้ ปัจจัยทางสังคม และเศรษฐกิจ บริษัทของจีนมีส่วนอย่างใกล้ชิดในการออกแบบข้อเสนอของโครงการก่อนที่จะเสนอและถูกส่งอย่างเป็นทางการ โดยบริษัทของจีนดูแลติดต่ออย่างใกล้ชิดกับกระทรวงต่างประเทศของกัมพูชาในการดำเนินการเพื่อจัดหาทุนและสินเชื่อจากจีน อีกทั้งยังให้

¹³² Heng Pheakdey, "Cambodia-China Relations: A Positive-Sum Game?," *Journal of Current Southeast Asian Affairs* 31, no. 2 (2012/06/01 2012): 66-67, <https://doi.org/10.1177/186810341203100203>, <https://doi.org/10.1177/186810341203100203>.

คำปรึกษาเกี่ยวกับโครงการและผู้สมัครโดยตรงกับกระทรวงต่างประเทศ โดยกัมพูชาเห็นถึงลำดับความสำคัญของความช่วยเหลือจากจีนยกเป็น 3 ประเด็น ประการแรก จีนถูกมองว่าเป็นแหล่งเงินที่มีคุณค่าและยังเป็นผู้บริจาคแบบดั้งเดิม และเนื่องจากความต้องการทางการเงินและการลงทุนขนาดใหญ่ของกัมพูชา โดยจีนสามารถจัดหาเงินทุนเพื่อโครงการที่มีอัตราผลตอบแทนต่ำกว่าผู้บริจากรายอื่น¹³³ และมีอัตราดอกเบี้ยต่ำและระยะเวลาผ่อนผันที่ยาวนาน¹³⁴ นอกจากนี้ยังมีการจัดหาเงินทุนเพิ่มเติมเพื่อการพัฒนาที่นอกเหนือจากจาก ODA ประการที่สองกัมพูชาให้ความสำคัญกับความรวดเร็วในการเบิกจ่ายของเงิน เช่น กระบวนการจัดซื้อจัดจ้าง และตัวแทนของรัฐบาลเห็นว่าไม่ได้ใช้มาตรการการปกป้องทางสังคม ซึ่งจะช่วยกัมพูชาในการตอบสนองต่อสถานการณ์เร่งด่วนและสถานะลำดับความสำคัญของประเทศ ประการที่สาม เงื่อนไขในความช่วยเหลือของจีน โดยจีนมีแนวโน้มที่จะตอบสนองต่อคำขอของรัฐบาลโดยไม่ต้องมีการหารือเรื่องนโยบาย¹³⁵ ความช่วยเหลือของจีนไม่มีข้อจำกัด และมีความตั้งใจที่จะช่วยพัฒนากัมพูชาด้วยความเคารพต่ออำนาจอธิปไตยของประเทศ¹³⁶ ซึ่งแตกต่างจากผู้บริจาคแบบดั้งเดิมอื่นๆ ที่ความช่วยเหลือมาพร้อมกับข้อกำหนดการปฏิรูปที่เข้มงวด¹³⁷ นอกจากนี้ยังเป็นวางรากฐานที่จำเป็นสำหรับกัมพูชาในการพัฒนาเศรษฐกิจและปรับปรุงการดำรงชีวิต การผลิตการสุขภาพและสาธารณสุขของประชาชน แต่ก็ยังส่งเสริมการค้าและการลงทุนในระดับทวิภาคีและกระชับการแลกเปลี่ยนระหว่างประชาชนกับประชาชน¹³⁸ นอกจากนี้ทั้งสองประเทศยังมียุทธศาสตร์และมุมมองร่วมกันในแง่ของภาคเศรษฐกิจที่เน้นโครงสร้างพื้นฐานและพลังงานที่ค่อนข้าง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

¹³³ Romilly Greenhill, *The age of choice: Cambodia in the new aid landscape*, Overseas Development Institute (ODI.org.uk, 2013), <https://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/odi-assets/publications-opinion-files/9645.pdf>.

¹³⁴ Cliff Venzon, "Cambodia's Hun Sen quashes fears of Chinese 'debt trap'," *Nikkei Asian Reviews*, last modified 30 May, 2019, <https://asia.nikkei.com/Spotlight/The-Future-of-Asia-2019/Cambodia-s-Hun-Sen-quashes-fears-of-Chinese-debt-trap>.

¹³⁵ Greenhill, *The age of choice: Cambodia in the new aid landscape*.

¹³⁶ Shi Yinglun, "Chinese aid, investments vital for Cambodia's development: Cambodian top academician", *Xinhuanet*, last modified 30 April, 2019, http://www.xinhuanet.com/english/2019-04/30/c_138025192.htm.

¹³⁷ Pheakdey, "Cambodia-China Relations: A Positive-Sum Game?."

¹³⁸ Zhou T, "A Blend of "Hard" and "Soft" Assistance: China's Aid to Cambodia," *South-south Cooperation and Chinese Foreign Aid*, no. Palgrave Macmillan, Singapore (2019), https://doi.org/https://doi.org/10.1007/978-981-13-2002-6_7.

มากกว่าภาคสังคม¹³⁹ และความช่วยเหลือของจีน คือ การขับเคลื่อนอุปสงค์ และสอดคล้องอย่างมากกับลำดับความสำคัญของวาระการพัฒนาของกัมพูชา¹⁴⁰

จีนได้ให้คำมั่นสัญญาว่าจะให้ความช่วยเหลือกัมพูชาจำนวน 4 พันล้านหยวน (588 ล้านดอลลาร์สหรัฐ) จะเริ่มตั้งแต่ปี 2019-2021 หลังจากได้มีการเยือนระหว่างกันที่กรุงปักกิ่ง จีนได้อัดฉีดเงินหยวนหลายพันล้านหยวนเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจ และได้ตัดหน้อออกไป¹⁴¹ และในปี 2019 ให้เงินช่วยเหลือประมาณ 90 ล้านดอลลาร์สหรัฐเพื่อสนับสนุนภาคกลาโหมของกัมพูชา¹⁴² และเน้นถึงความสัมพันธ์ที่แข็งแกร่งระหว่างจีนและพนมเปญ ท่ามกลางการคว่ำบาตรทางการค้าจากสหภาพยุโรป¹⁴³

กล่าวโดยสรุป พัฒนาการด้านความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชาและจีน มีประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างกันมาอย่างยาวนาน ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยจีนเป็นทั้งแหล่งลงทุนรายใหญ่ที่สุดของกัมพูชา ซึ่งลงทุนทั้งในด้านอสังหาริมทรัพย์ และโครงสร้างพื้นฐาน และมีข้อตกลงทางการค้าทวิภาคีระหว่างกัน เพื่อช่วยในการขยายการค้า การผลิต และการบริการ เป็นการเสริมสร้างห่วงโซ่มูลค่าให้แก่กัมพูชา นอกจากนี้จีนยังได้ให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาอย่างเป็นทางการ (ODA) รายใหญ่ที่สุดในกัมพูชา ทั้งในภาคสังคม เศรษฐกิจ โครงสร้างพื้นฐาน บริการและการท่องเที่ยว รวมถึงความช่วยเหลือทางด้านการทหาร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

¹³⁹ Greenhill, *The age of choice: Cambodia in the new aid landscape*.

¹⁴⁰ T "A Blend of "Hard" and "Soft" Assistance: China's Aid to Cambodia."

¹⁴¹ "China promises Cambodia US\$600 million aid ".

¹⁴² Heng, "Chinese investment strains Cambodian society."

¹⁴³ Prak Chan Thul, "Cambodian leader, in Beijing, says China pledges nearly \$600 million in aid," Reuters, last modified 22 January, 2019, <https://www.reuters.com/article/us-cambodia-china/cambodian-leader-in-beijing-says-china-pledges-nearly-600-million-in-aid-idUSKCN1PG0CZ>.

บทที่ 3

ผลกระทบจากการลงทุนและความช่วยเหลือของจีน ทางด้านการเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมวัฒนธรรม

ถึงแม้ว่าการลงทุนของจีนจะมีผลกระทบอย่างมากต่อกัมพูชาโดยทั่วไปและโดยเฉพาะใน
สีหนุวิลล์ ซึ่งสามารถสังเกตได้ถึงผลกระทบเชิงบวกและเชิงลบ ผลประโยชน์ที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดของการ
ลงทุนของจีน คือ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งช่วยดึงดูดนักลงทุนและนักท่องเที่ยว การลงทุนของจีน
ในภาคอุตสาหกรรมทำให้กัมพูชาสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในห่วงโซ่มูลค่าโลก (Global Value Chains)
มากขึ้น เนื่องจากการไหลเวียนสินค้าและบริการที่เพิ่มมากขึ้น จากโครงสร้างพื้นฐานที่เชื่อมต่อกันจะทำให้
ให้ตลาดการค้าและการลงทุนในกัมพูชามีพลวัตมากขึ้นตามไปด้วย¹⁴⁴ และช่วยในการสร้างงานใหม่หลาย
พันตำแหน่ง การจัดจ้างแรงงานที่ไม่มีทักษะ (unskilled labor) ให้ทำงานในการก่อสร้างโครงสร้าง
พื้นฐานและกิจกรรมทางเศรษฐกิจอื่น ๆ¹⁴⁵ เป็นการเพิ่มโอกาสในการทำงานและได้รับค่าจ้างที่ดีขึ้น
สำหรับคนงานในท้องถิ่น¹⁴⁶ และเป็นการส่งเสริมความเชี่ยวชาญด้านเทคนิคและกำลังการผลิต¹⁴⁷
นอกจากนี้เจ้าของทรัพย์สินสามารถสร้างรายได้มหาศาลจากการให้เช่าสังหาริมทรัพย์แก่ชาวจีนที่เข้า
มาลงทุน¹⁴⁸ อีกทั้งยังเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจ สร้างความมั่นคงทางการเมืองและการเติบโตทาง
เศรษฐกิจ และช่วยให้รัฐบาลได้รายรับจากการจัดเก็บภาษีเนื่องจากรายได้และค่าแรงที่เพิ่มขึ้น¹⁴⁹ การค้า
ทวิภาคีช่วยส่งเสริมให้ปริมาณการค้าระหว่างกัมพูชา-จีนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและเข้าถึงตลาดขนาดใหญ่
ของจีนเพิ่มการส่งออกสินค้าทางการเกษตรและพืชเศรษฐกิจอื่น ๆ¹⁵⁰

¹⁴⁴ สุรพงศ์ เจริญวัฒน์สุข, "เส้นทางสายไหม One Belt One Road (OBOR)" (กรุงเทพฯ:วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, 2018),
http://www.dsdw2016.dsdw.go.th/doc_pr/ndc_2560-2561/PDF/m8574/8574.pdf.

¹⁴⁵ The ASEAN Secretariat, "ASEAN-China Free Trade Area: Building Strong Economic Partnerships," no. The
Association of Southeast Asian Nations (October 2019), Jakarta,
<https://www.asean.org/storage/images/2015/October/outreach-document/Edited%20ACFTA.pdf>.

¹⁴⁶ Po and Heng, "Assessing the Impacts of Chinese Investments in Cambodia: The Case of Preah Sihanoukville Province," 7.

¹⁴⁷ Chheang, "The Political Economy of Chinese Investment in Cambodia."

¹⁴⁸ Po and Heng, "Assessing the Impacts of Chinese Investments in Cambodia: The Case of Preah Sihanoukville Province," 7.

¹⁴⁹ Pisei, "China still No1 source of FDI".

¹⁵⁰ Liangyu, "Spotlight: Rising China-ASEAN economic, trade cooperation vital for long-term peace, shared
prosperity in region: Cambodian officials, scholars," Xinhuanet, last modified 19 July, 2019,
www.xinhuanet.com/english/2019-07/19/c_138240998.htm.

แม้กัมพูชาจะได้รับผลประโยชน์ต่าง ๆ จากการลงทุนจากจีน แต่ในทางกลับกันการลงทุนของจีนเอื้อประโยชน์เฉพาะคนกลุ่มเล็ก ๆ ในสังคมเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะชนชั้นนำทางการเมืองในระดับประเทศและท้องถิ่น ราชการ และภาคธุรกิจที่มีส่วนในธุรกิจ ในขณะที่ชาวกัมพูชาทั่วไปมีแนวโน้มที่จะได้รับผลกระทบเชิงลบจากการลงทุนของจีน ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ประเด็น ได้แก่ ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมืองภายใน ด้านการเมืองระหว่างประเทศ และด้านสังคมและวัฒนธรรม

3.1 ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ

ด้วยกระแสเงินทุนมหาศาลจากการลงทุนของจีน เงินกู้ และความช่วยเหลือ ทำให้หลายฝ่ายมีความกังวลเกี่ยวกับการเจรจาต่อรองกับจีน รูปแบบการกู้ยืมของจีนที่มักมีลักษณะเป็นสัญญาที่ขาดความโปร่งใส อัตราดอกเบี้ยสูง แนวทางปฏิบัติในการให้สินเชื่อที่เอารัดเอาเปรียบ และข้อเสนอที่เอื้อต่อการคอร์รัปชันทำให้ประเทศเล็ก ๆ ต้องแบกภาระหนี้ และมีความเสี่ยงต่อการสูญเสียอำนาจอธิปไตย¹⁵¹ จึงมีนักวิชาการหลายคนที่กำลังพูดถึงการที่กัมพูชาพึ่งพาทางเศรษฐกิจกับจีนมากเกินไป และมีความเสี่ยงที่จะติดกับดักหนี้ (Debt trap) ที่ไม่สามารถใช้คืนได้ ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเด็น ดังนี้

3.1.1 การสร้างหนี้สาธารณะ และความเสี่ยงจากการติดกับดักหนี้ (Debt trap)

จีนเป็นเจ้าหนี้ทวีภาคีที่ใหญ่ที่สุดของกัมพูชา โดยมีมูลค่าราว 4.5 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ คิดเป็นประมาณ 50% ของหนี้ต่างประเทศในปี 2017¹⁵² และคิดเป็น 48.4% ของหนี้คงค้าง ในครึ่งปีแรกของปี 2018¹⁵³ ซึ่งโดยรวมเพิ่มขึ้น 142% ในช่วงห้าปีที่ผ่านมาจนถึงปี 2016 ซึ่งเพิ่มขึ้นมากที่สุด ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้¹⁵⁴ การกู้ยืมเงินของกัมพูชาเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วในทศวรรษที่ผ่านมา และอัตราการกู้ยืมเพิ่มขึ้นเป็น 2 เท่าจากรายได้ของกัมพูชา สถานการณ์ปัจจุบันนี้โดยรวมยังอยู่ในระดับต่ำที่ 21.5% ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ หนี้สาธารณะของกัมพูชาอยู่ที่ 7 พันล้าน

¹⁵¹ Maizura Ismail, "The making of new Chinese colonies ", The Asean Post, last modified 28 August, 2018, <https://theaseanpost.com/article/making-new-chinese-colonies>.

¹⁵² Faulder and Kawase, "Cambodians wary as Chinese investment transforms their country."

¹⁵³ World Bank Group, "Cambodia Economic Update, May 2019 : Recent Economic Developments and Outlook," 1 vols., vol. 1 (Phnom Penh: World Bank, 2019), <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/31641>.

¹⁵⁴ Faulder and Kawase, "Cambodians wary as Chinese investment transforms their country."

ดอลลาร์สหรัฐในปี 2018 ตามรายงานของกระทรวงเศรษฐกิจและการเงิน กัมพูชาได้ชำระคืน 19% ของหนี้ทั้งหมด¹⁵⁵ แต่ในระยะยาวมีแนวโน้มที่จะส่งผลเสียต่อระบบเศรษฐกิจกัมพูชา เนื่องจากอัตราการเติบโตของหนี้สินที่เพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดดมีแนวโน้มที่จะนำไปสู่วิกฤตหนี้สินในระยะกลาง และจากการที่กัมพูชาเป็นหนี้เงินคิดเป็นประมาณ 50% ของหนี้ต่างประเทศ และคิดเป็น 20% ของ GDP เป็นสถานการณ์ที่อันตรายอย่างยิ่ง นอกจากนี้กัมพูชายังมีความต้องการที่จะกู้เงินเพิ่มมากขึ้น ซึ่งหากกัมพูชาไม่สามารถชำระหนี้ได้อาจมีความเสี่ยงที่จะตกเป็นอาณานิคมรูปแบบใหม่ของจีน นอกจากนี้ยังมีปัญหาเรื่องสินเชื่อขนาดเล็ก ที่ในขณะนี้ประชากรของกัมพูชามากกว่า 10% เป็นหนี้มากกว่าที่สามารถชำระคืนได้ คิดรวมกันเป็น 12% ของ GDP ของประเทศ และเงินกู้บางส่วนมาจากการกู้เงินนอกระบบที่ไม่ต้องมีเครดิตจึงถูกเรียกเก็บอัตราดอกเบี้ยที่สูง ซึ่งเรื่องนี้มีความเกี่ยวข้องเพราะหากรัฐบาลกัมพูชาใช้หนี้มากขึ้นและล้มเหลวในการชำระคืนหนี้ก็จะเริ่มมาเก็บภาษีพลเมืองเพิ่มมากขึ้น แต่ประชาชนชาวกัมพูชาไม่ได้อยู่ในสถานะทางการเงินที่ดีเช่นกัน ดังนั้นในกรณีที่มีการผิดนัดชำระจะไม่มีใครช่วยเหลือใด ๆ เลย ประเทศอาจตกอยู่ภายใต้การครอบงำของจีน¹⁵⁶

ความช่วยเหลือผ่านการให้กู้ยืมเงินและสัมปทานจากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน จากรายงานของกระทรวงเศรษฐกิจและการเงินภายในสิ้นปี 2018 พบว่าหนี้ของรัฐบาลกัมพูชามีจำนวนถึง 7 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งส่วนใหญ่ได้รับการจัดสรรให้กับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนนและสะพาน ผ่านโครงการ BRI ของจีน ซึ่งเป็นแหล่งที่มาหลักของหนี้ทั้งหมดคิดเป็นมูลค่าเกือบ 3 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ เงินให้สินเชื่อของจีนมีทั้งในรูปแบบของสินเชื่อสัมปทานและสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ ซึ่งถูกนำมาใช้ในการพัฒนา ถนน 29 โครงการ และสะพาน 8 โครงการ ซึ่งมีความยาวรวมประมาณ 2,888 กิโลเมตร หนึ่งในโครงการสำคัญที่กำลังดำเนินอยู่ คือ ทางด่วนสายแรกของกัมพูชาจากพนมเปญถึงสีหนุวิลล์ ซึ่งขณะนี้อยู่ระหว่างการก่อสร้างด้วยเงินกู้รวม 2 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ นอกจากนี้กัมพูชายังขอสินเชื่อสำหรับโครงการอื่นๆ เช่น การก่อสร้างถนนแห่งชาติหมายเลข 71 ถนนแห่งชาติหมายเลข 10

¹⁵⁵ Prak Chan Thul, "Cambodia PM dismisses fears of Chinese debt trap," Reuters, last modified 30 May, 2019, <https://www.reuters.com/article/us-cambodia-china/cambodia-pm-dismisses-fears-of-chinese-debt-trap-idUSKCN1T00U8>.

¹⁵⁶ Prachi Juneja, "Cambodia and Chinese Debt Trap Diplomacy," Management Study Guide accessed 11 July, 2020, <https://www.managementstudyguide.com/cambodia-and-chinese-debt-trap-diplomacy.htm>.

และท่าเรือพนมเปญซึ่งมีมูลค่าเกือบ 400 ล้านดอลลาร์สหรัฐ¹⁵⁷ แม้จะมีการเติบโตของโครงสร้างพื้นฐานที่รวดเร็ว นักวิจารณ์หลายคนของ BRI อ้างว่าเงินกำลังใช้การลงทุน และสินเชื่อเพื่อผลักดันวาระทางการเมืองในประเทศกำลังพัฒนา ผู้เชี่ยวชาญกำลังแสดงความกังวลว่าประเทศของลูกหนี้เหล่านี้อาจตกอยู่ใน “กับดักหนี้จีน” (China’s debt trap diplomacy) และจะต้องสูญเสียอำนาจอธิปไตยให้แก่ประเทศจีน เมื่อพวกเขาไม่สามารถชำระหนี้คืนได้ ยกตัวอย่างเช่น ศรีลังกาที่ต้องยอมให้จีนเช่าท่าเรือน้ำลึก Hambantota เป็นเวลา 99 ปี หลังจากที่ไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนด กัมพูชาก็เป็นหนึ่งในประเทศที่นักวิจารณ์มักถกเถียงกันอยู่บ่อยครั้ง Carlyle A. Thayer ศาสตราจารย์กิตติคุณแห่งมหาวิทยาลัยนิวเซาท์เวลส์ในการให้สัมภาษณ์กับ RFA แสดงความกังวลว่าการพึ่งพาเงินมากเกินไปอาจส่งผลให้กัมพูชาตกอยู่ในกับดักหนี้ (Debt trap) “บริษัทจีนที่มีส่วนร่วมในการจัดการโครงสร้างพื้นฐานจะต้องครอบครองโครงสร้างพื้นฐานดังกล่าว สมมุติฐานนี้อาจหมายถึงการเป็นเจ้าของท่าเรือและสนามบินกัมพูชาของจีน”¹⁵⁸ นอกจากนี้ นักวิเคราะห์ยังคาดการณ์ว่าเนื่องจากสถานะการเจรจาที่อ่อนแอของกัมพูชาอาจทำให้จีนได้รับสิทธิพิเศษในการพัฒนาพื้นที่ริมทางพิเศษและที่อื่น ๆ¹⁵⁹ ซึ่งภาวะการณ์พึ่งพาทางเศรษฐกิจ เป็นความเสี่ยงทางเศรษฐกิจมหภาคที่สามารถเพิ่มขึ้นจากการแข่งขันทางการเมืองของประเทศมหาอำนาจและความเป็นสากลของการเมืองภายในประเทศกัมพูชา¹⁶⁰

3.1.2 การลงทุนโดยตรงของจีนส่งผลต่อราคาค่าก่อสร้างริมทรัพย์ในกัมพูชา

การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศในประเทศกัมพูชาประมาณ 70% ของการลงทุนมาจากประเทศจีน¹⁶¹ ซึ่งคิดเป็น 13.4 เปอร์เซ็นต์ของ GDP¹⁶² ซึ่งเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จากโครงการ BRI ของจีน การไหลเข้าของเงินลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ รวมถึงความช่วยเหลือผ่านการให้กู้ยืมและสัมปทาน ในช่วงที่ผ่านมาส่งผลกระทบต่อช่องโหว่ของภาคการเงินซึ่งเกิดจากการขยายตัวของสินเชื่ออย่างรวดเร็วเป็นเวลานาน¹⁶³

¹⁵⁷ "Will Cambodia fall into the Chinese infrastructure debt trap?," Construction property, last modified September 6, 2019, <https://www.construction-property.com/will-cambodia-fall-into-chinese-infrastructure-debt-trap/>.

¹⁵⁸ "Will Cambodia fall into the Chinese infrastructure debt trap?."

¹⁵⁹ Onishi, "In Cambodia, even debt-free roads lead to more Chinese influence."

¹⁶⁰ Vireak, "Dynamism of Chinese investment in Cambodia".

¹⁶¹ Onishi, "In Cambodia, even debt-free roads lead to more Chinese influence."

¹⁶² David Hutt, "Debt traps", Southeast Asia Globe, last modified 27 June, 2019, <https://southeastasiaglobe.com/debt-traps/>.

¹⁶³ Group, "Cambodia Economic Update, May 2019 : Recent Economic Developments and Outlook."

การลงทุนของเงินในภาคอสังหาริมทรัพย์ การไหลป่าของการลงทุนและการอพยพย้ายถิ่นของชาวจีนส่งผลให้ราคาอสังหาริมทรัพย์ที่เพิ่มสูงขึ้น โดย Chrek Soknim ประธานสมาคมผู้ประเมินค่าทรัพย์สินและตัวแทนอสังหาริมทรัพย์ของกัมพูชาได้กล่าวกับพนมเปญโพสต์เมื่อเดือนมกราคม 2019 ว่า “ราคาที่ดินสูงขึ้นประมาณ 20 เปอร์เซ็นต์ ในขณะที่ราคาบ้านและอาคารพาณิชย์เพิ่มขึ้นประมาณ 10 เปอร์เซ็นต์” และเมื่อราคาที่ดินสูงขึ้นการเก็งกำไรก็เพิ่มขึ้นตามไปด้วย ที่ดินใกล้กับการพัฒนาที่สำคัญเพิ่มขึ้น 3 เท่าในช่วงปี 2018 และที่ดินใจกลางเมืองเพิ่มขึ้นประมาณ 15 เปอร์เซ็นต์ ชาว กัมพูชาทั่วไปประสบกับผลที่ตามมาจากการลงทุนของเงินในสีหนุวิลล์ ซึ่งค่าเช่าราคาที่ดินและค่าครองชีพในแต่ละวันเพิ่มขึ้นอย่างมาก แต่ผลกระทบที่เกิดขึ้นไม่ได้เกิดกับชาวกัมพูชาทุกคน เนื่องจากมีชาวบ้านที่ลงทุนในอสังหาริมทรัพย์เพิ่มมากขึ้น ปัญหาคือการเก็งกำไรนำไปสู่ช่องว่างที่กว้างขึ้นระหว่างชาวกัมพูชาที่มีเงินทุนและผู้ที่ไม่มีความรู้ ปัญหาในกัมพูชามีความไม่เท่าเทียมกันทางรายได้ ชนชนชั้นที่ร่ำรวยและมีที่ดินได้รับประโยชน์จากการไหลเข้าของการลงทุนในอสังหาริมทรัพย์มากกว่า คนจน Anwita Basu นักวิเคราะห์จากหน่วยข่าวกรองเศรษฐกิจศาสตร์กล่าวในการสัมภาษณ์เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2018 ว่า “อีกแง่มุมหนึ่งของราคาอสังหาริมทรัพย์ที่เพิ่มขึ้นคือครอบครัวที่มีรายได้น้อยและปานกลางต้องรับภาระหนี้ที่เพิ่มขึ้นเพื่อเป็นทุนในการซื้อที่ดินของตนเอง” ในรายงานของ ADB ปี 2014 ระบุว่า “ทุกครัวเรือนที่มีหนี้สินมีความเสี่ยงที่จะถูกบังคับให้ขายสินทรัพย์ หรือ ที่ดิน ราคาอสังหาริมทรัพย์ที่พุ่งสูงขึ้นทำให้ชาวกัมพูชาที่ยากจน ซึ่งมีเงินทุนน้อยสามารถเข้าถึงหนี้ได้มากขึ้นและอัตราดอกเบี้ยมักจะสูงกว่าคนรวย แต่ในขณะที่เดียวกันการเพิ่มขึ้นของหนี้ก็เป็นการบีบบังคับให้คนจนต้องขายที่ดินเพื่อชดเชยหนี้สิน¹⁶⁴ ดังนั้นเงินทุนจากต่างชาติอาจมีความไม่ยั่งยืน โดยเฉพาะในบริบทของความไม่แน่นอนของเศรษฐกิจโลกและการชะลอตัวของเงิน ซึ่งเป็นปัจจัยเสี่ยงต่อโอกาสการเติบโตของกัมพูชา เนื่องจากการพึ่งพาเงินทุนและนักท่องเที่ยวจากประเทศจีน¹⁶⁵ นอกจากนี้ธนาคารโลกเตือนว่า หากนักลงทุนต่างชาติถอนตัวออกจากตลาดอสังหาริมทรัพย์ของกัมพูชา อาจส่งผลให้ราคาของอสังหาริมทรัพย์และที่ดินต่ำลง และมีความเสี่ยงต่อภาคการเงิน¹⁶⁶

¹⁶⁴ David Hutt, "Debt traps," Southeast Asia Globe, last modified 27 June, 2019, <https://southeastasiaglobe.com/debt-traps/>.

¹⁶⁵ Group, "Cambodia Economic Update, May 2019 : Recent Economic Developments and Outlook."

¹⁶⁶ Hutt, "Debt traps ".

3.1.3 การสร้างผลประโยชน์ที่ไม่เท่าเทียมระหว่างภาคเอกชนท้องถิ่น และธุรกิจของชาวจีน

ในส่วนของภาคเอกชนของกัมพูชา โดยเฉพาะในเมืองหลวงอย่างพนมเปญ เกิดการแบ่งแยกภายในระหว่างการเชื่อมต่อทางการเมือง และการสูญเสียของนักธุรกิจท้องถิ่น กลุ่มนักธุรกิจที่ได้รับสิทธิพิเศษและการคุ้มครองจากเจ้าหน้าที่ระดับสูงของ CPP และเป็นเจ้าของธุรกิจขนาดใหญ่และหลากหลายในประเทศ ในขณะที่ภาคเอกชนส่วนใหญ่ ประกอบด้วยรัฐวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ที่จัดการโดยไม่มีการสนับสนุนทางการเมือง อีกทั้งผู้ประกอบการส่วนใหญ่ในพนมเปญ ทั้งผู้ประกอบการและเจ้าของธุรกิจ SMEs เป็นลูกหลานของผู้อพยพชาวจีนที่เดินทางมายังกัมพูชา โดยเฉพาะในยุคอาณานิคมฝรั่งเศส ซึ่งครอบงำการค้าและการพาณิชย์มาหลายศตวรรษ โดยชาวจีนเก่ามีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงการมีส่วนร่วมของเงินเข้ากับเศรษฐกิจกัมพูชา การเชื่อมโยงที่สร้างขึ้นใหม่ระหว่างเชื้อสายจีนในกัมพูชาและเงินช่วยอำนวยความสะดวกในการค้าขายสินค้าอุปโภคบริโภคและวัตถุดิบ และได้มีการก่อตั้งกิจการการค้าร่วมในธุรกิจสังหาริมทรัพย์ อุตสาหกรรม และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และในเวลาต่อมาก็มีการแลกเปลี่ยนทางธุรกิจที่เกิดขึ้นระหว่างชาวจีน “เก่า” และ “ใหม่” โดยมีกาค้าขายการเชื่อมต่อระหว่างกันทางครอบครัว ในกลุ่มผู้ประกอบการ SMEs หรือ การจับคู่กับ CPP ท่ามกลางผู้ประกอบการมากกว่าเชื้อชาติจีน¹⁶⁷ ซึ่งเป็นการทำลายธุรกิจของคนท้องถิ่น เนื่องจากบริษัทจีนมักจะทำธุรกิจกับบริษัทจีนด้วยตัวเอง นักท่องเที่ยวชาวจีนมักเดินทางเป็นกลุ่มที่ดำเนินกรโดยหน่วยงานการท่องเที่ยวของจีนที่จัดหาที่พักและร้านอาหารที่บริหารงานโดยคนจีนเท่านั้น ส่งผลให้ธุรกิจและผู้คนในท้องถิ่นไม่ได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากหลังไหลเข้ามาของนักท่องเที่ยวชาวจีน (Chinification) ในสีหนุวิลล์ ซึ่งได้กระตุ้นความไม่พอใจในท้องถิ่น เนื่องจากชาวกัมพูชาไร้ที่ดินทำกิน และถูกผลักออกจากข้อเสนอการพัฒนาสีหนุวิลล์ ในขณะที่คนงานชาวจีนถูกนำเข้ามารองรับความต้องการที่เพิ่มขึ้น¹⁶⁸ และการมีส่วนร่วมของชาวจีนใหม่ในกัมพูชาได้เพิ่มการแบ่งแยกระหว่างชนชั้นสูงและประชากรทั่วไป โดยการให้ความช่วยเหลือและการลงทุนในกัมพูชาผ่านทางผู้ประกอบการทางการเมือง และเป็นไปตามระเบียบวาระการพัฒนาของฮุนเซน และการขับเคลื่อนระบบอุปถัมภ์ การมีอำนาจครอบงำของจีนในเชิงพาณิชย์และความสำคัญในทางวัฒนธรรม

¹⁶⁷ Verver, "Old' and 'new' Chinese business in Phnom Penh."

¹⁶⁸ Ismail, "The making of new Chinese colonies ".

ทำให้เกิดการแบ่งที่เพิ่มขึ้นระหว่างชนชั้นนำในการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนใหญ่ และชุมชนในท้องถิ่นที่ถูกเอารัดเอาเปรียบ ซึ่งต้องเผชิญกับปัญหาการขบไล่ที่ดิน การละเมิดสิทธิมนุษยชน และค่าแรงต่ำ¹⁶⁹

3.2 ผลกระทบทางด้านการเมืองภายใน

ความช่วยเหลือเชิงกลยุทธ์จากประเทศจีนมีผลในเชิงลบต่อการปกครองของกัมพูชา เนื่องจากการลงทุนและความช่วยเหลือของจีนส่งผลต่อการเมืองภายในประเทศของกัมพูชาในลักษณะที่เอื้ออำนวยต่อการปกครองของรัฐบาลเผด็จการ¹⁷⁰ ในการรักษาอำนาจและไม่ปรับปรุงความเป็นอยู่ทางสังคมและเศรษฐกิจของประชาชนกัมพูชา และการผูกโยงของนักการเมืองกัมพูชาที่ถูกยึดติดกับผลประโยชน์ของจีนจากการสุบเงินจำนวนมากมหาศาลของเจ้าหน้าที่รัฐ¹⁷¹ ระบบราชการของกัมพูชาได้ให้ความสำคัญกับความสนใจของจีนมากกว่าผลประโยชน์ของพลเมืองตนเอง โดยเงินให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ที่มีอิทธิพลและมีอำนาจในตัดสินใจในกัมพูชา เช่น เจ้าหน้าที่รัฐ เจ้าหน้าที่ท้องถิ่น ทหาร และกลุ่มชนชั้นสูง เพื่อให้สามารถเข้าถึงข้อตกลงในการเข้าถึงทรัพยากรของกัมพูชา เพื่อการพัฒนาของตนเอง¹⁷² นอกจากนี้ยังมีความท้าทายจากการขาดข้อมูลที่ชัดเจนโปร่งใสเกี่ยวกับโครงการ BRI อาทิ แผนการลงทุนก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานจากทางรัฐบาลจีนที่นอกเหนือไปจากแถลงการณ์ฯ ที่มีถ้อยคำมุ่งเน้นไปที่การสร้างความร่วมมืออย่างกว้าง และผลตอบแทนจากการลงทุนที่สูง โดยในหลาย ๆ กรณีสะท้อนให้เห็นว่าการลงทุนเพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานผ่านโครงการ BRI ไม่ได้ให้ผลลัพธ์ที่เอื้อต่อการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นและผลประโยชน์แห่งชาติของกัมพูชาอย่างแท้จริง¹⁷³ ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเด็น ดังนี้

¹⁶⁹ Verver, "Old' and 'new' Chinese business in Phnom Penh."

¹⁷⁰ Heng, "Chinese investment strains Cambodian society."

¹⁷¹ Chanboracheat Im, "Cambodia's Bureaucracy and China, Friends for Benefits?," *European Academic Research* III (04/01 2015).

¹⁷² Im, "Cambodia's Bureaucracy and China, Friends for Benefits?."

¹⁷³ "Graduate studies in the disruptive society: innovation in human rights, Development studies, and resource politics", (The International Conference for 70th Anniversary of Faculty of Political Science Bangkok, Chulalongkorn University, 12 July, 2018).

3.2.1 ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน และการเอื้อประโยชน์ให้แก่ชนชั้นนำของสังคม

ตามรายงานของ Transparency International (TI) ได้จัดอันดับดัชนีการรับรู้การทุจริตของกัมพูชาในปี 2019 อยู่ที่อันดับ 162 จาก 180 ประเทศ และได้รับ 20 คะแนนจาก 100 คะแนน¹⁷⁴ TI ของกัมพูชาได้แถลงข่าวและกล่าวว่า การคอร์รัปชันและการเมืองในกัมพูชายังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างเหมาะสม และยังคงสร้างความยุติธรรมทางสังคมและความเสี่ยงต่อการพัฒนาในกัมพูชา และได้เรียกร้องให้ทางการกัมพูชาเร่งดำเนินการตามวาระการปฏิรูปโครงสร้างและระบบที่สำคัญ โดยเฉพาะในเรื่องการเสริมสร้างหลักนิติธรรมและความยุติธรรมที่มีความคืบหน้าเพียงเล็กน้อยจนถึงไม่มีเลย นอกจากนี้กัมพูชายังได้รับคะแนนต่ำในโครงการความยุติธรรมของโลก กฎของดัชนี กฎหมาย และความหลากหลายของโครงการประชาธิปไตย (the World Justice Project Rule of Law Index and Varieties of Democracy Project) ซึ่งเป็นตัววัดความพยายามของประเทศต่าง ๆ ในการพัฒนาของกฎหมาย และการพัฒนาประชาธิปไตย¹⁷⁵ และในการจัดอันดับความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และการทุจริตของภาครัฐ โดย CPIA ในปี 2018 กัมพูชายังคงอยู่ในเกณฑ์ต่ำ จากการประเมินค่าได้ 1.5 จาก 6¹⁷⁶

นักวิชาการได้วิจารณ์การลงทุนของจีนว่าเป็นสาเหตุของการทุจริต และทำให้กฎหมายและการปกครองแย่ง ซึ่งการทุจริตมีหลายรูปแบบ เช่น ในกรณีของสีหนุวิลล์ นักลงทุนชาวจีนที่มีอิทธิพลในพื้นที่ ซึ่งสมรู้ร่วมคิดกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ทุจริตคอร์รัปชันได้ใช้รถยนต์กับแผ่นป้ายทะเบียนทางการของรัฐบาลเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง และใช้ในทางที่ผิด รวมถึงมีส่วนเกี่ยวข้องในอุบัติเหตุทางรถยนต์บ่อยครั้ง เหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นเนื่องจากไม่มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง¹⁷⁷ นอกจากนี้ยังมีการเข้ามาลงทุนของ Broken tooth Koi ซึ่งเป็นมาเฟียจากมาเก๊า เคยได้รับโทษจำคุก 14 ปีในข้อหาก่ออาชญากรรม รวมถึงเป็นผู้นำของแก๊งมาเฟีย 14K Triad ซึ่งมีชื่อจริงว่า Wan Kuok-Koi ได้เปิดตัวเกี่ยวกับการพนันในสกุลเงินคริปโตในกัมพูชาเมื่อปี 2017 มีชนชั้นนำของกัมพูชา เช่น

¹⁷⁴ *Corruption Perceptions Index 2018*, Transparency International (2018),

https://www.transparency.org/files/content/pages/2018_CPI_Executive_Summary.pdf.

¹⁷⁵ Phoung Vantha, "Cambodia Scores High on the 2019 Corruption Perception Index," *Cambodianess*, last modified 23 January, 2020, <https://cambodianess.com/article/cambodia-scores-high-on-the-2019-corruption-perception-index>.

¹⁷⁶ "CPIA transparency, accountability, and corruption in the public sector rating (1=low to 6=high) - Cambodia," World Bank Group, accessed 11 July, 2020, <https://data.worldbank.org/indicator/IQ.CPA.TRAN.XQ?locations=KH>.

¹⁷⁷ Po and Heng, "Assessing the Impacts of Chinese Investments in Cambodia: The Case of Preah Sihanouville Province," 8.

รองนายกรัฐมนตรี Men Sam An รองผู้บัญชาการทหารสูงสุด Sao Sokha ฯลฯ มาต้อนรับและเข้าร่วมในการเปิดตัวงานดังกล่าว นอกจากนี้ยังมีการเชื่อมโยงของกลุ่ม 14K Triad กับ Alvin Chau ซึ่งเป็นบุคคลที่มีอำนาจที่สุดในตลาดเกมการพนันของกัมพูชา เนื่องจากเป็นทั้งผู้ก่อตั้งและประธานบริหารของ Suncity ซึ่งเป็นบริษัทการพนันรายใหญ่ของมาเก๊าที่ร่วมกันพัฒนาคาสิโนที่ใหญ่ที่สุดในสิหนิววิลล์ สื่อของจีนกล่าวหาว่า Suncity ได้รับเงินหลายพันล้านดอลลาร์สหรัฐจากการดำเนินธุรกิจการพนันออนไลน์ในกัมพูชา และเชื่อว่ามี mốiเชื่อมโยงกับองค์กรอาชญากรรมและอาชญากรรมที่เกิดขึ้น และได้มีการติดสินบนกับทหารและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่นั้น ๆ และดำเนินธุรกิจโดยได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ระดับสูงของกัมพูชา¹⁷⁸ ในส่วนของภาคเอกชนอื่น ๆ ก็มีการเชื่อมโยงทางการเมือง โดยมีผู้ประกอบการที่ได้รับอภิสิทธิ์ได้รับคัดเลือกจากเจ้าหน้าที่ระดับสูงของพรรค CPP ได้รับผลประโยชน์ในธุรกิจ การผูกขาดในการนำเข้าสินค้า สัญญาสาธารณะ และสัมปทานที่ดิน แลกกับการจ่ายเงินติดสินบนแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ¹⁷⁹ นอกจากนี้ยังมีการจับจองที่ดินที่เกิดจากราคาอสังหาริมทรัพย์ที่พุ่งสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้มีเจ้าหน้าที่ทุจริตได้วางแผนกับคนที่มีฐานะยึดครองที่ดินจากเจ้าของที่ถูกต้องเพื่อการค้า ซึ่งปัญหาการครอบครองที่ดินที่มาจากการลงทุนของจีนสามารถอธิบายถึงพัฒนาการทางการเมืองอื่นๆ ในประเทศ ดังจะเห็นได้จากการเลือกตั้งทั่วไปในปี 2013 และ 2017 ที่ความนิยมในหมู่ประชาชนชาวกัมพูชาต่อพรรค CPP ลดน้อยลงและมีความกระตือรือร้นที่ต้องการจะเปลี่ยนแปลงผู้นำ เนื่องจากข้อพิพาทเรื่องที่ดินที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขและเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งศาลก็ยังไม่มีความยุติธรรม ในกรณีส่วนใหญ่คนทั่วไปไม่มีโอกาสชนะคดีที่เกี่ยวข้องกับการถือครองที่ดิน ทางออกเดียวที่ผู้ประสบภัยทำได้คือการประท้วงนำมาซึ่งความรุนแรงและความวุ่นวาย¹⁸⁰

¹⁷⁸ David Boyle, "Cambodia's Casino Gamble," Al Jazeera Media Network, accessed 11 July, 2020, <https://interactive.aljazeera.com/aje/2019/cambodia-casino-gamble/index.html>.

¹⁷⁹ Michiel Verver, "How 'new' Chinese revived an 'old' ethnic dominance in Cambodia's economy", SCMP, last modified 18 January, 2020, <https://www.scmp.com/week-asia/politics/article/3046584/how-new-chinese-revived-old-ethnic-dominance-cambodias-economy>.

¹⁸⁰ Po and Heng, "Assessing the Impacts of Chinese Investments in Cambodia: The Case of Preah Sihanoukville Province," 9-10.

3.2.2 ปัญหาอาชญากรรมทางไซเบอร์

ปัญหาอาชญากรรมทางไซเบอร์นั้นมีความซับซ้อนและดูเหมือนอาชญากรรมที่รัฐบาลกัมพูชาต้องรับมือ แต่ในทางกลับกันพบว่ามี การเชื่อมโยงระหว่างแฮ็กเกอร์จำนวนหนึ่งที่ทำงานเพื่อประโยชน์ของพรรคประชาชนกัมพูชา (CPP) ตัวอย่างเช่น ก่อนการเลือกตั้งทั่วไปในเดือนกรกฎาคม 2018 ได้มีรายงานจากบริษัทรักษาความปลอดภัยทางไซเบอร์ของสหรัฐฯ FireEye ว่าแฮ็กเกอร์จาก TEMP.Periscope มีการเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับรัฐบาลจีนในการพยายามที่จะแทรกแซงการเลือกตั้งทั่วไปของกัมพูชาในปี 2018 และโจมตีสมาชิกของพรรคฝ่ายค้านรัฐบาล ฝ่ายรัฐบาล กลุ่มสิทธิมนุษยชน และสื่อต่าง ๆ ที่ถูกมองโดยรัฐบาลว่าเป็นตัวแทนที่ทำงานให้กับฝ่ายค้าน และคุกคามความอยู่รอดของระบอบการปกครองของนายกรัฐมนตรีฮุนเซน โดยจีนให้การสนับสนุนและปกป้องพรรค CPP ให้ขึ้นมาเป็นรัฐบาล เนื่องจากการเปลี่ยนผู้นำจากรัฐบาลหนึ่งไปสู่อีกรัฐบาลหนึ่งจะเป็นการแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศและอาจทำให้จีนสูญเสียผลประโยชน์ นอกจากนี้ยังมีรายงานว่าคอมพิวเตอร์ 8 ใน 10 เครื่องไม่มีระบบการป้องกันความปลอดภัยทางไซเบอร์ และกัมพูชาติดอันดับ 7 จาก 19 ประเทศในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดจากภัยคุกคามทางไซเบอร์ นอกจากนี้แฮ็กเกอร์ยังพยายามควบคุมเว็บไซต์ของกระทรวงกัมพูชาและหน่วยงานภาครัฐหลายครั้ง เช่น คณะกรรมการเลือกตั้งแห่งชาติ กระทรวงพัฒนาชนบท กระทรวงไปรษณีย์และโทรคมนาคม รวมถึงหน้า Facebook ของผู้นำระดับสูง เช่น นายกรัฐมนตรีฮุนเซน และลูกชาย ฮุนมาเนท ระหว่างปี 2011 ถึง 2017 โดยรัฐบาลกัมพูชาได้ส่งตัวแฮ็กเกอร์ชาวจีน 1,133 คนที่ทำกิจกรรมผิดกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมไซเบอร์ และมีความกังวลว่ากัมพูชาจะถูกใช้เป็นสถานที่ในการจารกรรมข้อมูลและโจมตีทางไซเบอร์ในประเทศและภูมิภาคอื่น ๆ¹⁸¹

3.3 ผลกระทบทางด้านการเมืองระหว่างประเทศ

การลงทุนโดยตรงและการให้ความช่วยเหลือของจีนต่อกัมพูชาส่งผลกระทบต่อการเมืองระหว่างประเทศ เนื่องจากความช่วยเหลือของจีนยังมีวาระซ่อนเร้นที่อาจลดทอนความเป็นอิสระของนโยบายต่างประเทศของกัมพูชา¹⁸² ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

¹⁸¹ Po and Heng, "Assessing the Impacts of Chinese Investments in Cambodia: The Case of Preah Sihanoukville Province," 8-9.

¹⁸² Siem Pichnorak, "How has China's Aid influenced Cambodia's Foreign Policy?" (Royal University of Phnom Penh, 2014), <http://www.cwpj.org/wp-content/uploads/2015/08/HOW-HAS-CHINA%E2%80%99S-AID-INFLUENCED-CAMBODIA%E2%80%99S-FOREIGN-POLICY.pdf>.

3.3.1 ความไม่สมดุลทางอำนาจ และการขาดอิสระในการกำหนดนโยบาย

ความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชาและจีนมีลักษณะเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียม โครงสร้างความสัมพันธ์แบบอสมมาตร (asymmetrical relationship) ระหว่างจีนและกัมพูชา จะสร้างข้อได้เปรียบเชิงโครงสร้าง (structural advantage) ที่เปิดโอกาสให้จีนสามารถมีอิทธิพลเหนือการตัดสินใจเชิงนโยบายของประเทศคู่เจรจาได้ในอนาคต¹⁸³ ซึ่งอาจทำให้กัมพูชาขาดอิสระในการกำหนดนโยบายในประเทศและต่างประเทศ เนื่องจากต้องผูกติดกับนโยบายของจีน ความไม่สมดุลของอำนาจทำให้จีนสามารถใช้อำนาจทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในประเด็นระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์หลักของจีน¹⁸⁴ กัมพูชาให้การสนับสนุนจีนทั้งในระดับภูมิภาคและระหว่างประเทศ ดังจะเห็นได้จากปี 2009 กัมพูชายังร่วมมือกับจีนในการปราบปรามกลุ่มต่อต้านทางการเมือง โดยกัมพูชาได้ส่งตัวชนกลุ่มน้อยอยู่กัวร์กลับประเทศตามความต้องการของจีน ในสองสัปดาห์ต่อมา รองนายกรัฐมนตรีสีจิ้นผิงก็ได้เดินทางไปเยือนกัมพูชาพร้อมข้อเสนอความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจมูลค่า 1.2 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ¹⁸⁵ ในปี 2012 ที่กัมพูชาเป็นประธานในการประชุมสุดยอดอาเซียน แต่ไม่สามารถออกแถลงการณ์แสดงจุดยืนร่วมกันของอาเซียนในเรื่องข้อพิพาททางทะเลจีนใต้ได้ เนื่องจากมีคำวิจารณ์เกี่ยวกับการกระทำของจีนในทะเลจีนใต้ หรือ การสนับสนุนนโยบายจีนเดียว¹⁸⁶ ซึ่งอาจส่งผลต่อความเป็นแกนกลางของอาเซียน โดยผู้สังเกตการณ์ชาวตะวันตกและประเทศเพื่อนบ้านมองว่าความร่วมมือเชิงกลยุทธ์ระหว่างกัมพูชาและจีนเป็นพันธมิตรของรัฐเผด็จการที่คุกคามการทำงานร่วมกันของอาเซียน เสถียรภาพของภูมิภาค และบรรทัดฐานของประชาธิปไตย¹⁸⁷ และจากการตัดสินใจล่าสุดของกัมพูชาในการชะลอการฝึกอบรมกัน (Angkor Sentinel) กับสหรัฐฯ เป็นเวลา

¹⁸³ Dominik Hofzumahaus and Gintushaann Indirakumar, "One Belt, One Road, One ASEAN? Chances and Risks for Regional Integration and Development" (Graduate Studies in the Disruptive Society: Innovation in Human Rights, Bangkok, Chulalongkorn University, 2018).

¹⁸⁴ Chheang, "The Political Economy of Chinese Investment in Cambodia."

¹⁸⁵ Toru Takahashi, "Hun Sen gently adjusts Cambodia's intimacy with China," Nikkei Asian Reviews, last modified 13 July, 2019, <https://asia.nikkei.com/Politics/International-relations/Hun-Sen-gently-adjusts-Cambodia-s-intimacy-with-China>.

¹⁸⁶ Po and Primiano, "An 'Ironclad Friend': Explaining Cambodia's Bandwagoning Policy towards China," 4.

¹⁸⁷ Sigfrido Burgos and Sophal Ear, "China's Strategic Interests in Cambodia: Influence and Resources," *Asian Survey - ASIAN SURV* 50 (05/01 2010), <https://doi.org/10.1525/as.2010.50.3.615>.

สองปี และสั่งห้ามไม่ให้ยกรงชาติได้วันขึ้นในกัมพูชา นโยบายต่างประเทศของกัมพูชาดูเหมือนว่าจะส่งเสริมผลประโยชน์ทางการเมืองและการทูตของจีนในภูมิภาค¹⁸⁸

3.3.2 ความเสี่ยงจากการพึ่งพาเงินมากเกินไป และการตกเป็นอาณานิคมรูปแบบใหม่

นักวิชาการหลายคนได้กล่าวถึงความเสี่ยงจากการพึ่งพาเงินมากเกินไป ซึ่งไม่เป็นผลดีต่อรัฐขนาดเล็กและอ่อนแออย่างกัมพูชา ที่ถึงแม้จะได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในปัจจุบัน แต่แนวโน้มนี้อาจจุดให้กัมพูชาเข้าสู่การปกครองทางภูมิรัฐศาสตร์ของจีน และส่งผลต่อความมั่นคงของชาติในระยะยาว หากไม่ได้รับการจัดการอย่างเหมาะสม¹⁸⁹ และอาจจะทำให้ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลและการชี้นำจากจีน จากการลงทุนโดยตรงและความช่วยเหลือจากจีนผ่านโครงการ BRI ที่จีนนำเสนอว่าเป็นโครงการที่สร้างความร่วมมือแบบมีผลประโยชน์ร่วมกัน (Win-win) ในการสร้างโครงสร้างพื้นฐานสำหรับประเทศที่ต้องการ แต่ในหลายประเทศยังหวาดระแวงถึงเบื้องหลังความตั้งใจของนโยบาย BRI และได้เตือนถึงความเสี่ยงของโครงการ BRI จะกลายเป็น “ลัทธิอาณานิคมรูปแบบใหม่”¹⁹⁰ ซึ่งภูมิศาสตร์การเมืองของกัมพูชามักถูกระบุว่าเป็น “กำลังจะถูกซื้อ” (Being bought) หรือเป็น “รัฐศักดินาของจีน” (Vassal state) และจะถูกเน้นย้ำเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของมหาอำนาจ¹⁹¹ ในปี 2008 รัฐบาลกัมพูชาได้ลงนามในสัญญาเช่าที่ดินที่หันหน้าไปทางทะเลในบริเวณเกาะกงให้กับกลุ่มสหภาพจีนเป็นเวลา 99 ปี โดยได้มีการก่อสร้างสนามบินขนาดใหญ่ที่มีระยะทางถึง 3,200 เมตรที่สามารถรองรับเครื่องบินโดยสารขนาดใหญ่พิเศษ เช่น Airbus A380 และอาคารผู้โดยสารที่คาดว่าจะเสร็จสิ้นตามแผนในปี 2020 นอกจากนี้ยังมีโรงแรมระดับห้าดาว สนามกอล์ฟ และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ที่จะถูกสร้างขึ้นบนพื้นที่กว่า 450 ตารางกิโลเมตร และมีท่าเรือน้ำลึกที่สามารถรองรับเรือขนาดใหญ่ ซึ่งโครงการทั้งหมดไม่ได้มีการตรวจสอบและประเมินว่าจะสามารถ

¹⁸⁸ Veasna Var and Sovida Po, "Cambodia, Sri Lanka and the China debt trap," East Asia Forum, last modified 27 March, 2017, <https://www.bandapost.org/wp-content/uploads/pdf/Dec%20Cambodia%20and%20Sri%20Lanka%20on%20China%27s%20debt%20trap.pdf>.

¹⁸⁹ Chansambath Bong, "Cambodia's Disastrous Dependence on China: A History Lesson", The diplomat, last modified 4 December, 2019, <https://thediplomat.com/2019/12/cambodias-disastrous-dependence-on-china-a-history-lesson/>.

¹⁹⁰ Jamil Anderlini, "China is at risk of becoming a colonialist power," Financial Times, 2018, accessed 13 Aug, 2019, <https://www.ft.com/content/186743b8-bb25-11e8-94b2-17176fbf93f5>.

¹⁹¹ Vireak, "Dynamism of Chinese investment in Cambodia".

ทำกำไรได้ จึงทำให้สหรัฐฯ มีความกังวลว่าเงินจะเปลี่ยนสถานที่เหล่านี้เพื่อวัตถุประสงค์ทางการทหาร เนื่องจากจีนใช้เวลาหลายปีในการสร้างหมู่เกาะทางทะเลและวางฐานทัพไว้บนเกาะ และมีการวางโครงสร้างพื้นฐานในศรีลังกาและมัลดีฟส์ในมหาสมุทรอินเดีย ซึ่งปัญหานี้ได้สร้างรอยร้าวในความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชาและสหรัฐฯ และจะทำให้กัมพูชาติติอยู่ในสงครามระหว่างมหาอำนาจ¹⁹²

3.4 ผลกระทบทางด้านสังคมและวัฒนธรรม

การลงทุนของจีนในกัมพูชานำไปสู่การอพยพย้ายถิ่น และได้สร้างปัญหาให้แก่สังคมกัมพูชาในหลากหลายมิติ ดังนี้

3.4.1 การสร้างความไม่เท่าเทียมระหว่างคนท้องถิ่น และชาวจีนที่อพยพย้ายถิ่น

ปัญหาจากการไหลเข้าของการลงทุนของจีน ธุรกิจ และผู้ย้ายถิ่นฐานทางเศรษฐกิจในกัมพูชา ส่งผลกระทบต่อสังคมกัมพูชาเป็นอย่างมาก โดยในปี 2018 มีข้อมูลอย่างเป็นทางการรายงานว่า มีชาวจีนเชื้อสายจีนอาศัยอยู่ในกัมพูชา 210,000 คน และมีชาวจีนที่อาศัยอยู่ในสิหนุวิลล์ 78,000 คน แต่มีคนไทยเพียง 20,000 คนในเมืองที่มีใบอนุญาตทำงาน¹⁹³ จากเว็บไซต์สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้กล่าวว่าตั้งแต่ปี 2014 จนถึงกรกฎาคม 2019 มีชาวจีนมากกว่า 2,700 คนถูกเนรเทศออกนอกประเทศ¹⁹⁴ จากตัวเลขบ่งบอกว่ามีจำนวนผู้ลักลอบเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมาย ซึ่งเป็นการบ่งชี้ว่าหน่วยงานท้องถิ่นไม่ได้ป้องกันการไหลเข้ามาของชาวจีนมากนัก¹⁹⁵ แม้ว่าการลงทุนของจีนจะมีส่วนสำคัญต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจของกัมพูชา แต่ประโยชน์ที่ได้รับไม่ครอบคลุมประชากรในท้องถิ่น ผู้ที่ได้รับประโยชน์จากเงินทุนของจีนมีเฉพาะบางส่วนของสังคมกัมพูชาซึ่งเป็นเจ้าของที่ดิน หรือ การดำเนินธุรกิจที่ให้ความสำคัญกับคนจีน และแทนที่จะจ้างแรงงานท้องถิ่น แต่ธุรกิจชาวจีนส่วนใหญ่มักจะนำเข้าแรงงานมาจากประเทศจีน เนื่องจากคนงานชาวจีนสามารถทำงานร่วมกับนักธุรกิจชาวจีนได้ง่ายกว่าเป็นเพราะมีภาษา และจรรยาบรรณในการทำงานที่เหมือนกัน โดยมีรายงานจากกระทรวงมหาดไทยของกัมพูชาระบุว่าในปัจจุบันมีชาวจีนมากกว่า 250,000 คน อาศัยอยู่ในประเทศ

¹⁹² Onishi, "Cambodia's China-built runway irks US but locals have other concerns."

¹⁹³ Toru Takahashi, "Rising concern in Cambodia over immigrant workers," Nikkei Asian Reviews, last modified 13 July, 2019, <https://asia.nikkei.com/Opinion/Rising-concern-in-Cambodia-over-immigrant-workers>.

¹⁹⁴ Tann, "How Chinese money is changing Cambodia."

¹⁹⁵ Takahashi, "Rising concern in Cambodia over immigrant workers."

ซึ่งมากกว่า 60% ของชาวต่างชาติทั้งหมดในกัมพูชา สิ่งเหล่านี้สร้างความขุ่นเคืองในหมู่ชาวกัมพูชา¹⁹⁶ ซึ่งนำไปสู่ความรู้สึกต่อต้านจีน¹⁹⁷ และรู้สึกโกรธเคืองมากขึ้นจากการรับรู้พฤติกรรมที่ไม่ดีของชาวจีนที่มาใหม่และกลัวว่าประเทศจะถูกขายและถูกกลืนกลายทางวัฒนธรรม¹⁹⁸

ชาวจีนมาลงทุนในกัมพูชาทำให้เกิดปัญหามากมายกับกัมพูชาและทำให้คนท้องถิ่นได้รับความเดือดร้อนจากกิจการของนักธุรกิจชาวจีน โดยคนท้องถิ่นมองว่าอิทธิพลที่เพิ่มมากขึ้นของกิจการของจีนในกัมพูชานั้นเป็นภัยคุกคามต่อวัฒนธรรม สภาพแวดล้อม ประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน และพฤติกรรม จริยธรรมในประเทศ¹⁹⁹ ยกตัวอย่างเช่น ผลกระทบต่ออสังหาริมทรัพย์ในจังหวัดสีหนุ จากการที่ราคาที่ดินเพิ่มสูงขึ้น ทำให้เกิดการแย่งชิงที่ดินจากผู้มีอำนาจในจังหวัด²⁰⁰ และทำให้ครอบครัวชาวกัมพูชาบางครอบครัวต้องย้ายออกนอกเมืองหรือไปยังจังหวัดอื่น เนื่องจากค่าครองชีพที่สูง²⁰¹ และเจ้าของห้องที่ต้องการขับไล่คนท้องถิ่นออกไปเพราะชาวจีนเสนอราคาเช่าที่สูงกว่าเดิม นอกจากค่าครองชีพและค่าอสังหาริมทรัพย์ที่เพิ่มขึ้นจากการไหลบ่าเข้ามาของชาวจีนและนักลงทุนจีนจำนวนมากในสีหนุวิลล์แล้ว ยังส่งผลให้ร้านค้าในท้องถิ่นได้รับผลกำไรน้อยลงและบางแห่งถูกบังคับให้ต้องปิดตัวลง ผลข้างเคียงของสิ่งเหล่านี้ คือ จำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่ไม่ใช่ชาวจีนลดน้อยลง เช่น นักท่องเที่ยวชาวตะวันตกหลายคนที่ชอบทานอาหารที่ร้านอาหารพื้นเมือง ซึ่งผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่นเลือกที่จะไปจังหวัดอื่น ๆ แทน เช่น กำปอตและเสียมเรียบ เนื่องจากสภาพสังคมที่ถูกทำให้เปลี่ยนแปลงไปไม่หลงเหลือเสน่ห์และวิถีชีวิตท้องถิ่น²⁰²

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

¹⁹⁶ Tann, "How Chinese money is changing Cambodia."

¹⁹⁷ Hul Reaksmeay, "Hun Sen Seeks to Ease Rising Anti-Chinese Sentiment in Cambodia ", Voacambodia, last modified 26 October, 2018, <https://www.voacambodia.com/a/hun-sen-seeks-to-ease-rising-anti-chinese-sentiment-in-cambodia/4629261.html>.

¹⁹⁸ Wright, "Anti-Chinese Sentiment on the Rise in Cambodia ".

¹⁹⁹ Wright, "Anti-Chinese Sentiment on the Rise in Cambodia ".

²⁰⁰ Reaksmeay, "Hun Sen Seeks to Ease Rising Anti-Chinese Sentiment in Cambodia ".

²⁰¹ Sheith Khidhir, "Does Sihanoukville belong to China? ," The Asean Post, last modified 20 July, 2019, <https://theaseanpost.com/article/does-sihanoukville-belong-china>.

²⁰² Po and Heng, "Assessing the Impacts of Chinese Investments in Cambodia: The Case of Preah Sihanoukville Province," 13-14.

3.4.2 การเพิ่มขึ้นของอาชญากรรมและความรุนแรง

การไหลเข้ามาของนักลงทุนจีนจำนวนมากนำไปสู่การเพิ่มความรุนแรงและอาชญากรรมที่เพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะในสีหนุวิลล์ จากการลงทุนของจีนในธุรกิจคาสิโนและการพนันออนไลน์ ที่มีรายได้และเป้าหมายหลักคือคนจีนแผ่นดินใหญ่ เพราะที่จีนการพนันยังเป็นสิ่งผิดกฎหมายแต่สามารถเล่นออนไลน์จากบ่อนในกัมพูชาและสามารถเล่นได้จากทุกมุมโลก โดยจำนวนของคาสิโนมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงเป็นการยากที่จะระบุจำนวนที่แน่นอน แหล่งข้อมูลที่แตกต่างกันรายงานตัวเลขต่างกัน ตัวอย่างเช่น รายงานจาก Washington Post อ้างว่ามีคาสิโน 30 แห่ง และกำลังก่อสร้างอีก 70 แห่ง ในขณะที่รายงานอีกฉบับจาก The Telegraph ระบุว่าคาสิโน 80 แห่ง และการศึกษาโดยองค์กรพัฒนาเอกชนในท้องถิ่นอ้างว่ามีคาสิโนจำนวนที่แท้จริง 81 แห่ง และไม่ใช่ว่าทั้งหมดที่ได้รับใบอนุญาต ในช่วงต้นปี 2019 พนมเปญโพสต์ได้รายงานว่ามีคาสิโนที่ได้รับใบอนุญาต 150 แห่งในสีหนุวิลล์ แต่ไม่มีความชัดเจนว่าคาสิโนเหล่านี้เปิดให้บริการทั้งหมดหรือมีการแสดงโลโก้เฉพาะในขณะที่อยู่ระหว่างการก่อสร้างหรือยังไม่เปิดให้บริการ แต่สิ่งที่ชัดเจน คือ มีการรายงานถึงอาชญากรรมที่เพิ่มสูงมากขึ้นจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนคาสิโนในสีหนุวิลล์²⁰³ โดยมีการก่ออาชญากรรมในหลายรูปแบบ เช่น การลักพาตัว การปล้น ยาเสพติด การค้าประเวณี การลักลอบเข้าเมืองแบบผิดกฎหมายไม่มีใบอนุญาตหรือวีซ่า การฟอกเงิน สแกมเมอร์ที่หลอกลวงและขโมยเงินทางออนไลน์ ฯลฯ รวมทั้งการละเมิดสิทธิมนุษยชน สิทธิแรงงาน และการใช้แรงงานเด็กในธุรกิจคาสิโนอีกด้วย²⁰⁴ นอกจากนี้ยังมีการรายงานหลายเหตุการณ์ผ่านสื่อต่าง ๆ ยกตัวอย่างเช่น ในปี 2017 ชายชาวจีนหลายคนถูกกล่าวหาว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับการล่องละเมิดทางเพศ และการลักพาตัวที่สถานอาบอบนวด แต่มีชาวกัมพูชาเข้ามาขัดขวาง จึงเกิดการปะทะระหว่างกัน โดยมีชาวจีนกว่า 100 คน พร้อมอาวุธเข้าร่วมในการต่อสู้ ส่งผลให้ชาวกัมพูชาหลายคนได้รับบาดเจ็บอย่างรุนแรง ในปี 2018 กิจกรรมทางอาญาได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เช่น การยิงปืน และการโจมตีอย่างรุนแรงในสีหนุวิลล์และเมืองอื่นๆ ที่ได้รับความนิยม ซึ่งพบว่ากิจกรรมดังกล่าวส่วนใหญ่มีความเกี่ยวข้องกับชาวจีนที่อาศัยอยู่ในกัมพูชา และมีบันทึกอย่างเป็นทางการรายงานว่าชาวจีนเป็นผู้กระทำการ เป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายและได้รับบาดเจ็บ จากอุบัติเหตุจราจรในสีหนุวิลล์กว่า 28 คน และมีปัญหาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับ

²⁰³ Po and Heng, "Assessing the Impacts of Chinese Investments in Cambodia: The Case of Preah Sihanoukville Province," 6.

²⁰⁴ Boyle, "Cambodia's Casino Gamble."

การถูกชาวจีนทำร้ายในเรื่องสินเชื่อและหนี้สิน ยกตัวอย่างเช่น กรณีที่ชาย 2 คนที่อ้างว่าเป็นเจ้าหนี้ กักตัวลูกหนี้ชาวจีนที่กู้ยืมเงิน 3,000 ดอลลาร์สหรัฐในคาสิโนเพื่อใช้ในการพนัน ต่อมาเจ้าหนี้เหล่านี้ ถูกส่งตัวไปยังสถานีตำรวจเพื่อสอบสวน แต่ก็ได้รับการปล่อยตัวด้วยค่าเตือนเท่านั้น และปัญหาอีก ประการ คือ การที่คนจีนเพิกเฉยต่อการปฏิบัติทางวัฒนธรรมท้องถิ่นและหลักนิติธรรม ยกตัวอย่างเช่น นักธุรกิจชาวจีนบางคนพยายามทำธุรกิจค้าประเวณีในสีหนุวิลล์ ด้วยจำนวนชาวจีนที่เพิ่มขึ้นทำให้มี ความต้องการบริการทางเพศเพิ่มขึ้นในพื้นที่ ซึ่งการค้าประเวณีเป็นสิ่งผิดกฎหมายในกัมพูชา การ กระทำเหล่านี้นำมาซึ่งการวิจารณ์อย่างรุนแรงจากฝั่งกัมพูชา ในช่วงเดือนสิงหาคม 2018 มีชาวจีน 7 คนถูกจับกุมและสอบสวนในข้อหาที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่การบริการทางเพศโดยกรมการค้ามนุษย์ และการคุ้มครองผู้เยาว์ แต่เนื่องจากกฎหมายที่ควบคุมปัญหาเหล่านี้อ่อนแอ ชาวจีนทั้ง 7 คนจึงได้รับ การปล่อยตัวโดยมีเพียงแค่ค่าเตือน จากเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้ชาวกัมพูชาหลายคนเห็นว่าเป็นการ ละเมิดวัฒนธรรมกัมพูชาและแสดงความไม่พอใจอย่างรุนแรงต่อพฤติกรรมของชาวจีน ซึ่งสิ่งนี้อาจ ส่งผลให้เกิดการต่อต้านเงินเพิ่มมากขึ้นในหมู่ชาวกัมพูชา และในอีก 10 ปีข้างหน้าความรู้สึก ต่อต้านเงินอาจพัฒนาหากสถานการณ์ยังคงมีอยู่ และเป็นผลจากอิทธิพลของเงินที่เพิ่มขึ้นและการ ปรากฏตัวในกัมพูชาโดยเฉพาะพฤติกรรมที่ไม่ดีของแรงงานจีนและนักธุรกิจที่เพิ่งย้ายมาอยู่กัมพูชา เมื่อไม่นานมานี้²⁰⁵ มีผู้ใช้ Facebook แสดงความคิดเห็นในโพสต์โดยใช้แฮชแท็ก #ChineseAgain! ที่ เน้นถึงประเด็นปัญหาสังคมต่างๆ และตั้งแต่ต้นปี 2019 มีชาวจีนมากกว่า 1,000 คนถูกจับกุมใน ข้อหาขายเสพติดและกิจกรรมที่ผิดกฎหมายอื่น ๆ ในกัมพูชา²⁰⁶

3.4.3 การกลืนกลายทางวัฒนธรรม

ชาวจีนใหม่ยังช่วยผลักดันและฟื้นฟูวัฒนธรรม ภาษา ชาติพันธุ์ และการครอบงำทางเศรษฐกิจ และวัฒนธรรมในกัมพูชา²⁰⁷ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและทำให้เกิดการกลืน กลายทางวัฒนธรรม หรือเกิด Sinicization ซึ่งเป็นกระบวนการที่สังคมที่ไม่ใช่คนจีนอยู่ภายใต้อิทธิพล ของวัฒนธรรมจีน เช่น วัฒนธรรมจีนฮั่น ภาษาจีน อาหาร การศึกษา กฎหมาย วิถีชีวิต ประชญา ศาสนา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี บรรทัดฐานทางสังคม ค่านิยม และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ซึ่งชาวกัมพูชา

²⁰⁵ Po and Heng, "Assessing the Impacts of Chinese Investments in Cambodia: The Case of Preah Sihanoukville Province," 10-11.

²⁰⁶ Wright, "Anti-Chinese Sentiment on the Rise in Cambodia".

²⁰⁷ Verver, "Old' and 'new' Chinese business in Phnom Penh."

ที่อาศัยอยู่รอบๆ สีหนุวิลล์เรียกว่า Chinafication²⁰⁸ เช่น การก่อตั้งโรงเรียนจีนที่มีชื่อเสียงที่สุดแห่งหนึ่งของกัมพูชา คือ Tuan Hoa ซึ่งดำเนินการโดยองค์กรชาวจีนในท้องถิ่น โรงเรียนแห่งนี้เป็นโรงเรียนในระดับประถมและมัธยมต้นที่เรียนภาษาจีนกลางที่ใหญ่ที่สุดนอกประเทศจีนและไต้หวัน ปัจจุบันมีนักเรียนมากกว่า 11,000 คน ซึ่งในปัจจุบันทักษะภาษาจีนมีผลอย่างมากต่อการได้งาน ทำและผลตอบแทนที่สูงมากขึ้น²⁰⁹ และยังส่งผลกระทบต่อความเสื่อมของภาษากัมพูชาอันเป็นผลมาจากความไม่รู้และความประมาทของคนจีนที่ทำธุรกิจในกัมพูชา ในการใช้ภาษาที่ไม่ถูกต้อง เนื่องจากเจ้าของภัตตาคารและโรงแรมของจีนหลายแห่งมักจะสะกดภาษากัมพูชาไม่ถูกต้อง ซึ่งมักจะพบเห็นได้จากป้ายต่าง ๆ ที่ดูเหมือนจะนำมาจาก Google Translate²¹⁰ โดยนักวิเคราะห์การเมืองชาวกัมพูชา Vannarith Chheang ได้ตั้งข้อสังเกตว่าผู้อพยพชาวจีนใหม่แตกต่างจากบรรพบุรุษของพวกเขาที่ผสมผสานตัวเองให้เข้ากับชุมชนท้องถิ่น และผสมผสานกับผู้อยู่อาศัยในพื้นที่และอยู่กันอย่างสงบสุข แต่ผู้อพยพชาวจีนใหม่เหล่านี้ไม่สนใจเรียนรู้ภาษา วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ของกัมพูชา²¹¹

3.4.4 ปัญหาความปลอดภัยในสิ่งปลูกสร้าง

ผลกระทบจากการลงทุนของจีนในภาคก่อสร้างหิรัญทรัพย์และโครงการโครงสร้างพื้นฐานที่ไม่ได้มาตรฐานส่งผลให้ ในเดือนมิถุนายน 2019 มีคนงานก่อสร้างชาวกัมพูชา 28 คนเสียชีวิต และบาดเจ็บอย่างน้อย 26 คนจากการถล่มของอาคาร 7 ชั้นที่อยู่ในระหว่างการก่อสร้างโดยนักพัฒนาชาวจีน โศกนาฏกรรมครั้งนี้ถูกกล่าวหาว่าเป็นเพราะการใช้วิธีการก่อสร้างที่ผิดกฎหมายของบริษัทจีน²¹² และเป็นการตอกย้ำความรู้สึกเชิงลบเกี่ยวกับการลงทุนของจีน²¹³ โดยนายกรัฐมนตรีฮุนเซนได้ลงพื้นที่เกิดเหตุเพื่อที่จะระงับความไม่สงบในหมู่ประชาชนท้องถิ่นและประกาศว่าจะให้เงินชดเชยแก่ครอบครัวของผู้ที่ตกเป็นเหยื่อและผู้บาดเจ็บจะได้รับการรักษาพยาบาลฟรี²¹⁴ เจ้าหน้าที่ได้ควบคุมตัวชาวจีน 4 คนที่เกี่ยวข้องกับโครงการที่เป็นเจ้าของอาคารและหัวหน้าบริษัทก่อสร้างในคดีฆาตกรรมโดยไม่เจตนา

²⁰⁸ Khidhir, "Does Sihanoukville belong to China? ."

²⁰⁹ KAWASE, "The 'Chinazation' of Cambodia."

²¹⁰ Khidhir, "Does Sihanoukville belong to China? ."

²¹¹ Po and Heng, "Assessing the Impacts of Chinese Investments in Cambodia: The Case of Preah Sihanoukville Province," 10-11.

²¹² Khidhir, "Does Sihanoukville belong to China? ."

²¹³ Heng, "Chinese investment strains Cambodian society."

²¹⁴ Onishi, "Cambodia's China-built runway irks US but locals have other concerns."

และผู้รับเหมาและหัวหน้างานหญิงถูกตรวจสอบว่าเป็นผู้สมรู้ร่วมคิด และทำให้ผู้ว่าราชการจังหวัดสีหนุวิลล์ลาออกและหัวหน้าคณะกรรมการบริหารจัดการภัยพิบัติแห่งชาติถูกไล่ออก²¹⁵ หลังจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นรัฐบาลจัดตั้งคณะกรรมการพิเศษ ซึ่งประกอบด้วยสมาชิก 100 คนเพื่อตรวจสอบถึงสาเหตุที่ตึกถล่ม และตรวจสอบโครงการสิ่งก่อสร้างที่ดำเนินการอยู่ทั้งหมดว่ามีใบอนุญาตและมีมาตรฐานคุณภาพในการก่อสร้างหรือไม่²¹⁶ และให้มีอำนาจในการร่างและยื่นรายงานต่อกระทรวงการจัดการที่ดิน โดยมีรายงานว่าตั้งแต่ปี 2017 จนถึงเดือนกรกฎาคม 2019 มี 819 โครงการที่ได้รับอนุมัติให้เริ่มการก่อสร้าง²¹⁷ โดยคณะกรรมการได้ตรวจสอบคุณภาพอาคารได้ตรวจสอบอาคาร 570 แห่งในสีหนุวิลล์ และได้มีคำสั่งให้รื้อถอนอาคาร 23 หลัง และให้มีการฟื้นฟูอาคาร 166 หลัง ซึ่งพบว่าไม่ปลอดภัยเพราะมีรอยแตกร้าวบนโครงสร้างของอาคาร นอกจากนี้ยังพบว่ามีสถานที่ก่อสร้าง 22 แห่งในสีหนุวิลล์ที่ไม่มีใบอนุญาตและถูกสั่งให้หยุดดำเนินการ โดยกระทรวงการจัดการที่ดินได้แถลงการณ์ว่าจะดำเนินการทางกฎหมายกับโครงการก่อสร้างที่ไม่มีใบอนุญาต²¹⁸ รวมถึงมีการตรวจพบว่ามี 381 โครงการที่ขาดเอกสารที่จำเป็น และพบว่าเจ้าของบริษัทก่อสร้างบางบริษัทไม่ยอมแสดงเอกสารและพยายามติดสินบนแก่คณะกรรมการที่เข้าไปตรวจสอบ²¹⁹ ในรายงานได้ระบุว่า การก่อสร้างส่วนใหญ่ในจังหวัดไม่ผ่านมาตรฐานทางเทคนิคและใช้วัสดุก่อสร้างคุณภาพต่ำ²²⁰ ถึงแม้จะสร้างเสร็จสมบูรณ์อย่างรวดเร็วแต่ก็จำเป็นจะต้องซ่อมแซมต่อไป²²¹ เนื่องจากการปรับเปลี่ยนแผนของวิศวกรสำหรับโครงการ โดยใช้วัสดุคุณภาพต่ำและมีราคาถูกในการก่อสร้าง ซึ่งอาคารในสีหนุ

²¹⁵ Shaun Turton and Khan Sokummono, "Cambodia building collapse probed as anti-China sentiment simmers," *Nikkei Asian Reviews*, last modified 25 June, 2019, <https://asia.nikkei.com/Politics/International-relations/Cambodia-building-collapse-probed-as-anti-China-sentiment-simmers>.

²¹⁶ Sun Narin, "After Cambodia's Building Collapse, More Construction Sites Found "Without License" ", *VOA Khmer* last modified 29 June, 2019, <https://www.voacambodia.com/a/after-cambodia-s-building-collapse-more-construction-sites-found-without-license/4978044.html>.

²¹⁷ Ben Sokhean, "Committee inspects hundreds of projects," *Khmer Times* last modified 21 August, 2019, <https://www.khmertimeskh.com/635601/committee-inspects-hundreds-of-projects/>.

²¹⁸ Sokhean, "Committee inspects hundreds of projects."

²¹⁹ Narin, "After Cambodia's Building Collapse, More Construction Sites Found "Without License" " .

²²⁰ Ben Sokhean, "Building committee concerned over construction safety in Preah Sihanouk," *Khmer Times*, last modified 30 December, 2019, <https://www.khmertimeskh.com/674857/building-committee-concerned-over-construction-safety-in-preah-sihanouk/>.

²²¹ Vannarith Chheang, "Cambodia Embraces China's Belt and Road Initiative," © ISEAS Yusof Ishak Institute, 2017, accessed 12 Aug, 2019, <http://hdl.handle.net/11540/7213>.

ลส์กว่า 30% ใช้วัสดุคุณภาพต่ำไม่ต่างจากตึกที่ถล่มลงมา²²² ในเดือนสิงหาคม 2018 World Bank ได้เตือนว่าการพัฒนาในสีหนุวิลล์ดำเนินการแบบก่อสร้างก่อนที่จะได้รับใบอนุญาตในภายหลัง ซึ่งการออกใบอนุญาตและการควบคุมการก่อสร้างอยู่นอกเหนืออำนาจเจ้าหน้าที่ของแต่ละจังหวัดและเทศบาล²²³ ตามรายงานของ World Bank ในปี 2016 เกี่ยวกับธุรกิจในกลุ่มพูซาพบว่า 87% ของ 373 บริษัท ได้จ่ายเงินสินบนในช่วงที่มีการขอใบอนุญาตก่อสร้าง²²⁴ ซึ่งการเติบโตอย่างรวดเร็วของการก่อสร้างในสีหนุวิลล์ยากที่จะควบคุม²²⁵ นอกจากนี้บริษัทก่อสร้างและผู้รับเหมาบางรายไม่ได้จัดหาอุปกรณ์ความปลอดภัยให้กับพนักงานและคนงาน และมีการจัดการที่ไม่ดีในสถานที่ก่อสร้าง และตามรายงานยังระบุว่าสถาปนิก หัวหน้างาน และวิศวกรมักไม่มีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ²²⁶ ประกอบกับกฎหมายแรงงานที่ไม่เข้มงวดทำให้คนงานก่อสร้างอยู่ในความเสี่ยง องค์กรแรงงานระหว่างประเทศได้เน้นถึงการเปิดเผยของคนงานเกี่ยวกับความปลอดภัยและอันตรายต่อสุขภาพในสถานที่ก่อสร้าง²²⁷ ในขณะที่นายกรัฐมนตรีฮุนเซนได้กล่าวถึงการประเมินความน่าเชื่อถือในการก่อสร้างอาคารทั้งหมด โดยฮุนเซนยังคงปกป้องการลงทุนของจีนในสีหนุวิลล์ท่ามกลางความกังวลที่เพิ่มมากขึ้นและการวิพากษ์วิจารณ์ถึงความโกลาหล การลดลงของสภาพแวดล้อม ถนนที่มีฝุ่นละออง การเพิ่มขึ้นของราคาที่พักและอาหาร โดยฮุนเซนมองว่าสีหนุวิลล์จะกลายเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจชายฝั่งที่สำคัญ หากไม่มีนักลงทุนชาวจีนก็คงจะไม่มีตึกและอาคารที่สูงแบบทุกวันนี้²²⁸

3.4.5 ปัญหาสิ่งแวดล้อม

การลงทุนของจีนยังส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เนื่องจากชาวจีนซื้อสายเงินจำนวนมากที่อาศัยและทำธุรกิจในกลุ่มพูซา โดยเฉพาะในสีหนุวิลล์ดูเหมือนจะไม่กังวลกับสภาพแวดล้อม สุขภาพ การกำจัดของเสีย และความเสื่อมโทรมในพื้นที่อยู่อาศัยและลงทุน โดยธุรกิจต่าง ๆ ที่ดำเนินโดยชาวจีน เช่น โรงไฟฟ้า คาสีโน และแท่นขุดเจาะน้ำมันนอกชายฝั่ง มีส่วนทำให้คุณภาพสิ่งแวดล้อมแย่ลง

²²² Turton and Sokummono, "Cambodia building collapse probed as anti-China sentiment simmers."

²²³ Narin, "After Cambodia's Building Collapse, More Construction Sites Found "Without License" ."

²²⁴ Turton and Sokummono, "Cambodia building collapse probed as anti-China sentiment simmers."

²²⁵ Narin, "After Cambodia's Building Collapse, More Construction Sites Found "Without License" ."

²²⁶ Sokhean, "Building committee concerned over construction safety in Preah Sihanouk."

²²⁷ "Cambodia: Sihanoukville building collapse death toll rises," BBC, last modified 23 June, 2019, <https://www.bbc.com/news/world-asia-48729072>.

²²⁸ Narin, "After Cambodia's Building Collapse, More Construction Sites Found "Without License" ."

จากการทิ้งมลพิษจากโรงงาน และสถานที่ก่อสร้างลงสู่ทะเลโดยตรง การขาดมาตรฐานการดำเนินงาน ในคาสิโนของจีนและสถานที่ก่อสร้างอาคารสูงทำให้เกิดมลพิษมาก ปัญหาสิ่งแวดล้อมเหล่านี้ได้สร้างความกังวลในกลุ่มสิ่งแวดล้อมและประชาชนทั่วไป²²⁹ และเป็นภัยคุกคามต่อชุมชนท้องถิ่นและการพัฒนาที่ยั่งยืน²³⁰ นอกจากนี้การลงทุนของชาวจีนในโครงการพัฒนารีสอร์ทยังก่อให้เกิดอันตรายต่อป่าไม้ และความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ ตัวอย่างเช่น การลงทุนของจีนในโครงการ Golden Silver Golf Resort ซึ่งเป็นโครงการที่ถูกออกแบบให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวขนาดใหญ่ในเสียมเรียบ รีสอร์ทแห่งนี้ตั้งอยู่ในอุทยานแห่งชาติ Ream National Park ซึ่งพื้นที่ส่วนหนึ่งเป็นป่าฝนที่ควรได้รับการปกป้อง ครอบคลุมพื้นที่ 3,300 เฮกตาร์ ซึ่งดำเนินงานภายใต้สัมปทานที่ดินที่ได้รับจากรัฐบาลกัมพูชา มีรายงานถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมเมื่อโครงการที่เริ่มดำเนินการ พื้นที่ป่าขนาดใหญ่และต้นไม้ที่มีค่าจำนวนมากจะถูกทำลาย เช่น ไม้พะยุง ซึ่งเป็นที่ต้องการของคนจีน โดยกัมพูชาเป็นประเทศที่มีการตัดไม้อย่างผิดกฎหมายและรัฐบาลไม่ได้ดำเนินการเอาจริงเอาจังเพื่อป้องกันการทำลายป่าครั้งนี้ ซึ่งจะส่งผลทำให้กัมพูชามีความเสี่ยงต่อผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศและภัยธรรมชาติ²³¹ ความผันผวนของระดับน้ำระหว่างฤดูฝนและฤดูแล้ง ซึ่งจะส่งผลต่อแม่น้ำโขงและลุ่มน้ำโตนเลสาบ ความหลากหลายทางชีวภาพ ทรัพยากรน้ำจืดเพื่อการเกษตร กิจกรรมการประมงและการเกษตร ท้ายที่สุดจะส่งผลต่อความมั่นคงด้านอาหารและการดำรงชีวิต น้ำท่วมฉับพลันจากฝนตกหนักในช่วงฤดูมรสุม และพายุไซร่อนร้อน ส่งผลกระทบต่อ 180,000 ครัวเรือนและก่อให้เกิดผู้เสียชีวิต 43 รายและบาดเจ็บจำนวนมาก²³²

กล่าวโดยสรุป ผลกระทบจากการลงทุนและความช่วยเหลือของจีน ทางด้านเศรษฐกิจ การเมืองภายใน การเมืองระหว่างประเทศ สังคมและวัฒนธรรม มีทั้งผลกระทบเชิงบวก และผลกระทบเชิงลบ โดยผลกระทบเชิงบวก กล่าวคือ การลงทุนของจีนในด้านโครงสร้างพื้นฐาน พื้นฐานช่วยดึงดูดนักลงทุนและนักท่องเที่ยว ในภาคอุตสาหกรรมที่ทำให้กัมพูชาเข้าไปมีส่วนร่วมในห่วงโซ่

²²⁹ Po and Heng, "Assessing the Impacts of Chinese Investments in Cambodia: The Case of Preah Sihanoukville Province," 12-13.

²³⁰ Chheang, "The Political Economy of Chinese Investment in Cambodia."

²³¹ Po and Heng, "Assessing the Impacts of Chinese Investments in Cambodia: The Case of Preah Sihanoukville Province," 12-13.

²³² "Climate Risk Profile: Cambodia ", Climatelinks, last modified March, 2019, accessed 11 July,, 2020, <https://www.climatelinks.org/resources/climate-risk-profile-cambodia>.

มูลค่าโลก และช่วยในการสร้างงานจัดจ้างแรงงานที่ไม่มีทักษะ ในส่วนของผลกระทบเชิงลบจากการลงทุนและความช่วยเหลือของจีน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ จากการสร้างหนี้สาธารณะและความเสี่ยงจากการติดกับดักหนี้ (Debt trap) ผลกระทบต่อราคาภาคอสังหาริมทรัพย์ และการสร้างผลประโยชน์ที่ไม่เท่าเทียมระหว่างภาคเอกชน ด้านการเมืองภายใน ก่อให้เกิดปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน และการเอื้อประโยชน์ให้แก่กลุ่มคนบางกลุ่ม รวมถึงปัญหาจากอาชญากรรมทางไซเบอร์ ด้านการเมืองระหว่างประเทศ สร้างความไม่สมดุลทางอำนาจและการขาดอิสระในการกำหนดนโยบาย และมีความเสี่ยงจากการพึ่งพาเงินมากเกินไป ทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันระหว่างคนท้องถิ่นและชนชั้นสูงของสังคม การเพิ่มขึ้นของอาชญากรรมและความรุนแรง การอพยพย้ายถิ่นของชาวจีนทำให้เกิดการกลืนกลายทางวัฒนธรรม การลงทุนของจีนที่ไม่ได้มาตรฐานในการก่อสร้าง และปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น

บทที่ 4

ปัจจัยที่ส่งผลทำให้กัมพูชาใช้ยุทธศาสตร์การดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจ (Bandwagon) กับจีน

ปัจจัยที่ทำให้กัมพูชาในฐานะรัฐขนาดเล็กเลือกที่จะใช้ยุทธศาสตร์การดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจ (Bandwagon) กับจีน ซึ่งแตกต่างจากประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคที่ดำเนินกลยุทธ์แบบผสมผสานในการมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจกับจีน แต่ก็ยังวางแนวความมั่นคงกับสหรัฐ หรือ ดำเนินยุทธศาสตร์การบริหารความเสี่ยง (Hedging)

โดยสารนิพนธ์ฉบับนี้ผู้เขียนมองว่ากัมพูชาเลือกใช้ยุทธศาสตร์การดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจ (Bandwagon) กับจีน ถึงแม้กัมพูชาจะได้รับความเสี่ยง และผลกระทบที่ตามมามากมายจากการลงทุนและการให้ความช่วยเหลือจากจีนไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ ความเสี่ยงจากการติดกับดักหนี้ (Debt trap) ที่ไม่สามารถใช้คืนได้ ด้านการเมือง ปัญหาจากการทุจริตคอร์รัปชัน ความเสี่ยงจากการพึ่งพาเงินมากเกินไป และตกเป็นอาณานิคมรูปแบบใหม่ และด้านสังคมวัฒนธรรม ที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนท้องถิ่น และปัญหาจากการเพิ่มขึ้นของอาชญากรรมและความรุนแรงจากการอพยพเข้ามาของชาวจีน แต่กัมพูชาก็ยังคงเลือกดำเนินยุทธศาสตร์การดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจกับจีนและสอดคล้องกับจีนในทุกมิติ เป็นแบบการดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจแบบครอบคลุม (Comprehensive Bandwagoning) ทั้งมิติด้านเศรษฐกิจ ผ่านความช่วยเหลือและการลงทุน และมีมิติความมั่นคง ผ่านการสนับสนุนทางการทหารและการฝึกทหารร่วมกัน เนื่องจากกัมพูชา มองถึงผลประโยชน์และผลตอบแทนที่ได้รับมากกว่าความเสี่ยงและผลกระทบที่เกิดขึ้น เพราะผู้ที่ได้รับประโยชน์ คือ ชนชั้นสูง และผู้นำทางการเมืองที่มีบทบาทในการกำหนดและเลือกใช้นโยบาย แต่ผลกระทบต่าง ๆ ที่ได้รับกลับตกอยู่ที่ประชาชน นอกจากนี้จีนยังไม่วิพากษ์วิจารณ์การเมืองภายในและไม่แทรกแซงกิจการภายในประเทศ อีกทั้งการสนับสนุนของจีนเอื้อต่อระบบการปกครองแบบเผด็จการของฮุนเซนให้คงอยู่และฝังรากลึกต่อไปในกัมพูชา ซึ่งสามารถอธิบายถึงปัจจัยที่อยู่เบื้องหลังของการดำเนินยุทธศาสตร์การดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจของกัมพูชาต่อจีน แบ่งออกได้เป็น 2 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยภายนอก และปัจจัยภายใน

4.1 ปัจจัยภายนอก

4.1.1 การคานอำนาจกับประเทศเพื่อนบ้าน

เนื่องจากสภาพทางภูมิศาสตร์ที่อยู่ตรงกลางระหว่างไทย และเวียดนาม ที่มีขนาดใหญ่และมีการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ก้าวหน้า รวมถึงมรดกทางประวัติศาสตร์ความขัดแย้งจากในอดีต จึงเป็นปัจจัยในการกำหนดนโยบายทางยุทธศาสตร์การวางแนวกับจีน เพื่อแสวงหาการสนับสนุนจากภายนอก²³³ สำหรับประเทศไทย ความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชาและไทยมีความผันผวนระหว่างความร่วมมือและความขัดแย้งตั้งแต่ปี 1950 จนถึงปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงการปกครอง ระบอบการปกครอง และรัฐบาลของกัมพูชาหรือไทยส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศ โดยชนชั้นนำทางการเมืองของทั้งสองประเทศดำเนินความสัมพันธ์ทวิภาคีตามผลประโยชน์เชิงกลยุทธ์ที่เอื้อต่อการรักษาอำนาจและความชอบธรรมของตนในประเทศ การเมืองในประเทศจึงมีความสำคัญต่อนโยบายต่างประเทศที่มีต่อกัมพูชา เนื่องจากรัฐบาลผู้ดำรงตำแหน่งมักจะอุทธรณ์ข้อพิพาททางชายแดนกับกัมพูชา เช่น ในพื้นที่เขาพระวิหาร นำไปสู่การสร้างวาทกรรมชาตินิยม และความเป็นอื่น การปกป้องอธิปไตยของชาติไทย เพื่อให้รัฐบาลนั้น ๆ ได้รับการสนับสนุนและความนิยมจากประชาชนในประเทศ²³⁴

ในขณะที่เวียดนาม ชนชั้นสูงและประชาชนชาวกัมพูชามองว่าเวียดนามเป็นภัยคุกคามความอยู่รอดของกัมพูชา เนื่องจากปัญหาความขัดแย้งชายแดนที่ยังไม่ได้รับการแก้ไข ปัญหาการเดินทางเรือและปัญหาการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอย่างผิดกฎหมายของชาวเวียดนามในกัมพูชาที่ไม่ได้รับการจดทะเบียน ตัวอย่างเช่น ในปี 2017 กรมตรวจคนเข้าเมืองระบุว่ามิชชาวเวียดนามกว่า 10,000 คน อาศัยอยู่ในกัมพูชาโดยไม่มีเอกสารทางกฎหมายที่เหมาะสม นอกจากนี้ชนชั้นสูงทางการเมืองของกัมพูชาในพรรค CPP ในอดีตได้รับการแต่งตั้งและสนับสนุนจากเวียดนาม ทำให้เกิดการระมัดระวังเกี่ยวกับการรุกรานกัมพูชาในประวัติศาสตร์ของเวียดนาม และตระหนักถึงผู้อพยพชาวเวียดนามที่เข้ามาแบบผิดกฎหมายจำนวนมากนั้นมาพร้อมกับความทรงจำเกี่ยวกับการรุกรานในอดีต จึงถูกมองว่าเป็นภัยคุกคามที่ต้องมีมาตรการป้องกัน โดยรัฐบาลได้ดำเนินมาตรการกับผู้อพยพชาวเวียดนามที่ผิดกฎหมายในระหว่างปี 2015 ถึง 2016 มีแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย 8,400 คนถูกส่งตัวกลับประเทศ

²³³ Sovinda and Primiano, "An "Ironclad Friend": Explaining Cambodia's Bandwagoning Policy towards China," 11-12.

²³⁴ Kosal, "Introduction: Cambodia's political history and foreign relations, 1945-1998," 47-51.

เวียดนาม²³⁵ รวมถึงความรู้สึกต่อต้านชาวเวียดนามในกัมพูชาที่เป็นปัญหาอย่างยาวนานผ่านการผลิตข่าวกรรมที่มาจากมรดกทางประวัติศาสตร์ที่ซับซ้อน ซึ่งยังคงส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ในระดับประชาชนกับประชาชน²³⁶ นอกจากนี้ยังได้ใช้ความรู้สึกต่อต้านชาวเวียดนามเพื่อลดความรู้สึกต่อต้านจีนที่เพิ่มมากขึ้นจากผลกระทบต่าง ๆ ในกัมพูชา²³⁷ อีกทั้งความช่วยเหลือทางทหารของจีนที่มีมาอย่างต่อเนื่องสร้างความเชื่อมั่นด้านความมั่นคงหากมีกรณีเลวร้ายที่สุดที่อาจเกิดขึ้นได้ ซึ่งทำให้กัมพูชาต้องปรับนโยบายต่างประเทศใหม่ โดยเฉพาะท่ามกลางความมั่นคงในภูมิภาคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เนื่องจากการเติบโตอย่างรวดเร็วของจีนและเวียดนาม ซึ่งมีความเสี่ยงต่อการถูกคุกคามอธิปไตย ทำให้ชนชั้นนำทางการเมืองกัมพูชาเลือกใช้กลยุทธ์เข้าข้างจีนเพื่อให้ได้รับการคุ้มครองความปลอดภัยที่สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารความเสี่ยงต่อเวียดนาม และเพิ่มขีดความสามารถในการป้องกันของกัมพูชา ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นการถ่วงดุลแบบอ่อน (Soft Balancing) โดยตั้งแต่ปี 1990 จีนได้กลายเป็นหุ้นส่วนที่สำคัญที่สุดของกัมพูชาในด้านความมั่นคงและความร่วมมือด้านการป้องกันประเทศแบบทวิภาคีที่มีความแนบแน่นขึ้นเป็นอย่างมาก จีนได้ยกระดับความร่วมมือทางทหารกับกองทัพกัมพูชา (RCAF) โดยมีการเสนอสินเชื่อและสนับสนุนอุปกรณ์ทางการทหาร รวมถึงการฝึกอบรมและการฝึกทหารร่วมกัน หรือที่เรียกว่า Golden Dragon ซึ่งความร่วมมือที่แน่นแฟ้นดังกล่าวเกิดจากความไว้วางใจที่เพิ่มขึ้น การปรับตัวซึ่งกันและกัน และการรับรู้ภัยคุกคามของจีนลดลง²³⁸ นอกจากความช่วยเหลือทางการทหารแล้ว กัมพูชายังสามารถใช้ประโยชน์จากการสนับสนุนและความเชี่ยวชาญของจีนในการพัฒนาอุตสาหกรรมท้องถิ่น เพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานสากลสำหรับการส่งออก ซึ่งจะทำให้กัมพูชาสามารถแข่งขันกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างเวียดนามและไทยได้²³⁹

4.1.2 ความไม่เชื่อมั่นในกลไกของอาเซียน

กัมพูชามองว่าอาเซียนเป็นองค์กรระดับภูมิภาคที่ไม่มีประสิทธิภาพในด้านความมั่นคง และไม่เชื่อในกลไกในการแก้ไขความขัดแย้งระหว่างสมาชิกในอาเซียน ยกตัวอย่างเช่น ในกรณีข้อพิพาท

²³⁵ Sovinda and Primiano, "An "Ironclad Friend": Explaining Cambodia's Bandwagoning Policy towards China," 11-13.

²³⁶ Kosal, "Introduction: Cambodia's political history and foreign relations, 1945-1998," 73-76.

²³⁷ Chong, "The Politics behind Cambodia's Embrace of China," 4-5.

²³⁸ Sovinda and Primiano, "An "Ironclad Friend": Explaining Cambodia's Bandwagoning Policy towards China," 11-13.

²³⁹ Touch, "What Does Chinese Investment Mean for Cambodia?."

ชายแดนไทย-กัมพูชา โดยเฉพาะในกรณีข้อพิพาทปราสาทพระวิหารในสิทธิ์การเป็นเจ้าของ ข้อพิพาทดังกล่าวปะทุขึ้นในเดือนมิถุนายน ปี 2008 เมื่อทหารไทยหลายร้อยคนได้เข้ามาในพื้นที่ห่างจากปราสาทพระวิหารประมาณ 300 เมตร และขยายไปสู่พื้นที่ที่กัมพูชามองว่าเป็นดินแดนของตน กัมพูชาพยายามที่จะให้มีการหารือในการประชุมสุดยอดประจำปีครั้งที่ 18 ของอาเซียน แต่ก็ไม่สามารถเจรจาหรือแก้ไขความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ ทำให้นักวิเคราะห์บางคนให้ความเห็นว่าอาเซียนไม่มีกลไกในการระงับข้อพิพาท²⁴⁰ ล้มเหลวในการป้องกันไม่ให้เกิดการปะทะกันในระหว่างการโต้แย้งและการยื่นคำตัดสินต่อศาลระหว่างประเทศของสมาชิกอาเซียน²⁴¹ นักวิชาการชาวกัมพูชาได้กล่าวไว้ว่าหากอาเซียนไม่สามารถจัดการกับข้อพิพาทระหว่างสองประเทศสมาชิกได้ ก็จะไม่สามารถจัดการกับเงินเหนือข้อพิพาททะเลจีนใต้ ซึ่งมีหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้เช่นกัน²⁴²

ดังนั้นนโยบายต่างประเทศของกัมพูชาจึงมุ่งเน้นไปที่การสอดคล้องกับประเทศมหาอำนาจอย่างจีน เนื่องจากความไร้ประสิทธิภาพของอาเซียนในมิติความมั่นคง²⁴³ สำหรับนายกรัฐมนตรีฮุนเซนมองว่าความเป็นปีกแผ่นของอาเซียนไม่ได้อยู่ในระดับสูงสุดในวาระของกัมพูชา โดยไม่เห็นถึงประโยชน์จากการจัดกลุ่มในระดับภูมิภาค²⁴⁴ จุดอ่อนของอาเซียนอยู่ที่วิถีอาเซียนที่ข้อตกลงต่าง ๆ ต้องผ่าน “ฉันทามติ” ซึ่งทำให้ฮุนเซนสามารถยับยั้งแถลงการณ์ของอาเซียนได้ และรู้วิธีที่จะจัดการกับอาเซียนเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง แม้ว่าจะถูกลงโทษจากตะวันตกก็ตาม²⁴⁵ ดังจะเห็นได้จากในปี 2012 ที่กัมพูชาเป็นประธานในการประชุมสุดยอดอาเซียน สรุปรการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนครั้งที่ 45 ณ กรุงพนมเปญ กัมพูชาปฏิเสธที่จะกล่าวถึงประเด็นเรื่องทะเลจีนใต้ จึงทำให้ไม่สามารถออกแถลงการณ์แสดงจุดยืนร่วมกันของอาเซียนในเรื่องข้อพิพาททางทะเลจีนใต้ได้ แสดงให้เห็นถึงความล้มเหลวของอาเซียนในการออกแถลงการณ์ร่วมเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ ในปี 2016 มีรายงานว่ามีการทำข้อตกลงกับจีน จากการที่จีนได้รับประโยชน์ในเรื่องนี้ในอาเซียนนั้นเป็นเงื่อนไขของการปล่อยสินเชื่อและการลงทุนในกัมพูชา ยกตัวอย่างเช่น กัมพูชาได้รับเงินช่วยเหลือจากจีนถึง

²⁴⁰ Sovinda and Primiano, "An "Ironclad Friend": Explaining Cambodia's Bandwagoning Policy towards China," 13.

²⁴¹ Chong, "The Politics behind Cambodia's Embrace of China," 69.

²⁴² Sovinda and Primiano, "An "Ironclad Friend": Explaining Cambodia's Bandwagoning Policy towards China," 13.

²⁴³ Sovinda and Primiano, "An "Ironclad Friend": Explaining Cambodia's Bandwagoning Policy towards China," 13.

²⁴⁴ Verver, "Old' and 'new' Chinese business in Phnom Penh."

²⁴⁵ Sovinda and Primiano, "An "Ironclad Friend": Explaining Cambodia's Bandwagoning Policy towards China," 13.

600 ล้านดอลลาร์สหรัฐ สำหรับการปฏิบัติการตามกฎเกณฑ์เหนือทะเลจีนใต้²⁴⁶ ต่อมาในปี 2019 ในการประชุมสุดยอดที่กรุงเทพฯ กัมพูชาได้มีการเรียกร้องให้ยกเลิกคำว่า “ทะเล” ออกจากพื้นที่ความร่วมมืออาเซียน แม้ว่าความร่วมมือทางทะเลยังคงอยู่ในวาระ²⁴⁷ นักวิชาการกล่าวว่า เมื่อมีการพูดถึงประเด็นทะเลจีนใต้ในการประชุมอาเซียนมีการวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางว่ากัมพูชาทำหน้าที่เป็นโฆษกและเป็นตัวแทนผลประโยชน์ของจีน ความไม่ลงรอยกันระหว่างกัมพูชาและอาเซียนก็มีส่วนสำคัญ โดยนักวิชาการชาวกัมพูชาเชื่อว่าปัญหาทะเลจีนใต้ไม่ใช่ปัญหาของอาเซียนและองค์การระดับภูมิภาคที่มีกลไกในการแก้ไขข้อพิพาท²⁴⁸ นอกจากนี้ความตึงเครียดในทะเลจีนใต้ที่เกิดขึ้นทำให้กัมพูชายิ่งเข้าใกล้จีนมากขึ้น เนื่องจากไม่ได้เป็นประเทศที่มีประเด็นข้อพิพาทกับจีนในทะเลจีนใต้²⁴⁹ การเป็นพันธมิตรกันของรัฐเผด็จการระหว่างจีนและกัมพูชาคูคัมการทำงานร่วมกันของอาเซียนเสถียรภาพของภูมิภาค และบรรทัดฐานของประชาธิปไตย²⁵⁰ โดยจีนมองว่าตำแหน่งของกัมพูชาในอาเซียนและภูมิภาคแม่น้ำโขงเป็นหนึ่งในองค์ประกอบที่สำคัญในความทะเยอทะยานทางยุทธศาสตร์ของจีนในเอเชียแปซิฟิก ภูมิศาสตร์ของกัมพูชายังช่วยให้เกิดความปลอดภัย และการกำกับดูแลในทะเลจีนใต้ เนื่องจากการอ้างสิทธิ์ของจีนในหมู่เกาะสแปรตลีย์ที่มีข้อพิพาท โดยผู้เชี่ยวชาญเสนอว่าท่าเรือน้ำลึกในกัมพูชาเป็นเพียงส่วนหนึ่งของเครือข่ายการลงทุนท่าเรือขนาดใหญ่ของจีน ซึ่งครอบคลุมศรีลังกา ปากีสถาน พม่า บังคลาเทศ ไทย และอินโดนีเซีย²⁵¹

4.1.3 แรงกดดันของสหรัฐฯ ที่ต่อต้านระบอบการเมืองเผด็จการของกัมพูชา

กัมพูชาเผชิญความท้าทายด้านนโยบายต่างประเทศจากการแข่งขันกันของมหาอำนาจในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงทางเศรษฐกิจและการถ่วงดุลของการแข่งขันเชิงกลยุทธ์ระหว่างจีนและสหรัฐฯ เพื่อให้ได้มาซึ่งอิทธิพลภายในกัมพูชา การแข่งขันของมหาอำนาจภายนอกส่งผลกระทบต่ออย่างมีนัยสำคัญต่อสถานการณ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจของกัมพูชา เนื่องจากกัมพูชายังคงพึ่งพาความช่วยเหลือจากต่างประเทศเพื่อการพัฒนาทางการเมืองและเศรษฐกิจ ทำให้เกิดการตัดสินใจ

²⁴⁶ Chong, "The Politics behind Cambodia's Embrace of China," 6.

²⁴⁷ Takahashi, "Hun Sen gently adjusts Cambodia's intimacy with China."

²⁴⁸ Chong, "The Politics behind Cambodia's Embrace of China," 6.

²⁴⁹ Var and Canberra, "Cambodia jumps on the China defence bandwagon."

²⁵⁰ Burgos and Ear, "China's Strategic Interests in Cambodia: Influence and Resources," 638-639.

²⁵¹ Var and Canberra, "Cambodia jumps on the China defence bandwagon."

ที่ยากลำบากของรัฐขนาดเล็กเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมกับประเทศมหาอำนาจ²⁵² นโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯ ภายใต้ประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์ ที่มีความไม่แน่นอนในภูมิภาค ในขณะที่อิทธิพลทางเศรษฐกิจ การทหาร และยุทธศาสตร์ของจีนยังคงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จีนเป็นนักลงทุนต่างชาติรายใหญ่ที่สุดของกัมพูชา และสนับสนุนกัมพูชาทางด้านเศรษฐกิจ และการทหาร²⁵³

กัมพูชาเลือกดำเนินยุทธศาสตร์การดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจกับจีน ท่ามกลางสถานะที่นโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯ มีความไม่แน่นอน โดยกัมพูชาเป็นพันธมิตรที่ใกล้ชิดที่สุดกับจีนและได้บรรลุข้อตกลงหุ้นส่วนเพื่อความร่วมมือที่ครอบคลุมในปี 2006 และยกระดับเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือเชิงยุทธศาสตร์ที่ครอบคลุมในปี 2010 ซึ่งนายกรัฐมนตรีฮุนเซนมองว่าจีนเป็นเพื่อนที่น่าไว้วางใจที่สุด และจะเห็นได้จากในปี 2017 กัมพูชาเลื่อนการฝึกทหารประจำปีระหว่างกัมพูชาและสหรัฐฯ ที่ดำเนินมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2010 หรือที่เรียกว่า Angkor Sentinel ซึ่งนักวิจารณ์มองว่าการเลื่อนหรือยกเลิกการฝึกนั้นมีส่วนมาจากอิทธิพลที่เพิ่มขึ้นของจีนในกัมพูชา การแข่งขันเชิงกลยุทธ์และความตึงเครียดระหว่างจีนกับสหรัฐฯ ที่เพิ่มสูงขึ้น จากสงครามการค้า และลุกลามไปสู่การแข่งขันด้านอาวุธที่รุนแรง ด้านเทคโนโลยี และศักยภาพทางทหาร จึงเหมือนเป็นการส่งสัญญาณให้กับสหรัฐฯ ต่อข้อวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในกัมพูชา และประชาธิปไตย โดยเงื่อนไขความช่วยเหลือของสหรัฐฯ ที่เข้มงวดหากประเมินว่ามีการละเมิดหลักของประชาธิปไตย และสิทธิมนุษยชน การให้ความช่วยเหลือจะยุติลงทันที²⁵⁴ ดังจะเห็นได้จากความวุ่นวายทางการเมืองในกัมพูชาในปี 1997 ที่สหรัฐฯ ระบุโครงการช่วยเหลือทั้งหมด รวมถึงความช่วยเหลือทางการทหาร เนื่องจากถือว่าการกระทำของรัฐบาลขัดต่อหลักการประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ และกัมพูชาลดลงในเวลาต่อมา²⁵⁵ นอกจากนี้สหรัฐฯ ยังมีความกังวลในการลงทุนของจีนที่เกาะกง ว่าในอนาคตอาจสามารถพัฒนาเป็นฐานทัพเรือของจีนในกัมพูชา ซึ่งจะเอื้อต่อยุทธศาสตร์ทางทะเลของจีนในบริเวณทะเลจีนใต้ เนื่องจากสหรัฐฯ กับจีนมีข้อพิพาทในประเด็นเสรีภาพในการเดินเรือ ส่งผลต่ออนาคตของ

²⁵² Veasna Var, "Cambodia's Strategic and Security Situation and Prospects: Implications for Defense Policy," *NIDS Joint Research Series* 15 (2017): 13-15,

http://www.nids.mod.go.jp/english/publication/joint_research/series15/pdf/top.pdf.

²⁵³ Var and Canberra, "Cambodia jumps on the China defence bandwagon."

²⁵⁴ Var and Canberra, "Cambodia jumps on the China defence bandwagon."

²⁵⁵ Var, "Cambodia's Strategic and Security Situation and Prospects: Implications for Defense Policy," 13-15.

ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ - กัมพูชา²⁵⁶ เมื่อเปรียบเทียบแล้วนโยบายของจีนในเรื่องการไม่แทรกแซงกิจการภายในประเทศและการเคารพอธิปไตย ดังที่แสดงไว้ในหลักการ 5 ประการของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ²⁵⁷ โดยจีนที่ให้ความช่วยเหลือแบบให้เปล่าและไม่มีข้อผูกมัดในการต้องแสดงหลักฐานการใช้เงิน นอกจากนี้ยังไม่มีพหุภาคีวิจารณ์ประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนหรือประเด็นการเลือกตั้งในกัมพูชา จึงทำให้รัฐบาลกัมพูชามองว่าเงินเคารพอธิปไตยของกัมพูชา²⁵⁸ อีกทั้งความตึงเครียดในทะเลจีนใต้ที่เกิดขึ้นทำให้กัมพูชายิ่งเข้าใกล้จีนมากขึ้น เนื่องจากไม่ได้เป็นประเทศที่มีประเด็นข้อพิพาทกับจีนในทะเลจีนใต้²⁵⁹ ทำให้เงินกลายเป็นพันธมิตรทางทหารที่สำคัญที่สุดของกัมพูชาในการให้ความช่วยเหลือทางการทหาร การฝึกอบรมและมีส่วนร่วมในการฝึกปฏิบัติการทางทะเล โดยได้มีการฝึกร่วมกันที่เรียกว่า Golden Dragon ในปี 2019²⁶⁰ ในขณะที่ความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชาและตะวันตกมีทิศทางแยกลงเนื่องจากการยุบพรรคฝ่ายค้าน National Rescue Party (CNRP) ในปี 2017 และการเลือกตั้งที่ขาดความโปร่งใส มีการทุจริตและใช้อำนาจในทางที่ผิดของเจ้าหน้าที่ระดับสูงของรัฐ ในปี 2018 จึงทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชาและสหรัฐฯ ตกต่ำลง โดยสหรัฐฯ ได้มีการคว่ำบาตรในการให้ความช่วยเหลือและทางการเงิน และเผชิญหน้ากับความท้าทายจากการที่สหภาพยุโรปได้เริ่มกระบวนการถอดถอนสิทธิพิเศษทางการค้า (Everything But Arms; EBA) ซึ่งเป็นการเคลื่อนไหวเพื่อตอบสนองต่อกัมพูชาในการขาดความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ แรงงาน และสิทธิทางการเมือง รวมถึงการถอยหลังตามระบอบประชาธิปไตย (Democratic Backsliding) แรกกดันจากการเมืองภายในประเทศและระหว่างประเทศผลักดันให้กัมพูชาดำเนินนโยบายตามจีนและพึ่งพาเงินมากขึ้น โดยนโยบายต่างประเทศของกัมพูชาภายใต้เงื่อนไขในปัจจุบันมุ่งเน้นไปที่เงินมากขึ้นจากการพึ่งพาความช่วยเหลือและการลงทุนโดยตรงจากจีน²⁶¹ อีกทั้งมีการออกนโยบายใหม่ คือ นโยบายอิสรภาพแห่งกัมพูชา (National Independence Policy) ที่ลดการพึ่งพาลาดจากทั้งสหรัฐฯ และตะวันตก และจะมุ่งให้ความสำคัญกับการค้าการลงทุนในเอเชียเพิ่มมากขึ้น²⁶² ซึ่งผลประโยชน์แห่งชาติของ

²⁵⁶ Hutt, "US, China tensions put Cambodia in potential peril ".ข

²⁵⁷ Pichnorak, "How has China's Aid influenced Cambodia's Foreign Policy?," 42.

²⁵⁸ Var, "Cambodia's Strategic and Security Situation and Prospects: Implications for Defense Policy," 13-15.

²⁵⁹ Var and Canberra, "Cambodia jumps on the China defence bandwagon."

²⁶⁰ Hutt, "US, China tensions put Cambodia in potential peril ".

²⁶¹ Heng, "Is Cambodia's Foreign Policy Heading in the Right Direction?."

²⁶² "นโยบายใหม่ “กัมพูชา” ลดพึ่งพา EU-US มุ่งเอเชีย."

กัมพูชาศูนย์กลางอยู่ที่การรักษาอำนาจอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดน ความมั่นคงและเสถียรภาพทางการเมือง และการพัฒนาเศรษฐกิจ ดังนั้นนโยบายต่างประเทศของกัมพูชาจึงอธิบายได้ว่าเป็นการดำเนินนโยบายตามรัฐธรรมนูญหาอำนาจเพื่อผลประโยชน์ กัมพูชายังคงมองว่าสหรัฐฯ เป็นหุ้นส่วนที่สำคัญด้านความมั่นคง และเสถียรภาพในภูมิภาค แต่กัมพูชายังคงเลือกสนับสนุนจีน เนื่องจากมองว่าความช่วยเหลือจากจีนมาโดยปราศจากการแทรกแซง²⁶³

4.1.4 การสนับสนุนของจีนทางการทูตในเวทีภูมิภาคและระหว่างประเทศ

ความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกัมพูชาและจีนครบรอบ 60 ปี ในปี 2018 ท่ามกลางความไม่แน่นอนทางการเมืองภายในประเทศที่เพิ่มขึ้นและการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอย่างรวดเร็วในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก โดยกัมพูชาและจีนได้ยกระดับความสัมพันธ์ระหว่างกันในการพัฒนาหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ที่ครอบคลุมตั้งแต่ปี 2010 และส่งเสริมความร่วมมือเชิงยุทธศาสตร์ความร่วมมือทวิภาคีเพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง นโยบายต่างประเทศของกัมพูชาถูกกำหนดโดยมุมมองของโลกที่เป็นแบบหลายขั้ว (Multipolar) และมองว่าระเบียบระหว่างภูมิภาคกำลังพัฒนาและนำไปสู่ระเบียบที่จีนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งจีนจะเข้ามามีบทบาทเป็นผู้นำในความสัมพันธ์ระดับภูมิภาคและจีนเป็นหนึ่งในมหาอำนาจระดับโลก²⁶⁴ ในทางการทูต จีนให้การสนับสนุนกัมพูชา เมื่อถูกกดดันจากองค์การระหว่างประเทศเกี่ยวกับข้อกล่าวหาเรื่องการละเมิดสิทธิมนุษยชน การกดขี่ การคอร์รัปชัน และการใช้อำนาจในทางที่ผิดของรัฐบาลระดับสูง โดยสถานทูตจีนเป็นผู้แทนทางการทูตที่ใหญ่ที่สุดในเมืองหลวงของกัมพูชา นอกจากนี้จีนเป็นพันธมิตรด้านการพัฒนาที่สำคัญที่สุดของกัมพูชา ซึ่งกัมพูชาได้ตอบแทนพันธมิตรโดยได้ทำข้อตกลงกันอย่างเจียบ ๆ ที่จะสนองความต้องการและความปรารถนาของจีนเกือบทั้งหมด ยกตัวอย่างเช่น การทำสัมปทานที่ดินขนาดใหญ่ไปจนถึงการอนุญาตให้สร้างเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำ ถนน สะพาน ทางรถไฟ และระบบโทรคมนาคม รวมถึงการส่งตัวชาวอุยกูร์กลับประเทศ การอนุญาตให้จีนเข้าถึงเศรษฐกิจของกัมพูชาได้โดยเสรี²⁶⁵

²⁶³ Var and Canberra, "Cambodia jumps on the China defence bandwagon."

²⁶⁴ Chheang, "Cambodia, China 60 years on."

²⁶⁵ Burgos and Ear, "China's Strategic Interests in Cambodia: Influence and Resources," 637-638.

4.2 ปัจจัยภายใน

4.2.1 ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และความช่วยเหลือจากจีน

ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในประเทศ และความช่วยเหลือจากจีนเป็นอีกเหตุผลที่สำคัญที่ทำให้กัมพูชาเลือกที่จะดำเนินนโยบายตามจีน เนื่องจากกัมพูชาในฐานะรัฐขนาดเล็กที่ต้องการเงินทุนสำหรับการพัฒนาประเทศ และช่วยให้กัมพูชามีบทบาททางการเมืองมากยิ่งขึ้น ซึ่งจีนก็ได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจมากขึ้นเช่นกัน²⁶⁶

จีนเป็นคู่ค้าที่ใหญ่ที่สุดของกัมพูชา ด้านการค้าทวิภาคีระหว่างกัมพูชาและจีนมีการเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 26 ต่อปี ปริมาณการค้าทวิภาคีในปี 2018 รวมอยู่ที่ 7.37 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งการส่งออกของกัมพูชาไปยังจีนเพิ่มขึ้นจาก 264 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี 2012 มาเป็น 1.35 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยมีสินค้าหลัก ได้แก่ ผลิตภัณฑ์สิ่งทอ รองเท้าหนังและเครื่องแต่งกาย หนังสือตีพิมพ์ ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร เช่น ข้าว แป้ง มันสำปะหลัง เม็ดมะม่วงหิมพานต์ น้ำมันปาล์มกึ่งแปรรูป พลาสติกและยางพารา เป็นต้น ส่วนการนำเข้าสินค้าจากจีนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจาก 2.77 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี 2012 เป็น 6.02 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี 2018 สินค้าที่กัมพูชานำเข้าจากจีนส่วนใหญ่เป็นวัสดุและอุปกรณ์สำหรับผลิตภัณฑ์สิ่งทอและเครื่องจักรสำหรับโรงงานตัดเย็บเสื้อผ้า โลหะและวัสดุก่อสร้าง หินและแก้ว ชิ้นส่วนรถยนต์ ผลิตภัณฑ์เคมี พลาสติกและยาง เป็นต้น²⁶⁷ จีนยังให้คำมั่นที่จะนำเข้าสินค้าเกษตรจากกัมพูชา เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคชาวจีน และทั้งสองฝ่ายพยายามที่จะเพิ่มการค้าทวิภาคีระหว่างกันให้สูงถึง 6 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี 2020²⁶⁸ และเพิ่มมูลค่าเป็น 10,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐภายในปี 2023²⁶⁹

สำหรับการลงทุนจากต่างประเทศ จำนวนการลงทุนในกัมพูชาเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญตั้งแต่ปี 2012 จาก 2.9 พันล้านดอลลาร์สหรัฐในปี 2012 เป็น 9.4 พันล้านดอลลาร์สหรัฐในปี 2019 โดยจีนเป็นแหล่งการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (FDI) รายใหญ่ที่สุดในกัมพูชา และเพิ่มการลงทุนอย่างต่อเนื่อง²⁷⁰ นักลงทุนจีนในกัมพูชามีทั้งรัฐวิสาหกิจและเอกชน โดยมุ่งเน้นไปที่ภาคการเกษตร

²⁶⁶ Sovinda and Primiano, "An "Ironclad Friend": Explaining Cambodia's Bandwagoning Policy towards China," 9.

²⁶⁷ "Cambodia."

²⁶⁸ Sovinda and Primiano, "An "Ironclad Friend": Explaining Cambodia's Bandwagoning Policy towards China," 10.

²⁶⁹ Heng, "Chinese investment strains Cambodian society."

²⁷⁰ Council for the Development of Cambodia, "Investment Trend."

และอุตสาหกรรมเกษตร ภาคอุตสาหกรรม โครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพ บริการและการท่องเที่ยว ในด้านการเกษตรและอุตสาหกรรมการเกษตร การลงทุนของจีนได้สร้างความทันสมัยให้กับสินค้าทางการเกษตรของกัมพูชาผ่านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เพื่อให้ได้มาตรฐานและทำให้สามารถเข้าถึงตลาดที่ใหญ่ขึ้นได้ โดยโครงการการลงทุนของจีนจำนวน 30 โครงการ ในภาคการเกษตรและอุตสาหกรรม การเกษตรมีพื้นที่ขนาดใหญ่ประมาณ 237,406 เฮกตาร์ โดยมีโครงการ 21 โครงการที่มีผลบังคับใช้มีพื้นที่ 173,904 เฮกตาร์ แต่มีพื้นที่เพาะปลูกอยู่ประมาณ 42,081 เฮกตาร์ หนึ่งในโครงการลงทุนด้านเกษตรกรรมที่สำคัญที่สุดของจีน คือ เขตเศรษฐกิจพิเศษที่จังหวัดกำปงสปีอ ซึ่งตั้งอยู่ทางตะวันตกของกัมพูชา โดยมีเงินลงทุนกว่า 2 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ²⁷¹ โดยนักลงทุนจีนได้รับสัมปทานที่ดินทางเศรษฐกิจจำนวนมาก (ELCs) ที่จัดสรรเพื่อการเพาะปลูก เช่น ยางพารา น้ำตาล มันสำปะหลัง และโรงงานแปรรูปไม้²⁷² นอกจากนี้ยังมีโครงการลงทุนของจีน 7 โครงการ ในการสีข้าว กำลังการผลิตกว่า 669.82 ตันต่อปี²⁷³ ในด้านอุตสาหกรรม และโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพ จีนได้ลงทุนท่าเรือเขตเศรษฐกิจพิเศษสีหนุวิลล์ (SSEZ) ซึ่งเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษแห่งแรกของจีนที่อยู่นอกประเทศจีน ดำเนินการโดยกลุ่มพัฒนาการลงทุนระหว่างประเทศของกัมพูชาและการลงทุนความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศของมณฑลเจียงซูไท่ ซึ่งมีการจดทะเบียนบริษัทและรัฐวิสาหกิจกว่า 108 แห่ง มีเงินลงทุนรวมประมาณ 306 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ การพัฒนาดังกล่าวมีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดประโยชน์แกกัมพูชา เช่น การจัดหางานให้กับชาวกัมพูชา โดยในปี 2017 มีจำนวนพนักงานในเขตเศรษฐกิจพิเศษสีหนุวิลล์อยู่ 16,000 คน ซึ่งมีเป้าหมายที่จะจ้างแรงงานชาวกัมพูชา 80,000 ถึง 100,000 คน และจะพัฒนาให้เป็น “เซ็นจิน” ของกัมพูชา นอกจากนี้ในด้านพลังงาน จีนมีการลงทุนในภาคพลังงานในกัมพูชา โดยมุ่งเน้นไปที่การสร้างเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำ และโรงไฟฟ้าถ่านหิน²⁷⁴ ได้แก่ เขื่อน Kirirom I เขื่อน Kamchay เขื่อน Kirirom III เขื่อน Stung Atai เขื่อน Lower Russei Chrum เขื่อน Stung Tatai และ เขื่อน Lower Sesan II²⁷⁵ สำหรับโรงไฟฟ้าถ่านหินที่แรกตั้งอยู่ที่เขตอุตสาหกรรม Stoeng Hav เปิดดำเนินการตั้งแต่ปี 2014 และอีกแห่งในจังหวัดกำปอตก่อสร้างเสร็จสมบูรณ์ในปี 2015 ซึ่งการลงทุนด้านพลังงานของจีนมีความสำคัญต่อกัมพูชาอย่างยิ่ง เนื่องจาก

²⁷¹ Sovinda and Primiano, "An "Ironclad Friend": Explaining Cambodia's Bandwagoning Policy towards China," 9-11.

²⁷² Verver, "Old' and 'new' Chinese business in Phnom Penh."

²⁷³ Chheang, "The Political Economy of Chinese Investment in Cambodia," 12.

²⁷⁴ Sovinda and Primiano, "An "Ironclad Friend": Explaining Cambodia's Bandwagoning Policy towards China," 9-11.

²⁷⁵ "Cambodia's Hydropower."

กัมพูชาต้องพึ่งพาการนำเข้าไฟฟ้าจากประเทศเพื่อนบ้านซึ่งมีราคาแพงและไม่เพียงพอต่อการใช้งาน ทั้งในภาคครัวเรือนและอุตสาหกรรม ส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในประเทศ²⁷⁶

กัมพูชามีความต้องการทางการเงินจำนวนมากประมาณ 500-700 ล้านดอลลาร์สหรัฐต่อปี เพื่อเร่งการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานในกัมพูชาในรูปแบบของการลงทุน เงินกู้จากสัมปทานและการให้ความช่วยเหลือของจีน โดยจีนให้ความช่วยเหลือกัมพูชาในด้านการก่อสร้างและการฟื้นฟูถนนกว่า 2,000 กิโลเมตร สะพานขนาดใหญ่ 23 สาย ซึ่งมีค่าใช้จ่ายประมาณ 1 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ สนามบินนานาชาติเสียมเรียบ และท่าเรือพนมเปญ (PPAP) โดยจีนให้กู้ยืมผ่านการสัมปทานจำนวน 28.2 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งเป็นท่าเรือน้ำจืดขนาดใหญ่ที่สุดของกัมพูชารองรับตู้คอนเทนเนอร์ได้มากถึง 180,000 ตู้ นอกจากนี้ยังมีทางด่วนพนมเปญ-สีหนุวิลล์ ที่มีความยาว 190 กิโลเมตรกำลังก่อสร้างด้วยเงินกู้ยืมและความช่วยเหลือจากจีนคิดเป็นมูลค่า 1.9 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ²⁷⁷

สำหรับความช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจและการพัฒนา ตั้งแต่ปี 2010 จีนเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาที่ใหญ่ที่สุดและต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน²⁷⁸ ในปี 2017 ความช่วยเหลือจากจีนไปยังกัมพูชามีมูลค่าสูงถึง 4.2 พันล้านดอลลาร์สหรัฐในรูปแบบของเงินช่วยเหลือและสินเชื่อ ดอกเบี้ยต่ำ ครอบคลุมทั้งด้านการเกษตร สาธารณสุข การศึกษา ประกันสังคม และโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพ นอกจากนี้ในการเยือนกัมพูชาอย่างเป็นทางการของประธานาธิบดีสี จิ้นผิง ในปี 2016 ได้ตัดหนี้ของกัมพูชาประมาณ 89 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และให้ความช่วยเหลือเพิ่มขึ้นอีก 600 ล้านดอลลาร์สหรัฐ สำหรับความช่วยเหลือในด้านการเกษตร ในปี 2015 จีนได้มอบเงินจำนวน 87.5 ล้านดอลลาร์สหรัฐ พร้อมให้เงินกู้ยืมจากธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทยเพื่อสนับสนุนโครงการด้านการเกษตรหลายโครงการ เช่น การพัฒนาทรัพยากรน้ำ Prek Stung Keo ในลุ่มน้ำ Stung การก่อสร้างโรงเรียนเพื่อการเกษตร ฯลฯ ในประเด็นด้านสาธารณสุข เช่น ในปี 2014 จีนมอบรถพยาบาล 200 คัน ให้กับกัมพูชา และให้เงินทุนประมาณ 65 ล้านดอลลาร์สหรัฐเพื่อปรับปรุง

²⁷⁶ Sovinda and Primiano, "An "Ironclad Friend": Explaining Cambodia's Bandwagoning Policy towards China," 9-11.

²⁷⁷ Sovinda and Primiano, "An "Ironclad Friend": Explaining Cambodia's Bandwagoning Policy towards China," 9-11.

²⁷⁸ "Project Listing by Development Partner and Status".

โรงพยาบาลทหาร ในปี 2017 ด้านการศึกษาในปี 2016 จีนได้มอบทุนการศึกษาแก่นักศึกษาชาวกัมพูชามากกว่า 2,000 คน²⁷⁹

เมื่อกัมพูชาดำเนินนโยบายและใกล้ชิดกับจีนมากขึ้น จีนก็จะให้รางวัลทางเศรษฐกิจแก่กัมพูชามากขึ้น²⁸⁰ ดังจะเห็นได้จากในกรณีที่กัมพูชาสนับสนุนจีนและปฏิเสธที่จะกล่าวถึงทะเลจีนใต้ในการแถลงการณ์ร่วมในการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนครั้งที่ 45 ที่จีนได้รับผลประโยชน์จากการสนับสนุนของกัมพูชาในอาเซียน ทำให้กัมพูชาได้รับรางวัลด้วยความช่วยเหลือจากจีนถึง 600 ล้านดอลลาร์สหรัฐ²⁸¹ นอกจากนี้กัมพูชาได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งช่วยดึงดูดนักลงทุนและนักท่องเที่ยว²⁸² และยังช่วยเร่งการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจและการเชื่อมโยงระหว่างกันในด้านโครงสร้างพื้นฐานของกัมพูชาเข้ากับอาเซียนตามแผนแม่บทด้วยความเชื่อมโยงระหว่างกันในอาเซียน (MPAC)²⁸³ และส่วนอื่น ๆ ของโลก นอกจากนี้ยังช่วยให้วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อย (SMEs) และเกษตรกรกัมพูชาขนส่งสินค้าทางการเกษตรไปสู่ตลาดด้วยต้นทุนที่ต่ำ ซึ่งจะช่วยในการปรับปรุงรายได้ของครัวเรือนและมาตรฐานการครองชีพ²⁸⁴ การลงทุนของจีนในภาคอุตสาหกรรมทำให้กัมพูชาสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในห่วงโซ่มูลค่าโลก (Global Value Chains) มากขึ้น และมีความสามารถในการแข่งขันมากขึ้น เนื่องจากการไหลเวียนสินค้าและบริการที่เพิ่มมากขึ้น จากโครงสร้างพื้นฐานที่เชื่อมต่อกันจะทำให้ตลาดการค้าและการลงทุนในกัมพูชามีพลวัตมากขึ้นตามไปด้วย และช่วยในการสร้างงานใหม่หลายพันตำแหน่ง การจัดจ้างแรงงานที่ไม่มีทักษะ (unskilled labor) ให้ทำงานในการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานและกิจกรรมทางเศรษฐกิจอื่น ๆ เป็นการเพิ่มโอกาสในการทำงานและได้รับค่าจ้างที่ดีขึ้นสำหรับคนงานในท้องถิ่น และเป็นการส่งเสริมความเชี่ยวชาญด้านเทคนิคและกำลังการผลิต นอกจากนี้เจ้าของทรัพย์สินสามารถสร้างรายได้มหาศาลจากการให้เช่าอสังหาริมทรัพย์แก่ชาวจีนที่เข้ามาลงทุน อีกทั้งยังเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจ

²⁷⁹ Sovinda and Primiano, "An "Ironclad Friend": Explaining Cambodia's Bandwagoning Policy towards China," 9-11.

²⁸⁰ Sovinda and Primiano, "An "Ironclad Friend": Explaining Cambodia's Bandwagoning Policy towards China," 9-11.

²⁸¹ Chong, "The Politics behind Cambodia's Embrace of China," 6.

²⁸² Sovinda and Primiano, "An "Ironclad Friend": Explaining Cambodia's Bandwagoning Policy towards China," 9-11.

²⁸³ Jusoh, "The Impact of BRI on Trade and Investment in ASEAN."

²⁸⁴ Sovinda and Primiano, "An "Ironclad Friend": Explaining Cambodia's Bandwagoning Policy towards China," 9-11.

สร้างความมั่นคงทางการเมืองและการเติบโตทางเศรษฐกิจ และช่วยให้รัฐบาลได้รายรับจากการจัดเก็บภาษีเนื่องจากรายได้และค่าแรงที่เพิ่มขึ้น การค้าทวิภาคีช่วยส่งเสริมให้ปริมาณการค้าระหว่างกัมพูชา-จีนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและเข้าถึงตลาดขนาดใหญ่ของจีนเพิ่มการส่งออกสินค้าทางการเกษตรและพืชเศรษฐกิจอื่น ๆ²⁸⁵ และยังเป็นการรองรับผลผลิตทางการเกษตร หากสหภาพยุโรปยกเลิกสิทธิพิเศษทางการค้า (EBA)²⁸⁶

นอกจากนี้ นายกรัฐมนตรีฮุนเซน ยังได้แสดงความคิดเห็นเชิงบวกเกี่ยวกับจีนอย่างต่อเนื่อง โดยกล่าวว่าจีนให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจแก่กัมพูชาโดยไม่มีการผูกมัด และความช่วยเหลือนี้ยังตอบสนองต่อความต้องการเร่งด่วนในการพัฒนาในประเทศกัมพูชา²⁸⁷ และปกป้องการลงทุนของจีนในสีหนุวิลล์ท่ามกลางความกังวลที่เพิ่มมากขึ้นและการวิพากษ์วิจารณ์ถึงความโกลาหล การลดลงของสภาพแวดล้อม ถนนที่มีฝุ่นละออง การเพิ่มขึ้นของราคาที่พักและอาหาร โดยฮุนเซนมองว่าสีหนุวิลล์จะกลายเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจชายฝั่งที่สำคัญ หากไม่มีนักลงทุนชาวจีนก็คงจะไม่มีตึกและอาคารที่สูงแบบทุกวันนี้²⁸⁸ รวมถึงทางด่วนพนมเปญ-สีหนุวิลล์ ก็เกิดขึ้นไม่ได้หากไม่ได้รับการช่วยเหลือจากรัฐบาลจีน²⁸⁹ ในเรื่องการกู้ยืมเงินจากจีน นายกรัฐมนตรีฮุนเซน ได้กล่าวถึงเสียงที่วิพากษ์วิจารณ์ว่ากัมพูชาอาจตกอยู่ในกับดักหนี้ (Debt trap) ของจีนว่า การสนับสนุนทางการเงินจากจีนนั้นไม่กระทบต่อความเป็นอิสระของกัมพูชา โดยกัมพูชาสามารถรักษาอำนาจอธิปไตย ในขณะที่กู้ยืมเงินจากจีนตามโครงการที่กัมพูชาต้องการ และเงินเคการพการตัดสินใจในการใช้เงินกู้ของกัมพูชา โดยไม่ได้บังคับให้ทำสิ่งนั้นสิ่งนี้ และยังกล่าวอีกว่ากัมพูชาจ่ายเงินผ่านการให้สัมปทานที่มีอัตราดอกเบี้ยต่ำและระยะเวลาผ่อนผันที่ยาวนาน²⁹⁰ และหนี้โดยรวมยังอยู่ในระดับต่ำที่ 21.5% ของผลิตภัณฑ์มวลรวม

²⁸⁵ Liangyu, "Spotlight: Rising China-ASEAN economic, trade cooperation vital for long-term peace, shared prosperity in region: Cambodian officials, scholars."

²⁸⁶ Liangyu, "Spotlight: Rising China-ASEAN economic, trade cooperation vital for long-term peace, shared prosperity in region: Cambodian officials, scholars."

²⁸⁷ Sovinda and Primiano, "An "Ironclad Friend": Explaining Cambodia's Bandwagoning Policy towards China," 9-11.

²⁸⁸ Narin, "After Cambodia's Building Collapse, More Construction Sites Found "Without License" ".

²⁸⁹ ToMoya Onishi, "Cambodia breaks ground on \$2bn China-funded expressway," Nikkei Asian Reviews, 2019, accessed 11, July, 2020, <https://asia.nikkei.com/Spotlight/Belt-and-Road/Cambodia-breaks-ground-on-2bn-China-funded-expressway>

²⁹⁰ Venzon, "Cambodia's Hun Sen quashes fears of Chinese 'debt trap'."

ภายในประเทศ (GDP) หนี้สาธารณะของกัมพูชาอยู่ที่ 7 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี 2018 และได้ชำระคืน 19% ของหนี้ทั้งหมดในช่วงหลายปีที่ผ่านมา²⁹¹

4.2.2 การลงทุนและความช่วยเหลือของจีนเอื้อต่อการคอร์รัปชันของเจ้าหน้าที่รัฐ ชนชั้นนำทางการเมืองในระดับประเทศและท้องถิ่น ข้าราชการ และภาคธุรกิจ

การคอร์รัปชันในกัมพูชาถือเป็นแนวทางปฏิบัติที่แพร่หลาย การเพิ่มขึ้นของการลงทุนจากต่างประเทศ นักลงทุนมีส่วนร่วมในการทุจริตผ่านกระบวนการลงทุนที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งเป็นการเอื้อให้เกิดการคอร์รัปชันของเจ้าหน้าที่รัฐ ชนชั้นนำทางการเมืองในระดับประเทศและท้องถิ่น ข้าราชการ และภาคธุรกิจให้เพิ่มสูงขึ้น²⁹² ตามรายงานของ Transparency International (TI) ได้จัดอันดับดัชนีการรับรู้การทุจริตของกัมพูชาในปี 2019 อยู่ที่อันดับ 162 จาก 180 ประเทศ และได้รับ 20 คะแนนจาก 100 คะแนน²⁹³

การสนับสนุนทางการเงินและความช่วยเหลือจากรัฐบาลจีนแก่ชนชั้นนำทางการเมืองและผู้มีอำนาจในการตัดสินใจของกัมพูชามีส่วนสำคัญในการช่วยให้สามารถเข้าถึงข้อตกลงในการเข้าถึงทรัพยากรที่สำคัญ การอนุมัติโครงการ และการได้รับการคุ้มครองสำหรับการลงทุนขนาดใหญ่ในกัมพูชา การลงทุนของจีนในกัมพูชามีทั้งในรูปแบบของรัฐวิสาหกิจ (SOEs) ซึ่งการจัดตั้งรัฐวิสาหกิจในต่างประเทศและการดำเนินการภายใต้กรรมสิทธิ์ของชาวต่างชาติจะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ต่อชนชั้นนำทางการเมืองในประเทศนั้น ๆ บริษัทจีนที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลจีนมีวิธีในการจัดการความเสี่ยงจากการลงทุนในกัมพูชา โดยการสร้างความร่วมมือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกันทางการเมือง ยกตัวอย่างเช่น บริษัท Mongolia Erdos Hongjun Holding Group ซึ่งเป็นบริษัทรัฐวิสาหกิจของจีนกำลังกลายเป็นนักลงทุนต่างชาติรายใหญ่ในกัมพูชา โดยบริษัทดังกล่าวจัดการกับความเสี่ยงสูงที่ต้องเผชิญในโครงการ โดยการร่วมมือกับบริษัทกัมพูชาที่มีความเชื่อมโยงทางการเมือง ได้แก่ กลุ่มพัฒนาการลงทุนระหว่างประเทศของกัมพูชา (CIIDG) และ บริษัท Shukaku ซึ่งทั้งสองบริษัทเป็นของ Lau Meng Khin ซึ่งเป็นวุฒิสมาชิกชาวกัมพูชาเชื้อสายจีน และเป็นสมาชิกของพรรค CPP โดยพบหลักฐานการทุจริตในการรับประกันราคาซื้อไฟฟ้าจากโรงไฟฟ้าถ่านหินที่จะสร้าง

²⁹¹ Thul, "Cambodia PM dismisses fears of Chinese debt trap."

²⁹² David Ryan Sequeira, "2020 Investment Climate Statements: Cambodia," U.S Department of State, accessed 11, July, 2020, <https://www.state.gov/reports/2020-investment-climate-statements/cambodia/>.

²⁹³ *Corruption Perceptions Index 2018*.

ร่วมกันในเมืองท่าสีหนุวิลล์ นอกจากนี้ยังมีการร่วมทุนเพื่อดำเนินการพัฒนาอพาร์ทเมนต์หรูและเว็บไซต์ค้าปลีก การได้รับสัมปทานที่ดินเพื่อใช้ประโยชน์จากไม้สนซึ่งเกิดขีดจำกัดตามกฎหมาย การได้รับสัมปทานในการสำรวจหาแร่ลูมิเนียม นอกจากนี้ยังมีบริษัทร่วมทุนที่ได้รับเงินสนับสนุนจากธนาคาร EXIM ของจีน ซึ่งมีการชำระอัตราดอกเบี้ยต่ำ²⁹⁴ อีกวิธีคือการเป็นนายหน้า หรือ ผู้ค้าใบอนุญาต ซึ่งต่อมากลายเป็นพันธมิตรร่วมทุนในท้องถิ่น โดยนักลงทุนต่างชาติต้องหานายหน้าในท้องถิ่นที่มีอำนาจและมีสายสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นกับเจ้าหน้าที่ระดับสูงของรัฐบาลเพื่ออำนวยความสะดวกในการขอใบอนุญาต ELC นักลงทุนต่างชาติจะต้องจัดสรรหุ้นจำนวนหนึ่งให้กับนายหน้า จากนั้นนายหน้าจะกลายเป็นพันธมิตรในท้องถิ่นเพื่อปกป้องการดำเนินธุรกิจ²⁹⁵

ในส่วนของภาคเอกชนอื่น ๆ พบว่ามีการเชื่อมโยงกับชนชั้นนำทางการเมืองของกัมพูชา ผ่านการติดสินบนแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐในลำดับชั้นต่าง ๆ เพื่อให้ได้รับผลประโยชน์ในธุรกิจ การผูกขาดในการนำเข้าสินค้า สัญญาสาธารณะ สัมปทานที่ดิน²⁹⁶ การอนุมัติใบอนุญาตขององค์กรต่าง ๆ และการลดความซับซ้อนของกฎระเบียบของระบบราชการ²⁹⁷ นอกจากนี้ผู้มีส่วนร่วมในธุรกิจยังระบุอีกว่ามีการทุจริต โดยเฉพาะในศาลยุติธรรม หน่วยงานด้านศุลกากร และหน่วยงานด้านภาษี ซึ่งมักพบว่านักลงทุนต่างชาติมีการติดสินบนแก่เจ้าหน้าที่²⁹⁸ เพื่อให้รอดพ้นจากการกระทำความผิดและเพื่อไม่ให้โดนการตรวจสอบ²⁹⁹ การเพิ่มขึ้นของนักลงทุนชาวจีน ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมและการแลกเปลี่ยนทางธุรกิจระหว่างนักธุรกิจชาวจีนใหม่และนักธุรกิจชาวกัมพูชาเชื้อสายจีนที่ได้รับสิทธิพิเศษและได้รับการคุ้มครองจากเจ้าหน้าที่ระดับสูงของพรรค CPP³⁰⁰ เนื่องจากระบบการเมืองในกัมพูชาเป็นแบบอุปถัมภ์ จึงทำให้นักการเมืองจำเป็นต้องมีเครือข่ายทางเศรษฐกิจส่วนตัวในการรักษาอำนาจ ซึ่งความสัมพันธ์

²⁹⁴ Daniel O'Neil, "Playing Risk: Chinese Foreign Direct Investment in Cambodia," *Contemporary Southeast Asia* 36, no. 2 (2014): 195-196, <https://doi.org/10.1355/cs36-2a>.

²⁹⁵ Sokphea Young, "Patronage and Clientelism of Chinese Investment in Cambodia," *China, Law and Development*, no. 11 (10/05 2019), https://www.researchgate.net/publication/336771414_Patronage_and_Clientelism_of_Chinese_Investment_in_Cambodia.

²⁹⁶ Verver, "How 'new' Chinese revived an 'old' ethnic dominance in Cambodia's economy".

²⁹⁷ O'Neil, "Playing Risk: Chinese Foreign Direct Investment in Cambodia," 195-197.

²⁹⁸ Sequeira, "2020 Investment Climate Statements: Cambodia."

²⁹⁹ Chong, "The Politics behind Cambodia's Embrace of China," 5-6.

³⁰⁰ Verver, "Old' and 'new' Chinese business in Phnom Penh."

ระหว่างกลุ่มผลประโยชน์กับสถาบันของรัฐเกิดขึ้นผ่านกระบวนการตัดสินใจบน นักธุรกิจจีนบางรายได้รับสัญชาติกัมพูชา และได้ดำรงตำแหน่งสำคัญในรัฐบาล ผ่านการซื้อขายตำแหน่ง เช่น ตำแหน่งที่ปรึกษา (Oknha) ความสำคัญของผู้ที่มีส่วนแบ่งผลประโยชน์ในเศรษฐกิจของประเทศ ตำแหน่งในสถาบันของรัฐ และอำนาจที่สร้างขึ้นผ่านเครือข่ายอุปถัมภ์ ทำให้กลุ่มเหล่านี้กลายเป็นตัวแสดงที่ไม่มีอิทธิพลในการลอบบีกับรัฐบาล เพื่อรักษาความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับจีน เนื่องจากผลประโยชน์ที่ได้รับจากความช่วยเหลือและการลงทุนของจีน³⁰¹

ในด้านความช่วยเหลือจากจีนนั้นขาดความโปร่งใสและไม่มีขั้นตอนการดำเนินงานที่เป็นมาตรฐานเกี่ยวกับการเบิกจ่าย และมาตรฐานการตรวจสอบความรับผิดชอบของรัฐบาลไร้ประสิทธิภาพและมีการคอร์รัปชัน จึงเป็นการเอื้อต่อเจ้าหน้าที่ระดับสูงของรัฐที่จะนำเงินส่วนนี้ออกไปใช้เพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว³⁰²

ถึงแม้ว่ากัมพูชาได้มีการประกาศใช้กฎหมายต่อต้านการทุจริตในปี 2010 เพื่อต่อต้านการทุจริต โดยการตัดสินใจ การละเมิดหน่วยงานของรัฐ การชู้กรรโชก การจ่ายเงินเพื่ออำนวยความสะดวก และการรับสินบนในรูปแบบของการบริจาด หรือ สัญญา ภายใต้กฎหมายข้าราชการทุกคนต้องแสดงทรัพย์สินทางการเงินต่อรัฐบาลทุก 2 ปี โดยมีหน่วยงานต่อต้านการทุจริตของกัมพูชา (Cambodia's Anti-Corruption Unit: ACU) มีอำนาจในการสืบสวนและมอบอำนาจในการให้การศึกษาและการฝึกอบรมแก่สถาบันของรัฐ และประชาชนในการปฏิบัติตามการต่อต้านการทุจริต และได้มีโครงการที่ ACU ร่วมกับภาคเอกชน ในการกำหนดแนวทางสนับสนุนให้บริษัทต่าง ๆ สร้างจรรยาบรรณภายในเพื่อไม่ให้เกิดการตัดสินใจและการทุจริต และได้มีการลงนามในบันทึกความเข้าใจร่วมกัน แต่การบังคับใช้กฎหมายต่อต้านการทุจริตยังมีความอ่อนแอ ธุรกิจทั้งในและต่างประเทศ รายงานว่ายังคงมีการต้องจ่ายเงินนอกระบบ เพื่อเร่งการทำธุรกรรมทางธุรกิจ ตั้งแต่ปี 2013 กัมพูชาได้เผยแพร่ค่าธรรมเนียมอย่างเป็นทางการสำหรับบริการสาธารณะ แต่ในทางปฏิบัติก็ยังมีค่าธรรมเนียมเพิ่มเติมอยู่ดี³⁰³

³⁰¹ Pichnorak, "How has China's Aid influenced Cambodia's Foreign Policy?."

³⁰² Var, "Cambodia's Strategic and Security Situation and Prospects: Implications for Defense Policy," 14-15.

³⁰³ Sequeira, "2020 Investment Climate Statements: Cambodia."

4.2.3 การรักษาอำนาจและการสร้างความชอบธรรมของระบอบฮุนเซน

นายกรัฐมนตรีฮุนเซนเป็นผู้นำกัมพูชาตั้งแต่ปี 1979 ได้รับเลือกให้เป็นนายกรัฐมนตรีร่วมในปี 1993 และได้มีการรัฐประหารปลดเจ้าชายนโรดม รณฤทธิ์ ในปี 1997 นายกรัฐมนตรีฮุนเซนเป็นผู้นำที่ยิ่งใหญ่และยึดอำนาจมาอย่างยาวนานกว่า 3 ทศวรรษ ซึ่งกุญแจสำคัญในการทำให้ฮุนเซนมีอำนาจและขยายขอบเขตออกไปนอกเมืองหลวงเป็นเพราะลัทธิผู้อุปถัมภ์-ผู้พึ่งพา และการคอร์รัปชัน ซึ่งฝังรากลึกอยู่ในสถาบันของรัฐ จึงทำให้นักลงทุนต่างชาติต้องพึ่งพาการเชื่อมต่อกับชนชั้นสูงทางการเมืองแทนที่จะเป็นศาลที่เป็นกลางเพื่อปกป้องการลงทุนของต่างชาติ³⁰⁴ นายกรัฐมนตรีฮุนเซนใช้กลยุทธ์ต่าง ๆ เพื่อให้ได้อยู่ในอำนาจ จึงเลือกใช้นโยบายการดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจกับจีน เพื่อการรักษาอำนาจและสร้างความชอบธรรมในการบริหารประเทศ ด้วยการสนับสนุนจากจีนทำให้เศรษฐกิจของกัมพูชาเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว จากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ส่งผลให้ดึงดูดนักลงทุนจากต่างชาติ ประชาชนชาวกัมพูชาได้รับผลประโยชน์จากการเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการสนับสนุนของจีนก็จะสนับสนุนนายกรัฐมนตรีฮุนเซนเพิ่มมากขึ้น และทำให้ระบอบการปกครองของฮุนเซนยังคงอยู่ต่อไปได้ ดังนั้นผู้ที่ได้รับผลประโยชน์และพอใจกับผลการดำเนินงานทางเศรษฐกิจในปัจจุบันก็มีแนวโน้มที่จะลงคะแนนให้พรรค CPP เพิ่มมากขึ้น³⁰⁵ โดยพฤติกรรมของฮุนเซนในระหว่างการเลือกตั้งนั้นมักจะเดินทางไปทั่วกัมพูชา เพื่อยกย่องโครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ และการแจกจ่ายสิ่งของ ซึ่งหากประชาชนไม่สนับสนุนพรรค CPP โครงการก่อสร้างอาจถูกละทิ้งหรือลดลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนเข้าร่วมการแข่งขันในท้องถิ่นเพื่อรับการอุปถัมภ์จากรัฐ³⁰⁶ การให้ความช่วยเหลือและการลงทุนของจีนในกัมพูชาผ่านทางผู้ประกอบการทางเมืองและเป็นไปตามระเบียบวาระการพัฒนาของฮุนเซน และเป็นสิ่งที่ช่วยขับเคลื่อนระบอบการเมืองอุปถัมภ์³⁰⁷ เป็นเครื่องมือสำหรับรัฐบาลเผด็จการในปัจจุบันในการรักษาอำนาจ³⁰⁸ นอกจากนั้นจีนยังเป็นที่พักพิงทางการเงินเมื่อถูกกดดันจากประชาคมระหว่างประเทศเพื่อให้ดำเนินการปฏิรูปทางการเมืองประชาธิปไตย และสิทธิมนุษยชน ดังจะเห็นได้จากในปี 1997 ที่ฮุนเซนนำการรัฐประหารเจ้าชาย

³⁰⁴ O'Neill, "Playing Risk: Chinese Foreign Direct Investment in Cambodia," 182.

³⁰⁵ Sovinda and Primiano, "An "Ironclad Friend": Explaining Cambodia's Bandwagoning Policy towards China," 7-8.

³⁰⁶ Lee Morgenbesser, "Patronage Politics," Cambodia Daily, 2016, accessed 11 July,, 2020,

<https://english.cambodiadaily.com/features/patronage-politics-119582/>.

³⁰⁷ Verver, "Old' and 'new' Chinese business in Phnom Penh."

³⁰⁸ Im, "Cambodia's Bureaucracy and China, Friends for Benefits?."

นโรดม รณฤทธิ์ ส่งผลให้ตะวันตกยุติการให้ความช่วยเหลือแก่กัมพูชา และอาเซียนระงับการเป็นสมาชิกของกัมพูชา ซึ่งแตกต่างจากจีนที่ยอมรับความชอบธรรมของระบอบการปกครองใหม่ของฮุนเซน และแนะนำตะวันตกไม่ให้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองภายในประเทศของกัมพูชา และยังได้ให้ความช่วยเหลือเป็นยานพาหนะทางการทหารแก่กัมพูชาเป็นมูลค่า 3 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และในกรณีล่าสุดในปี 2017 ที่รัฐบาลปราบปรามพรรค CNRP ควบคุมสื่อเสรีและภาคประชาสังคม และได้จับกุมผู้นำฝ่ายค้าน Kem Sokha และตั้งข้อหาทกบฏและสมคบคิดกับสหรัฐฯ ในการปฏิวัติสี ซึ่งสหรัฐฯ ได้ตอบโต้การกระทำของรัฐบาล โดยได้ออกคำสั่งห้ามวีซ่าสำหรับเจ้าหน้าที่ชั้นสูงของรัฐบาลและสมาชิกในครอบครัว และตัดความช่วยเหลือแก่คณะกรรมการการเลือกตั้งแห่งชาติ (NEC) และร่างมาตรการลงโทษเพิ่มเติมแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการบ่อนทำลายกระบวนการประชาธิปไตยในกัมพูชา³⁰⁹ ซึ่งถึงแม้ว่าในกัมพูชาจะมีการจัดการเลือกตั้งเป็นประจำ แต่ไม่มีความเสรีและยุติธรรม Polity IV ให้คะแนนการเลือกตั้งในกัมพูชาเป็นระดับ 2 จาก -10 ถึง 10 ระดับ โดยจัดให้อยู่ในหมวดระดับกลางระหว่างรัฐเผด็จการเต็มรูปแบบและรัฐที่เป็นประชาธิปไตยเต็มรูปแบบ เนื่องจากรัฐสภาและศาลยังไม่มีมาตรการตรวจสอบอำนาจบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ และ Freedom House จัดประเภทกัมพูชาว่า ไม่เสรี และตั้งข้อสังเกตถึงการปราบปรามนักข่าวและผู้ประท้วงอย่างรุนแรงในปี 2012³¹⁰ ในทางตรงกันข้ามจีนให้คำมั่นที่จะให้ความช่วยเหลือเพิ่มเติมแก่ NEC เพื่อรับประกันการเลือกตั้งที่ราบรื่น ยุติธรรม และโปร่งใส โดยได้มีการบริจาคอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการเลือกตั้ง นอกจากนี้ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศจีน หวาง ยี่ได้กล่าวกับรัฐมนตรีต่างประเทศกัมพูชา ปรีก สุกนว่า จีนสนับสนุนความพยายามของฝ่ายกัมพูชาในการปกป้องเสถียรภาพทางการเมืองและการบรรลุการพัฒนาทางเศรษฐกิจ และเชื่อว่ารัฐบาลกัมพูชาจะสามารถนำพาประชาชน และจะจัดการเลือกตั้งอย่างราบรื่น³¹¹ ซึ่งในการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 6 ที่จัดขึ้นในปี 2018 ผลการเลือกตั้ง พรรคประชาชนกัมพูชา (CPP) ของฮุนเซนได้รับชัยชนะ หลี เค่อเฉียง นายกรัฐมนตรีแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีนได้

³⁰⁹ Sovinda and Primiano, "An "Ironclad Friend": Explaining Cambodia's Bandwagoning Policy towards China," 8-9.

³¹⁰ O'Neil, "Playing Risk: Chinese Foreign Direct Investment in Cambodia," 182-183.

³¹¹ Sovinda and Primiano, "An "Ironclad Friend": Explaining Cambodia's Bandwagoning Policy towards China," 8-9.

ส่งจดหมายแสดงความยินดีต่อชัยชนะของพรรคประชาชนกัมพูชา³¹² ซึ่งจดหมายดังกล่าวสะท้อนถึง การรับรองชัยชนะทางการเมืองของฮุนเซน

สิ่งสำคัญในการอนุมัติการลงทุนจากต่างประเทศที่สำคัญในกัมพูชา โดยเฉพาะโครงการขนาดใหญ่ ตลอดจนการรับประกันความเสี่ยงของรัฐบาลกัมพูชาของโครงการเหล่านี้ คือ การสนับสนุนของ นายกรัฐมนตรีฮุนเซน ซึ่งมีอำนาจในการตัดสินใจทั้งหมด นายกรัฐมนตรีฮุนเซนเป็นผู้นำในทางปฏิบัติ และเชี่ยวชาญในการใช้เงินเพื่อเสริมสร้างอำนาจในการยึดครอง สามารถใช้ประโยชน์จากสถาบันทางการเมืองและกฎหมายที่อ่อนแอของกัมพูชา ประกอบกับนักลงทุนต่างชาติพอใจที่จะเล่นเกม เพราะ การสนับสนุนของนายกรัฐมนตรีฮุนเซนให้ความปลอดภัยและการปกป้องธุรกิจที่มาลงทุน ปัจจัยที่ เสริมสร้างการยึดอำนาจของฮุนเซน คือ เงิน การรวมศูนย์โดยใช้ระบอบการอุปถัมภ์และการพึ่งพา (Patronage-Clientelism) และความสัมพันธ์ในครอบครัว ที่สร้างขึ้นจากการแต่งงานเชิงกลยุทธ์ที่ เน้นการสร้างเครือข่ายระหว่างเครือญาติของฮุนเซนกับชนชั้นสูงทางการเมือง การทหาร และธุรกิจ ซึ่งเป็นฐานความมั่นคงของฮุนเซนทั้งในสำนักงานตำรวจแห่งชาติและทหารระดับสูง³¹³ นายกรัฐมนตรี ฮุนเซนสามารถควบคุมและจัดการระบอบอุปถัมภ์สมัยใหม่ที่เกิดขึ้นในช่วงการเปลี่ยนแปลงทาง เศรษฐกิจของกัมพูชา³¹⁴ และพัฒนาฐานอำนาจของตนผ่านการแลกเปลี่ยนสิทธิพิเศษทางการเมือง และการสนับสนุนทางการเงินและความภักดีต่อพรรค CPP ทำให้สามารถสะสมความมั่งคั่งส่วนตัว และครอบครัว โดยการขยายตัวของพรรค CPP และเครือข่ายอุปถัมภ์เกี่ยวข้องกับการแสวงหา ประโยชน์จากทรัพยากรของกัมพูชาอย่างเป็นระบบ³¹⁵ และมีความสามารถในการจัดการสำนักงาน ระดับสูง โดยการแต่งตั้งผู้ติดตามที่มีความภักดีกับฮุนเซนให้ขึ้นมาดำรงตำแหน่งเชิงกลยุทธ์ภายในรัฐ

³¹² Kerqiang, Short Congratulatory letter from H.E. Mr. Li Keqiang, Premier of the State Council of the People's Republic of China on the victory of Cambodian People's Party at the 2018 National Assembly Elections.

³¹³ O'Neill, "Playing Risk: Chinese Foreign Direct Investment in Cambodia," 182-183.

³¹⁴ Markus Petersson, "Modern Patronage and Development in Cambodia: Historical Foundations, Modern Re-Articulations, and the Contemporary Quest for Political Legitimacy" (Lund University, 2017), 27, <https://lup.lub.lu.se/luur/download?fileId=8910872&func=downloadFile&recordId=8910871>.

³¹⁵ Michiel Verver and Jake Wicczorek, "Politics and society in contemporary Cambodia," The Focus, 2017, accessed 11 July, 2020, https://www.iias.asia/sites/default/files/nwl_article/2019-05/IIAS_NL78_293031.pdf.

และสถาบันของรัฐ³¹⁶ ซึ่งค่อยๆ พัฒนาขึ้นเป็นเครือข่ายอุปถัมภ์ ชนชั้นนำของพรรค CPP ปลุกระดม ความรักดีในหมู่เจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยการกระจายโอกาสในการหาค่าเช่า และนายพลได้รับอนุญาตให้ ทำเงินจากที่ดิน ไม้ ในทำนองเดียวกันผู้ประกอบการธุรกิจได้รับสัญญาสาธารณะ การผูกขาด การ นำเข้า และสัมปทานที่ดิน เพื่อแลกเปลี่ยนกับการบริจาคทางการเงินให้กับกองทุนของพรรค CPP และเจ้าหน้าที่ระดับสูง ฮุนเซนได้สร้างระบบอุปถัมภ์ที่มีลักษณะแบบพีระมิด โดยฮุนเซนเป็นหุ่นเชิด โดยที่อำนาจไหลลงและเงินไหลเข้า³¹⁷ นอกจากนี้ฮุนเซนสามารถจัดการและควบคุมสถาบันทางสังคม เพื่อให้ผู้นำมีความรับผิดชอบและชอบธรรม ดังนั้นฮุนเซนได้สร้างความรักดีให้กับบุคคลสำคัญจำนวนมาก ซึ่งเป็นการสร้างกลุ่มเป็นชนชั้นนำของผู้ปกครอง และสร้างเครือข่ายการเชื่อมต่อการอุปถัมภ์ส่วนบุคคลจำนวนมากที่แผ่ขยายไปทั่วรากฐานทางสังคมของกัมพูชา³¹⁸ ซึ่งมีความเชื่อมโยงระหว่างกันในการเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากความมั่นคงและการเติบโตของประเทศ³¹⁹ ซึ่งระบบการเมืองแบบ อุปถัมภ์ดังกล่าวทำให้ฮุนเซนยึดครองอำนาจมาได้อย่างยาวนาน และเขาได้กล่าวว่าจะดำรงตำแหน่ง นายกรัฐมนตรีต่ออีกสองวาระหรือ 10 ปี หลายคนเชื่อว่าฮุนเซนต้องการให้ลูกชายคนโต ฮุน มาเนท ขึ้นมาสืบทอดราชวงศ์ของเขา ฮุนมาเนทกลายเป็นพลตรีคนสำคัญของกองทัพกัมพูชาในปี 2011 และได้รับเลื่อนตำแหน่งเป็นพลโทหลังการเลือกตั้งในปี 2018 และมีแนวโน้มว่าจะมีการถ่ายโอน อำนาจภายในครอบครัว³²⁰ ในขณะเดียวกันลูกสาวของฮุนเซนก็มีอำนาจควบคุมอาณาจักรธุรกิจและ สื่อต่าง ๆ³²¹

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

³¹⁶ Petersson, "Modern Patronage and Development in Cambodia: Historical Foundations, Modern Re-Articulations, and the Contemporary Quest for Political Legitimacy," 27-28.

³¹⁷ Verver and Wiczorek, "Politics and society in contemporary Cambodia."

³¹⁸ Petersson, "Modern Patronage and Development in Cambodia: Historical Foundations, Modern Re-Articulations, and the Contemporary Quest for Political Legitimacy."

³¹⁹ Verver and Wiczorek, "Politics and society in contemporary Cambodia."

³²⁰ Toru Takasashi, "Is Hun Sen's dynasty built to last?," Nikkei Asian Review, last modified 1 August, 2018, accessed 11 July,, 2020, <https://asia.nikkei.com/Spotlight/Hun-Sen-s-Cambodia/Is-Hun-Sen-s-dynasty-built-to-last>.

³²¹ David Hutt, "Cambodia's Hun Sen has ruled for 35 years – is he looking to shore up his dynasty?," South China Morning Post, 2020, accessed 11 July,, 2020, <https://www.scmp.com/week-asia/politics/article/3046046/cambodias-hun-sen-has-ruled-35-years-he-looking-shore-his>.

กล่าวโดยสรุป ปัจจัยที่ส่งผลทำให้กัมพูชาใช้ยุทธศาสตร์การดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจ (Bandwagon) กับจีน สามารถแบ่งออกได้เป็น ปัจจัยภายนอก จากการคานอำนาจกับประเทศเพื่อนบ้าน ความไม่มั่นใจในกลไกของของอาเซียนในการไกล่เกลี่ยและจัดการกับข้อพิพาทแรงกดดันของสหรัฐฯ ที่ต่อต้านระบอบการเมืองเผด็จการ และการสนับสนุนของจีนทางการทูตในเวทีภูมิภาคและเวทีระหว่างประเทศ และปัจจัยภายใน จากการที่กัมพูชาได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ การลงทุนของจีนเอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มคนที่มีอำนาจ เจ้าหน้าที่รัฐ ชนชั้นนำทางการเมืองในระดับประเทศและท้องถิ่น ข้าราชการ และภาคธุรกิจ และการรักษาอำนาจเผด็จการและการสร้างความชอบธรรมให้แก่ฮุนเซน ถึงแม้ปัจจัยภายนอกจะมีส่วนสำคัญในการนำมาวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่ส่งผลทำให้กัมพูชาใช้ยุทธศาสตร์การดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจ (Bandwagon) กับจีน แต่ที่สำคัญมากกว่าคือ ปัจจัยภายใน โดยเฉพาะการรักษาอำนาจเผด็จการและการสร้างความชอบธรรมให้แก่ฮุนเซน จึงทำให้สามารถมองข้ามความเสี่ยงและผลกระทบที่ได้รับ

บทที่ 5

บทสรุป

กัมพูชาในฐานะที่เป็นรัฐขนาดเล็กและอ่อนแอ เลือกที่จะใช้ยุทธศาสตร์การดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจกับจีนมากที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งแตกต่างจากประเทศเพื่อนบ้านอื่น ๆ ที่ใช้ยุทธศาสตร์บริหารความเสี่ยง (Hedging) ในการรักษาความสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจ เพื่อที่จะได้ผลประโยชน์สูงสุดในการเลือกที่จะดำเนินความสัมพันธ์กับจีนทางเศรษฐกิจ และรักษาความสัมพันธ์กับสหรัฐฯ ในด้านความมั่นคง

เนื่องจากบริบทระหว่างประเทศ ความสัมพันธ์ทางอำนาจ บริบททางเศรษฐกิจ รวมถึงทางด้านความมั่นคง ผลักดันให้กัมพูชาใช้ยุทธศาสตร์การเข้าร่วมกับจีนเพื่อให้ได้รับผลประโยชน์เพิ่มมากขึ้น จากการสนับสนุนทางการทูต การลงทุนโดยตรงจากจีน และความช่วยเหลือทางการเงินในการพัฒนาประเทศ ซึ่งเป็นการให้ความช่วยเหลือแบบให้เปล่า อีกทั้งจีนยังไม่วิจารณ์ระบอบการเมืองเผด็จการของกัมพูชา และไม่แทรกแซงกิจการภายในประเทศ แตกต่างจากสหรัฐฯ ที่วิพากษ์วิจารณ์กัมพูชาในด้านสิทธิมนุษยชนและประชาธิปไตย และใช้นโยบายคว่ำบาตรกัมพูชา ส่งผลให้กัมพูชาเข้าร่วมกับจีนมากขึ้นในมิติด้านความมั่นคงด้วย ทำให้จีนกลายเป็นพันธมิตรทางทหารที่สำคัญที่สุดของกัมพูชา จะเห็นได้จากการลงทุนของจีนที่เกาะกง ซึ่งอาจสามารถพัฒนาเป็นฐานทัพเรือของจีนในกัมพูชาได้ อีกทั้งกัมพูชายังได้เลื่อนการฝึกทหารประจำปีระหว่างกัมพูชาและสหรัฐฯ หรือที่เรียกว่า Angkor Sentinel แต่ได้มีการฝึกร่วมกันทางการทหารระหว่างกัมพูชากับจีน หรือที่เรียกว่า Golden dragon โดยปัจจัยที่ส่งผลให้กัมพูชาดำเนินยุทธศาสตร์การดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจกับจีนสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ปัจจัยหลัก ประการแรก ปัจจัยภายนอก ได้แก่ 1) การคานอำนาจกับประเทศเพื่อนบ้าน ความขัดแย้งระหว่างกัมพูชากับไทยจากข้อพิพาทในพื้นที่เขาพระวิหาร และจากการที่กัมพูชามองว่าเวียดนามเป็นภัยคุกคามความอยู่รอดของกัมพูชา 2) ความไม่เชื่อมั่นในกลไกของอาเซียน ในการแก้ไขความขัดแย้งระหว่างประเทศสมาชิกในอาเซียน 3) แรงกดดันของสหรัฐฯ ที่ต่อต้านระบอบการเมืองเผด็จการของกัมพูชา กัมพูชาเผชิญกับความท้าทายด้านนโยบายต่างประเทศจากการแข่งขันเชิงกลยุทธ์ระหว่างจีนและสหรัฐฯ และความตึงเครียดในทะเลจีนใต้ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสถานการณ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจของกัมพูชา 4) การสนับสนุนของจีนทางการทูตในเวทีภูมิภาคและระหว่างประเทศ เมื่อกัมพูชาถูกกดดันจากองค์การระหว่างประเทศในเรื่องการละเมิดสิทธิ

มนุษยชน และประชาธิปไตย และ ประการที่สอง ปัจจัยภายใน ได้แก่ 1) ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และความช่วยเหลือจากจีน โดยจีนเป็นคู่ค้าทวิภาคีและเป็นแหล่งการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ รายใหญ่ที่สุดในกัมพูชา รวมถึงความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน 2) การลงทุนและความช่วยเหลือของจีนเอื้อต่อการคอร์รัปชันของเจ้าหน้าที่รัฐ ชนชั้นนำทางการเมืองในระดับประเทศและท้องถิ่น ข้าราชการ และภาคธุรกิจ และ 3) การรักษาอำนาจและการสร้าง ความชอบธรรมของระบอบฮุนเซน ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่ทำให้กัมพูชาเลือกดำเนินยุทธศาสตร์ การเข้าการค้าเนินนโยบายตามรัฐธรรมนูญหาอำนาจกับจีน เนื่องจากการสนับสนุนจากจีนทำให้เศรษฐกิจ ของกัมพูชาเติบโตอย่างรวดเร็ว ให้ประชาชนที่ได้รับผลประโยชน์จากการเติบโตทางเศรษฐกิจ สนับสนุนฮุนเซนมากยิ่งขึ้น และทำให้ระบอบการปกครองของฮุนเซนยังคงอยู่ต่อไปได้ นอกจากนี้การ ให้ความช่วยเหลือและการลงทุนของจีนในกัมพูชาผ่านทางผู้ประกอบการทางเมืองและเป็นไปตาม ระเบียบวาระการพัฒนาของฮุนเซน และเป็นสิ่งที่ช่วยขับเคลื่อนระบอบการเมืองอุปถัมภ์³²² เป็น เครื่องมือสำหรับรัฐบาลเผด็จการในปัจจุบันในการรักษาอำนาจ³²³ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการดำเนิน นโยบายตามรัฐธรรมนูญหาอำนาจของกัมพูชาต่อจีนเป็นไปเพื่อผลตอบแทน (Bandwagon for Profit) เพื่อให้กัมพูชาได้รับผลประโยชน์จากการแลกเปลี่ยนที่ไม่เท่าเทียมกัน³²⁴

การที่กัมพูชาเลือกใช้ยุทธศาสตร์การค้าเนินนโยบายตามรัฐธรรมนูญหาอำนาจกับจีนนั้น ส่งผลให้ กัมพูชาได้รับความเสี่ยงและผลกระทบทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ความเสี่ยงที่จะติดกับดักหนี้ที่ไม่สามารถ ใช้นี้คืนได้ และภาวะการพึ่งพาทางเศรษฐกิจมากเกินไป ส่งผลต่อด้านการเมือง ในการขาดสภาพ คล่องในการตัดสินใจเชิงนโยบายทั้งภายในและต่างประเทศ เนื่องจากต้องผูกติดกับนโยบายของจีน มี ความเสี่ยงที่จะตกเป็นอาณานิคมของจีนรูปแบบใหม่ นอกจากนี้การลงทุนและความช่วยเหลือของจีน มีลักษณะที่เอื้อต่อการปกครองแบบเผด็จการ และการทุจริต คอร์รัปชัน ของชนชั้นนำทางการเมืองใน ระดับประเทศและท้องถิ่น และผลกระทบด้านสังคมและวัฒนธรรม จากการไหลเข้ามาของชาวจีน ส่งผลกระทบต่อคนท้องถิ่น ทั้งในภาคอสังหาริมทรัพย์และค่าครองชีพที่เพิ่มสูงขึ้น ทำให้คนท้องถิ่น ต้องย้ายที่อยู่อาศัย การลักลอบเข้าเมืองของชาวจีนและการก่อความรุนแรงและอาชญากรรม ส่งผลให้

³²² Verver, "Old' and 'new' Chinese business in Phnom Penh."

³²³ Im, "Cambodia's Bureaucracy and China, Friends for Benefits?."

³²⁴ Schweller, "Bandwagoning for Profit: Bringing the Revisionist State Back In," 80.

คนท้องถิ่นมีความรู้สึกต่อต้านจีน และการอพยพเข้ามาของจีนใหม่สร้างความแบ่งแยกในภาคเอกชน และนำไปสู่การครอบงำทางวัฒนธรรม และจากการลงทุนของจีนด้านอสังหาริมทรัพย์และโครงสร้างพื้นฐานตรวจพบว่าไม่ได้มาตรฐานในก่อสร้างและส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยเฉพาะผลกระทบต่อความร่วมมือกันของอาเซียน ดังจะเห็นได้จากในปี 2012 ที่กัมพูชาเป็นประธานในการประชุมสุดยอดอาเซียน สรุปรการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนครั้งที่ 45 ณ กรุงพนมเปญ กัมพูชาปฏิเสธที่จะกล่าวถึงประเด็นเรื่องทะเลจีนใต้ จึงทำให้ไม่สามารถออกแถลงการณ์แสดงจุดยืนร่วมกันของอาเซียนในเรื่องข้อพิพาททางทะเลจีนใต้ได้³²⁵ ทำให้ถูกวิจารณ์ว่ากัมพูชาไม่มีความเป็นกลาง ทำหน้าที่เป็นโฆษกและเป็นตัวแทนผลประโยชน์ของจีน³²⁶ การเป็นพันธมิตรกันของรัฐเผด็จการระหว่างจีนและกัมพูชาคูกคามการทำงานร่วมกันของอาเซียน เสถียรภาพของภูมิภาค บรรทัดฐานของประชาธิปไตย³²⁷ และเอกภาพของอาเซียน

การที่กัมพูชาดำเนินยุทธศาสตร์การดำเนินนโยบายตามรัฐมหาอำนาจกับจีนอาจเป็นผลประโยชน์ที่ได้รับในระยะสั้นและมีความเสี่ยงมากจากการพึ่งพาเงินมากเกินไป นำไปสู่ผลกระทบในระยะยาว เพื่อแสวงหาความสมดุล รัฐบาลกัมพูชาไม่ควรพึ่งพาเงินมากเกินไป ควรจะกระจายความสัมพันธ์กับหลาย ๆ ประเทศให้มากที่สุด และผลักดันการมีส่วนร่วมในเวทีพหุภาคีอย่างอาเซียน เพื่อส่งเสริมภาพลักษณ์ของความเป็นกลาง ในขณะที่เดียวกันผู้นำกัมพูชาควรมีวิสัยทัศน์และมีความสามารถสร้างความสมดุลในการใช้ผลประโยชน์ระยะสั้นเพื่อบรรลุผลประโยชน์ในระยะยาว³²⁸

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

³²⁵ Takahashi, "Hun Sen gently adjusts Cambodia's intimacy with China."

³²⁶ Chong, "The Politics behind Cambodia's Embrace of China," 6.

³²⁷ Burgos and Ear, "China's Strategic Interests in Cambodia: Influence and Resources," 638-639.

³²⁸ Pichnorak, "How has China's Aid influenced Cambodia's Foreign Policy?," 68-72.

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

ทวีศักดิ์ กันโยโซ. "ประวัติศาสตร์ประเทศกัมพูชา." Satit UP. Accessed on 4 เมษายน, 2563.

http://www.satit.up.ac.th/BBC07/AboutStudent/Document/Hist_SEA/MSWord/CambodiaHistory.pdf.

"นโยบายใหม่ “กัมพูชา” ลดพึ่งพา Eu-Us มุ่งเอเชีย." ประชาชาติธุรกิจ, Last modified 23 มกราคม 2562. <https://www.prachachat.net/aseanaec/news-281710>.

วัชรินทร์ ยงศิริ. "กัมพูชากับมหาอำนาจจีน: ยุค สี จิ้นผิง (ตอนที่ 1)." IAS-CU. Accessed on 4 เมษายน, 2563. <http://www.ias.chula.ac.th/ias/en/Article-Detail.php?id=17>.

———. "กัมพูชากับมหาอำนาจจีน: ยุค สี จิ้นผิง (ตอนที่ 2)." IAS-CU. Accessed on 4 เมษายน, 2563. <http://www.ias.chula.ac.th/ias/en/Article-Detail.php?id=18>.

สุรพงศ์ เจริญวิวัฒน์สุข. "เส้นทางสายไหม One Belt One Road (Obor)." กรุงเทพมหานครป้องกันราชอาณาจักร, 2018. http://www.dsdw2016.dsdw.go.th/doc_pr/ndc_2560-2561/PDF/m8574/8574.pdf.

ภาษาอังกฤษ

"1.7 Mln Chinese Tourists Visit Cambodia in 8 Months, up 33 Pct." Chinadaily, Last modified 08 October, 2019.

<https://www.chinadaily.com.cn/a/201910/08/WS5d9bfcc0a310cf3e3556f1fd.html>

Anderlini, Jamil. "China Is at Risk of Becoming a Colonialist Power." Financial Times, 2018. Accessed on 13 Aug, 2019. <https://www.ft.com/content/186743b8-bb25-11e8-94b2-17176fbf93f5>.

"Approved Projects Overview." Asian Infrastructure Investment Bank. Accessed on 11 July, , 2020. <https://www.aiib.org/en/index.html>.

Bong, Chansambath. "Cambodia's Hedging Foreign Policy between the United States and China: The Role of Domestic Politics, 1999-2019." Master degree, Kansas State University, 2020. <https://krex.k->

state.edu/dspace/bitstream/handle/2097/40570/ChansambathBong2020.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

———. "Cambodia's Disastrous Dependence on China: A History Lesson " The diplomat, Last modified 4 December, 2019.

<https://thediomat.com/2019/12/cambodias-disastrous-dependence-on-china-a-history-lesson/>.

Boyle, David. "Cambodia's Casino Gamble." Al Jazeera Media Network. Accessed on 11 July,, 2020. <https://interactive.aljazeera.com/aje/2019/cambodia-casino-gamble/index.html>.

Burgos, Sigfrido, and Sophal Ear. "China's Strategic Interests in Cambodia: Influence and Resources." *Asian Survey* 50, no. 3 (2010): 615-639.

<https://doi.org/10.1525/as.2010.50.3.615>.

www.jstor.org/stable/10.1525/as.2010.50.3.615.

"Cambodia." OEC. <https://oec.world/en/profile/country/khm>.

"Cambodia's Hydropower." International hydropower association, Last modified May, 2019. <https://www.hydropower.org/country-profiles/cambodia>.

"Cambodia Is Hedging, Not Bandwagoning." Khmer Times, Last modified April 25, 2016.

<https://www.khmertimeskh.com/23186/cambodia-is-hedging-not-bandwagoning/>.

"Cambodia to Sign Fta with China to Boost Agro Exports, Potentially Offset Eba Losses."

Bilaterals.org, Last modified 10 July, 2020. <https://www.bilaterals.org/?cambodia-to-sign-fta-with-china-to&lang=en>.

"Cambodia, China Closer to Fta Signing Deal ". Bangkok Post, Last modified 17 February,

2020. <https://www.bangkokpost.com/business/1859504/cambodia-china-closer-to-fta-signing-deal>.

"Cambodia: Sihanoukville Building Collapse Death Toll Rises." BBC, Last modified 23

June, 2019. <https://www.bbc.com/news/world-asia-48729072>.

"Cambodia's Foreign Policy 2020." Khmer Times, Last modified 4 February, 2020.

<https://www.khmertimeskh.com/686843/cambodias-foreign-policy-2020/>.

Chanborey, Cheunboran. "Japan in Cambodia's Delicate Hedging Strategy." Khmer

Times, Last modified May 29, 2020.

<https://www.khmertimeskh.com/608572/japan-in-cambodias-delicate-hedging-strategy/>.

Cheang, Sopheng. "Cambodia's Biggest Hydropower Dam Now Producing Electricity ", Last modified 17 December, 2018.

<https://www.seattletimes.com/business/cambodias-biggest-hydropower-dam-now-producing-electricity/>.

Chen, Ian Tsung-Yen, and Alan Hao Yang. "A Harmonized Southeast Asia? Explanatory Typologies of Asean Countries' Strategies to the Rise of China." *The Pacific Review* 26, no. 3 (2013/07/01 2013): 265-288.

<https://doi.org/10.1080/09512748.2012.759260>.

Chheang, Vannarith. "Cambodia Embraces China's Belt and Road Initiative." © ISEAS Yusof Ishak Institute, 2017. Accessed on 12 Aug, 2019.

<http://hdl.handle.net/11540/7213>.

———. "Cambodia, China 60 Years On." *Khmer Times*, Last modified Jan 02, 2018.

<https://www.khmertimeskh.com/99250/cambodia-china-60-years/>.

———. "The Political Economy of Chinese Investment in Cambodia." *Trends in Southeast Asia* 16, no. © ISEAS Yusof Ishak Institute (2017): 1-31.

<http://hdl.handle.net/11540/7691>.

"China Promises Cambodia Us\$600 Million Aid ". *The Asean Post*, Last modified 23 January, 2019. <https://theaseanpost.com/article/china-promises-cambodia-us600-million-aid>.

Chong, Terence. "The Politics Behind Cambodia's Embrace of China." Last modified August 2, 2017.

https://www.iseas.edu.sg/images/pdf/ISEAS_Perspective_2017_59.pdf.

"Climate Risk Profile: Cambodia ". *Climatelinks*, Last modified March, 2019. Accessed on 11 July,, 2020. <https://www.climatelinks.org/resources/climate-risk-profile-cambodia>.

Cooperation, Kingdom of Cambodia Ministry of Foreign Affairs & International.

Outcomes of the Official Visit of H.E. Deputy Prime Minister Prak Sokhonn to the People's Republic of China from 30 May to 01 June 2019.: mfaic, 2018.

Corruption Perceptions Index 2018. Transparency International (2018).

https://www.transparency.org/files/content/pages/2018_CPI_Executive_Summary.pdf.

Council for the Development of Cambodia. "Investment Trend." Council for the Development of Cambodia (CDC). Accessed on 11 July, 2020.

<http://www.cambodiainvestment.gov.kh/why-invest-in-cambodia/investment-environment/investment-trend.html>.

"Cpia Transparency, Accountability, and Corruption in the Public Sector Rating (1=Low to 6=High) - Cambodia." World Bank Group. Accessed on 11 July, 2020.

<https://data.worldbank.org/indicator/IQ.CPA.TRAN.XO?locations=KH>.

Development Cooperation and Partnerships Report. Cambodian Rehabilitation and Development Board Council for the Development of Cambodia (2018).

http://www.cdc-crdb.gov.kh/cdc/dcpr_images/docs/english.pdf.

Faulder, Dominic, and Kenji Kawase. "Cambodians Wary as Chinese Investment Transforms Their Country." *Nikkei Asian Review*, Last modified 18 July, 2018.

<https://asia.nikkei.com/Spotlight/The-Big-Story/Cambodians-wary-as-Chinese-investment-transforms-their-country>.

"Graduate Studies in the Disruptive Society: Innovation in Human Rights, Development Studies, and Resource Politics." The International Conference for 70th Anniversary of Faculty of Political Science Bangkok, Chulalongkorn University, 12 July, 2018.

Greenhill, Romilly. *The Age of Choice: Cambodia in the New Aid Landscape*. Overseas Development Institute (ODI.org.uk, 2013).

<https://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/odi-assets/publications-opinion-files/9645.pdf>.

Group, World Bank. "Cambodia Economic Update, May 2019 : Recent Economic Developments and Outlook." Phnom Penh: World Bank,

2019 <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/31641>.

Heng, Kimkong. "Chinese Investment Strains Cambodian Society." *Nikkei Asian Review*, Last modified July 22, 2019, 2019.

<https://asia.nikkei.com/Opinion/Chinese-investment-strains-Cambodian-society>.

———. "Is Cambodia's Foreign Policy Heading in the Right Direction?" *The Diplomat*, Last modified Feb 08, 2019. <https://thediplomat.com/2019/02/is-cambodias-foreign-policy-heading-in-the-right-direction/>.

Heng, Kimkong, and Sovinda Po. "Cambodia and China's Belt and Road Initiative: Opportunities, Challenges and Future Directions." *US Occasional Paper Series* 1, no. 2 (2017): 1-18.

https://www.academia.edu/34951316/Cambodia_and_Chinas_Belt_and_Road_-_Opportunities_Challenges_and_Future_Directions.pdf.

Hofzumahaus, Dominik, and Gintushaann Indirakumar. "One Belt, One Road, One Asean? Chances and Risks for Regional Integration and Development." *Graduate Studies in the Disruptive Society: Innovation in Human Rights*, Bangkok, Chulalongkorn University, 2018.

Hongyu, and Liang Jun. "China-Cambodia Bonds Greatly Enhanced by Tourism." *en.people.cn*, Last modified 30 December, 2019.

<http://en.people.cn/n3/2019/1230/c90000-9644881.html>.

Hutt, David. "Cambodia's Hun Sen Has Ruled for 35 Years – Is He Looking to Shore up His Dynasty?" *South China Morning Post*, 2020. Accessed on 11 July,, 2020.

<https://www.scmp.com/week-asia/politics/article/3046046/cambodias-hun-sen-has-ruled-35-years-he-looking-shore-his>.

———. "Debt Traps." *Southeast Asia Globe*, Last modified 27 June, 2019.

<https://southeastasiaglobe.com/debt-traps/>.

———. "Debt Traps " *Southeast Asia Globe*, Last modified 27 June, 2019.

<https://southeastasiaglobe.com/debt-traps/>.

———. "Us, China Tensions Put Cambodia in Potential Peril " *Asia Times*, Last modified June 6, 2019. <https://asiatimes.com/2019/06/us-china-tensions-put-cambodia-in-potential-peril/>.

<https://asiatimes.com/2019/06/us-china-tensions-put-cambodia-in-potential-peril/>.

Im, Chanboracheat. "Cambodia's Bureaucracy and China, Friends for Benefits?"

European Academic Research III (04/01 2015).

Ismail, Maizura. "The Making of New Chinese Colonies " *The Asean Post*, Last modified

28 August, 2018. <https://theaseanpost.com/article/making-new-chinese-colonies>.

Juneja, Prachi. "Cambodia and Chinese Debt Trap Diplomacy." Management Study Guide Accessed on 11 July, 2020.

<https://www.managementstudyguide.com/cambodia-and-chinese-debt-trap-diplomacy.htm>.

Jusoh, Suffian. "The Impact of Bri on Trade and Investment in Asean." CIMB ASEAN research institute. Accessed on 11 July, 2020, 2020.

<https://www.cariasean.org/publications/chinas-belt-and-road-initiative-bri-and-southeast-asia-publication/the-impact-of-bri-on-trade-and-investment-inasean/#.XhqxiP4zavE>.

Kawase, Kenji. "Cambodia's Biggest Port Sees China Coveting Japan's Dominant Role." Nikkei Asian Reviews, Last modified 3 August, 2018.

<https://asia.nikkei.com/Business/Company-in-focus/Cambodia-s-biggest-port-sees-China-coveting-Japan-s-dominant-role>.

———. "The 'Chinazation' of Cambodia." Nikkei Asian Review, Last modified 16 March, 2017. <https://asia.nikkei.com/Economy/The-Chinazation-of-Cambodia>.

Kerqiang, Li. *Congratulatory Letter from H.E. Mr. Li Keqiang, Premier of the State Council of the People's Republic of China on the Victory of Cambodian People's Party at the 2018 National Assembly Elections.*: mfaic, 2018.

Khidhir, Sheith. "Does Sihanoukville Belong to China? ." The Asean Post, Last modified 20 July, 2019. <https://theaseanpost.com/article/does-sihanoukville-belong-china>.

Kosal, Path. "Introduction: Cambodia's Political History and Foreign Relations, 1945-1998." In *Cambodia's Foreign Relations in Regional and Global Contexts*, Edited by Deth Sok Udom, Sun Suon and Serkan Bulut, 5-26. Cambodia: Konrad-Adenauer-Stiftung, 2017.

https://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=57c58cfb-989a-4677-bc40-0c4116dab1e6&groupId=252038.

Kuik, Cheng-Chwee. "The Essence of Hedging: Malaysia and Singapore's Response to a Rising China." *Contemporary Southeast Asia* 30, no. 2: 159-185.

<https://doi.org/https://doi.org/10.1355/cs30-2a>.

- . "How Do Weaker States Hedge? Unpacking Asean States' Alignment Behavior Towards China." *Journal of Contemporary China* 25, no. 100 (February 2016): 500-514. <https://doi.org/https://doi.org/10.1080/10670564.2015.1132714>.
- Liangyu. "Spotlight: Rising China-Asean Economic, Trade Cooperation Vital for Long-Term Peace, Shared Prosperity in Region: Cambodian Officials, Scholars." Xinhuanet, Last modified 19 July, 2019. www.xinhuanet.com/english/2019-07/19/c_138240998.htm.
- Lipes, Joshua. "Chinese Tourists to Cambodia Grow, but Yield Little Revenue for Locals." Radio Free Asia, Last modified 19 December, 2019. <https://www.rfa.org/english/news/cambodia/tourists-12192019164451.html>.
- Morgenbesser, Lee. "Patronage Politics." Cambodia Daily, 2016. Accessed on 11 July,, 2020. <https://english.cambodiadaily.com/features/patronage-politics-119582/>.
- Narin, Sun. "After Cambodia's Building Collapse, More Construction Sites Found "without License" " VOA Khmer Last modified 29 June, 2019. <https://www.voacambodia.com/a/after-cambodia-s-building-collapse-more-construction-sites-found-without-license/4978044.html>.
- "Number of Chinese Tourists to Cambodia Reaches 2 Million in 10 Months." Xinhuanet, Last modified 17 December, 2019. http://www.xinhuanet.com/english/2019-12/17/c_138637974.htm.
- O'Neill, Daniel. "Playing Risk: Chinese Foreign Direct Investment in Cambodia." *Contemporary Southeast Asia* 36, no. 2 (2014): 173-205. <https://doi.org/10.1355/cs36-2a>.
- Onishi, Tomoya. "Cambodia's China-Built Runway Irks Us but Locals Have Other Concerns." *Nikkei Asian Reviews*, Last modified 11 November, 2019. <https://asia.nikkei.com/Politics/International-relations/Cambodia-s-China-built-runway-irks-US-but-locals-have-other-concerns>.
- . "Cambodia Breaks Ground on \$2bn China-Funded Expressway." *Nikkei Asian Reviews*, 2019. Accessed on 11, July, 2020. <https://asia.nikkei.com/Spotlight/Belt-and-Road/Cambodia-breaks-ground-on-2bn-China-funded-expressway>

———. "In Cambodia, Even Debt-Free Roads Lead to More Chinese Influence." *Nikkei Asian Reviews*, Last modified 29 August, 2019.

<https://asia.nikkei.com/Spotlight/Belt-and-Road/In-Cambodia-even-debt-free-roads-lead-to-more-Chinese-influence>.

Petersson, Markus. "Modern Patronage and Development in Cambodia: Historical Foundations, Modern Re-Articulations, and the Contemporary Quest for Political Legitimacy." Lund University, 2017.

<https://lup.lub.lu.se/luur/download?fileOld=8910872&func=downloadFile&recordOld=8910871>.

Pheakdey, Heng. "Cambodia-China Relations: A Positive-Sum Game?". *Journal of Current Southeast Asian Affairs* 31, no. 2 (2012/06/01 2012): 57-85.

<https://doi.org/10.1177/186810341203100203>.

<https://doi.org/10.1177/186810341203100203>.

Pichnorak, Siem. "How Has China's Aid Influenced Cambodia's Foreign Policy?", Royal University of Phnom Penh, 2014. [http://www.cwpj.org/wp-](http://www.cwpj.org/wp-content/uploads/2015/08/HOW-HAS-CHINA%E2%80%99S-AID-INFLUENCED-CAMBODIA%E2%80%99S-FOREIGN-POLICY.pdf)

[content/uploads/2015/08/HOW-HAS-CHINA%E2%80%99S-AID-INFLUENCED-CAMBODIA%E2%80%99S-FOREIGN-POLICY.pdf](http://www.cwpj.org/wp-content/uploads/2015/08/HOW-HAS-CHINA%E2%80%99S-AID-INFLUENCED-CAMBODIA%E2%80%99S-FOREIGN-POLICY.pdf).

Pisei, Hin. "China Still No1 Source of Fdi " *Phnompenhpost*, Last modified 23

September, 2019. <https://www.phnompenhpost.com/business/china-still-no1-source-fdi>.

Po, Sovinda, and Kimkong Heng. "Assessing the Impacts of Chinese Investments in

Cambodia: The Case of Preah Sihanoukville Province." *Pacific forum* 19 (2019).

https://www.academia.edu/39475026/Assessing_the_Impacts_of_Chinese_Investments_in_Cambodia_The_Case_of_Preah_Sihanoukville_Province_ISSUES_and_INSIGHTS_A_Working_Paper_on_China_Cambodia_Relations?auto=download.

Po, Sovinda, and Christopher B. Primiano. "An 'Ironclad Friend': Explaining Cambodia's

Bandwagoning Policy Towards China." *Journal of Current Southeast Asian Affairs*

(2020): 1-21. <https://doi.org/https://doi.org/10.1177/1868103420901879>.

"Private Participation in Infrastructure (Ppi) Database." The World Bank. Accessed on 11

July, 2020, 2020. <https://ppi.worldbank.org/en/ppi>.

"Project Listing by Development Partner and Status ". The Cambodia ODA Database.

Accessed on 11 July,, 2020.

http://odacambodia.com/projectlist/project_list_readonly.asp.

Reaksmey, Hul. "Hun Sen Seeks to Ease Rising Anti-Chinese Sentiment in Cambodia "

Voacambodia, Last modified 26 October, 2018.

<https://www.voacambodia.com/a/hun-sen-seeks-to-ease-rising-anti-Chinese-sentiment-in-Cambodia/4629261.html>.

Schweller, Randall L. "Bandwagoning for Profit: Bringing the Revisionist State Back In."

International Security 19, no. 1 (1994): 72-107.

<https://doi.org/https://doi.org/10.2307/2539149>.

Schweller, Randall L. "Unanswered Threats: A Neoclassical Realist Theory of

Underbalancing." *International Security* 29, no. 2 (2004): 159-201.

<https://doi.org/https://doi.org/10.1162/0162288042879913>.

Sequeira, David Ryan. "2020 Investment Climate Statements: Cambodia." U.S

Department of State. Accessed on 11, July, 2020.

<https://www.state.gov/reports/2020-investment-climate-statements/cambodia/>.

Sokhean, Ben. "Building Committee Concerned over Construction Safety in Preah

Sihanouk." *Khmer Times*, Last modified 30 December, 2019.

<https://www.khmertimeskh.com/674857/building-committee-concerned-over-construction-safety-in-preah-sihanouk/>.

———. "Committee Inspects Hundreds of Projects." *Khmer Times* Last modified 21

August, 2019. <https://www.khmertimeskh.com/635601/committee-inspects-hundreds-of-projects/>.

<https://www.khmertimeskh.com/635601/committee-inspects-hundreds-of-projects/>.

Somethea, Chhau. "Global Value Chains in Asean - Cambodia." *Global Value Chains in*

ASEAN 3, no. ASEAN Promotion Centre on Trade, Investment and Tourism

(2019): 1-45. [https://www.asean.or.jp/ja/wp-content/uploads/sites/2/GVC-in-](https://www.asean.or.jp/ja/wp-content/uploads/sites/2/GVC-in-ASEAN-paper-3_Cambodia.pdf)

[ASEAN-paper-3_Cambodia.pdf](https://www.asean.or.jp/ja/wp-content/uploads/sites/2/GVC-in-ASEAN-paper-3_Cambodia.pdf).

Sovinda, Po, and Christopher B. Primiano. "An "Ironclad Friend": Explaining Cambodia's

Bandwagoning Policy Towards China." *Journal of Current Southeast Asian Affairs*

(2020): 1-21. <https://doi.org/https://doi.org/10.1177/1868103420901879>.

- T, Zhou. "A Blend of "Hard" and "Soft" Assistance: China's Aid to Cambodia." *South-south Cooperation and Chinese Foreign Aid*, no. Palgrave Macmillan, Singapore (2019). https://doi.org/https://doi.org/10.1007/978-981-13-2002-6_7.
- Takahashi, Toru. "Hun Sen Gently Adjusts Cambodia's Intimacy with China." *Nikkei Asian Reviews*, Last modified 13 July, 2019. <https://asia.nikkei.com/Politics/International-relations/Hun-Sen-gently-adjusts-Cambodia-s-intimacy-with-China>.
- . "Rising Concern in Cambodia over Immigrant Workers." *Nikkei Asian Reviews*, Last modified 13 July, 2019. <https://asia.nikkei.com/Opinion/Rising-concern-in-Cambodia-over-immigrant-workers>.
- Takasashi, Toru. "Is Hun Sen's Dynasty Built to Last?" *Nikkei Asian Review*, Last modified 1 August, 2018. Accessed on 11 July,, 2020. <https://asia.nikkei.com/Spotlight/Hun-Sen-s-Cambodia/Is-Hun-Sen-s-dynasty-built-to-last>.
- Tann, Somethea. "How Chinese Money Is Changing Cambodia." *DW*, Last modified 22 August, 2019. <https://www.dw.com/en/how-chinese-money-is-changing-cambodia/a-50130240>.
- The ASEAN Secretariat. "Asean-China Free Trade Area: Building Strong Economic Partnerships." no. The Association of Southeast Asian Nations (October 2019). Jakarta. <https://www.asean.org/storage/images/2015/October/outreach-document/Edited%20ACFTA.pdf>.
- . *Asean Investment Report 2019 - Fdi in Services: Focus on Health Care*. ASEAN Secretariat (Jakarta: 2019).
- Thul, Prak Chan. "Cambodia Pm Dismisses Fears of Chinese Debt Trap." *Reuters*, Last modified 30 May, 2019. <https://www.reuters.com/article/us-cambodia-china/cambodia-pm-dismisses-fears-of-chinese-debt-trap-idUSKCN1T00U8>.
- . "Cambodian Leader, in Beijing, Says China Pledges Nearly \$600 Million in Aid." *Reuters*, Last modified 22 January, 2019. <https://www.reuters.com/article/us-cambodia-china/cambodian-leader-in-beijing-says-china-pledges-nearly-600-million-in-aid-idUSKCN1PG0CZ>.

- Touch, Darren. "What Does Chinese Investment Mean for Cambodia?" *The Diplomat*, 2018. Accessed on 15 Aug, 2019. <https://thediplomat.com/2018/02/what-does-chinese-investment-mean-for-cambodia/>.
- Tourism Statistics Department. *Tourism Statistics Report Year 2019*. Ministry of Tourism (Cambodia: 2019). https://seishiron.com/wp-content/uploads/2019/07/Year_2019.pdf.
- Turton, Shaun. "Cambodia Construction Approvals Hit \$3.1bn in Q2 as China Piles In." *Nikkei Asian Reviews*, Last modified 11 July, 2019. <https://asia.nikkei.com/Business/Construction/Cambodia-construction-approvals-hit-3.1bn-in-Q2-as-China-piles-in>.
- . "Chinese Construction Rush Aggravates Cambodia's Electricity Shortage." *Nikkei Asian Review*, Last modified 8 April, 2019. <https://asia.nikkei.com/Economy/Chinese-construction-rush-aggravates-Cambodia-s-electricity-shortage>.
- Turton, Shaun, and Khan Sokummono. "Cambodia Building Collapse Probed as Anti-China Sentiment Simmers." *Nikkei Asian Reviews*, Last modified 25 June, 2019. <https://asia.nikkei.com/Politics/International-relations/Cambodia-building-collapse-probed-as-anti-China-sentiment-simmers>.
- Vannak, Chea, and Sum Manet. "Cambodia-China Tourism Pact." *Khmer Times*, Last modified 17 October, 2016. <https://www.khmertimeskh.com/7913/cambodia-china-tourism-pact/>.
- Vantha, Phoung. "Cambodia Scores High on the 2019 Corruption Perception Index." *Cambodianess*, Last modified 23 January, 2020. <https://cambodianess.com/article/cambodia-scores-high-on-the-2019-corruption-perception-index>.
- Var, Veasna. "Cambodia's Strategic and Security Situation and Prospects: Implications for Defense Policy." *NIDS Joint Research Series 15* (2017). http://www.nids.mod.go.jp/english/publication/joint_research/series15/pdf/top.pdf.
- Var, Veasna, and UNSW Canberra. "Cambodia Jumps on the China Defence Bandwagon." *Eastasiaforum*, Last modified March 3, 2017.

<https://www.eastasiaforum.org/2017/03/03/cambodia-jumps-on-the-china-defence-bandwagon/>.

- Var, Veasna, and Sovida Po. "Cambodia, Sri Lanka and the China Debt Trap." East Asia Forum, Last modified 27 March, 2017. <https://www.bandapost.org/wp-content/uploads/pdf/Dec%20Cambodia%20and%20Sri%20Lanka%20on%20China%27s%20debt%20trap.pdf>.
- Venzon, Cliff. "Cambodia's Hun Sen Quashes Fears of Chinese 'Debt Trap'." Nikkei Asian Reviews, Last modified 30 May, 2019. <https://asia.nikkei.com/Spotlight/The-Future-of-Asia-2019/Cambodia-s-Hun-Sen-quashes-fears-of-Chinese-debt-trap>.
- Verver, Michiel. "How 'New' Chinese Revived an 'Old' Ethnic Dominance in Cambodia's Economy " SCMP, Last modified 18 January, 2020. <https://www.scmp.com/week-asia/politics/article/3046584/how-new-chinese-revived-old-ethnic-dominance-cambodias-economy>.
- . "Old' and 'New' Chinese Business in Phnom Penh." International Institute for Asain Studies, 2017. Accessed on 11 July,, 2020. <https://www.ias.asia/the-newsletter/article/old-new-chinese-business-phnom-penh>.
- Verver, Michiel, and Jake Wieczorek. "Politics and Society in Contemporary Cambodia." The Focus, 2017. Accessed on 11 July,, 2020. https://www.ias.asia/sites/default/files/nwl_article/2019-05/IIAS_NL78_293031.pdf.
- Vireak, Sim. "Dynamism of Chinese Investment in Cambodia " Asia Times, Last modified 8 November, 2019. <https://asiatimes.com/2019/11/dynamism-of-chinese-investment-in-cambodia/>.
- Walt, Stephen M. "Alliance Formation and the Balance of World Power." *International Security* 9, no. 4 (1985): 3-43. <https://doi.org/doi:10.2307/2538540>.
- "Will Cambodia Fall into the Chinese Infrastructure Debt Trap?". Construction property, Last modified September 6,2019. <https://www.construction-property.com/will-cambodia-fall-into-chinese-infrastructure-debt-trap/>.
- Wright, George. "Anti-Chinese Sentiment on the Rise in Cambodia " thediplomat, Last modified 7 November, 2018. <https://thediplomat.com/2018/11/anti-chinese-sentiment-on-the-rise-in-cambodia/>.

Yinglun, Shi. "Chinese Aid, Investments Vital for Cambodia's Development: Cambodian Top Academician " Xinhuanet, Last modified 30 April, 2019.

http://www.xinhuanet.com/english/2019-04/30/c_138025192.htm.

Young, Sokphea. "Patronage and Clientelism of Chinese Investment in Cambodia."

China, Law and Development, no. 11 (10/05 2019).

https://www.researchgate.net/publication/336771414_Patronage_and_Clientelism_of_Chinese_Investment_in_Cambodia.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	น.ส. ณัฏฐิกา ธงชัย
วัน เดือน ปี เกิด	11 กรกฎาคม 2534
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
วุฒิการศึกษา	ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา คณะ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY